AKİS

HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI

SAÇINIZDA KEPEK Mİ VAR

Shampodor'un terkibinde sabun olmadığından kepek yapmaz

- **Saça sürülen sabun, sularda mevcut kirecle birlesince kepek yapar**

Hemen her çeşit suda kireç olduğundan saçınızı sabun ile yıkadığınız zaman sabun sudaki kireç ile birleşir ve kepek yapar. Bu şekilde husul bulan kepek, yapışkanlığı yüzünden saçın köküne kadar nüfuz eder, çalkalanmakla dahi çıkmaz.

Shampodor'un terkibinde sabun yoktur. Sabun olmadığından kepek yapmaz. Saç veya baş derisini tamamen temizlediği gibi kolay çalkalanmayı sağlar. Shampodor saçlara eşsiz bir parlaklık ve bahar kokularıyla dolu bir tazelik temin eder.

SHAMPODOR

bir Tête - Noire

AKİS

Haftalık Aktüalite Mecmuası

Sene: 3. Cilt: VIII, Sayı: 154

Rüzgârlı Sok. Ovehan
Kat: 3, Daire: 7
P. K. 582 — Ankara
İ8992 (Yazı İşleri)
15221 (İdare)

Fiatı : 60 Kuruş

Neşriyat Müşaviri :
Metin TOKER

İmtiyaz Sahibi ve yazı işlerini fiilen idare eden Mes'ûl Müdür:
Yusuf Ziya ADEMHAN

Umumi Neşriyat Müdürü
Hamdi AVCIOĞLU

Teknik Sekreter :
M. Nevzat ÜNLÜ

Karikatür :
TURHAN

Fotoğraf :
Hüseyin EZER
Osman ÖZCAN
ASSOCIATED PRESS
TÜRK HABERLER AJANSİ

Klişe :
Doğan Klişe ATELYESİ

Müessese Müdürü :
Mübin TOKER

Abone Şartları :

3 aylık	(12 nüsha)	:	6 lira
6 aylık	(25 nüsha)	:	12 lira
1 senelik	(52 nüsha)	:	24 lira

İlân Şartları :
3 renkli arka kapak (Tam Sayfa): 350 lira
Kapak içi 300 lira, metin sayfaları Santimi 4 lira.

Dizildiği ve Basıldığı Yer :
Rüzgarlı Matbaa — ANKARA
Tel: 15221
Basıldığı tarih: 29.11.1956

Kapak resmimiz :
D.Hammarskjoeld
Başı dertte adam

Millî birlik hakkında

Memleketimizin çok yakınlarında olup biten dış olaylar, bir millî birliğin zaruretini her zamankinden çok daha kuvvetle ortaya koymaktadır. Bu mevzudaki en büyük mesuliyetler, milletin muhtelif kanaatlara sahip fertlerini sinelerinde toplayan siyasi partilere ait bulunmaktadır. Haklı veya haksız bütün fikir ayrılıklarının şimdilik bir kenara bırakılması lâzımdır. Zira artık feragat ve vazife anı gelip çatmıştır. En büyük vazife ve mesuliyeti omuzlarında taşıyan iktidar partisi, millî birliğin tezahürüne vesile olacak ilk adımı atmakta daha fazla gecikmemelidir.

Nimet Konurcan - İstanbul

İşbirliği mevzuunda önce canlarını dişlerine takan, sonra da muhtelif sebeplerle yelkenleri mayna eden muhalefet partilerinin, son siyasi hadiseler karsısında birlikte hareket edeceklerini sananlar doğrusu, aldandılar. Hadi birlikte hareket etmek bir yana, ya bu kadar sessiz kalmalarına ne buyurursunuz?.

Ruhi Uz - Konya

*

Dış politika hakkında

Birleşmiş Milletlerin, Orta Doğu meselelerinin bahis mevzuu edildiği son toplantılarında Türkiyenin, fransız - ingiliz görüsünü tuttuğunu ve Orta Doğuda huzursuzluğa sebebiyet verenlerin bunun neticelerine katlanmaları lâzım geldiği fikrini savunduğunu gazetelerden okuduk. Aradan çok az bir zaman geçtikten sonra ayni gazeteler, Bağdat Paktı devletlerinin müdahalesinden bahisle, esasen kabul edilmiş olan "ateş kes" kararını tasvip ettiğimizi yazdılar.

Sadece bu hadise bile Orta Doğu politikamızda önceden alınmış kararların ademi mevcudiyetini ve hadiseler kargısında tereddüdler geçirdiğimizi göstermeye kafi gelmez mi?

Mehdi Halıcı . Paris

*

AKİS'in 183 üncü sayısındaki "Jurnal" başlıklı fıkrayı sevkla okudum. Fakat fikirlerinize iştirak etmeye imkân bulamadım. İktidarın muhalefeti, dış politika hakkında iyice aydınlatarak içeriye Jurnal etmesini tavsiye ediyorsunuz. İşte buna imkân yoktur. Zira bizzat iktidarın bile kâfi derecede aydınlığa sahib olmadığını gösteren emareler mevcuttur.

Rahmi Dilek - Ankara

*

Üniversite hakkında

AKİS'in son sayısındaki Üniversite sayfasını dikkatle okudum. Kimsenin dokunmaya cesaret etmediği mevzulara cesaretle girmişsiniz. Yalnız ne var ki, muhtariyet meselesini tamamile siyasi mülahazalarla ve O zaviyeden ele almışsınız. Bu faydalı bir yol değildir. Üniversite muhtariyetinin siyasi cephesi küçümsenemez ama. "özlenen profesörlerdin yetişme. si için daha çok muhtariyet şuurunun bizzat Üniversitelerde uyanması şarttır.

Sami Aydınel - Ankara

*

Bugünlerde Ankara Fakültelerinden birinin dekanı bakanlık emrine alınmak üzeredir. Herkes sebebini merak ediyor. Bakanlık emrine alınma kararının AKİS'in son sayısının kapağında çıkmış olan bu dekanın resmi ile acaba bir alâkası var mıdır? Ben de bunu merak ediyorum.

İsmail N. Alkan - Ankara

Aydınlar hakkında

Bir kaç sayı önce AKİS'in aydınları itham eden başyazısına tamamile katılıyorum. İyilik tanır, değer bilir köylü için yalnız saygı duyuyorum ve bugünkü dunun, için, hatta yarın çok kötü sonuçlar doğsa bile onu suçlandırmak katiyen aklımdan geçmez. İnsan toplumsal bir varlıksa. çevresinde manevi destekler, duygu birliği olan fertler arıyacaktır. Bunlar mevcut değilse, idealisti boş yere gözlemiydim, aramızdan çıkmıyacaktır fiyle birisi.. Felâketine herkesin seyirci kaldığı, "neme lâzım, beni sokmıyan yılan bin yaşasın" dediği, adının "enayi"ye çıktığı bir toplumda idealist bulunmaz. İşte bunun için, bizim sözde aydınları sorumlu tutuyorum. Haksızlığa isyan duygusundan yoksun, başkasının bedbahtlığında kendi saadetini daha iyi tatmak fır. satını bulduğu için memnun, bencilliğine gömülmüş yoz bir kitlede, yüksek duygular ve gelecek kaygısı aranmaz.

İsmet Özalp - Kala

Mecmua hakkında

AKİS'in son sayılarından birinin kapağında sevimli İngiliz Başbakanı Eden'in resmine raslamamak doğrusu beni hayal kırgınlığına uğrattı. Aktüaliteyi takib eden mecmuanızın kapağına, XX. asrın tam ortasında bir müstemleke harbine teşebbüs ederek elini kana boyayan ve bu suretle Macaristanda milliyetçilerin kanla boğulmasına Batılıların seyirci kalmasına sebep olan centilmenden daha münasip adam aramakla bulunmazdı. Yoksa herşeyi karıştırdıktan sonra. güzel karısı ile Jamaika'ya giden centilmenin istirahat dönüşü, çehresi güneşten yanmış, mesut ve neşeli bir resminin elinize seçmesini mi bekliyorsunuz?

Nedim Şükür • Mersin

*

AKİS'in kadın sayfasını, bilhassa Moda kısmını beğenerek okuyorum. Yalnız Dior'lardan. Fath'lardan. Lanvin - Castillo'lardan gına geldim. Türkiye'de hiç mi moda hareketi yok? Hep taklitle, kopya ile mi gün öldürüyoruz?

Melike Selnur - İzmir

Millet

Dağılmayan endişe

Bu haftanın sonunda üçüncü hafta oluyordu ki Demokrasimiz, bikes bir çocuk kadar talihsiz manzarasını muhafaza ediyordu. Artık bir tereddüde mahal bırakmayacak şekilde anlaşılan, bir adamın arzusu neticesi olan rejimlerin ömrünün, şair tabirile bir gülün ömründen uzun olmadığıydı. Şimdiye kadar tarihin bize gösterdiği, bu prensibin şahıs hakimiyerlerine dayanan idareler için varid bulunduğuydu. İskenderden sonra onun kurduğu imparatorluk, Napolyondan sonra fransız haşmeti, Mussoliniden sonra faşizm, Hitlerden sonra nazizm ve Stalinden sonra stalinizm kaybolup gitmişti. Diktatörlükten gönül rızası İte Demokrasiye geçiş ilk tecrübesini bizde yaşıyordu. O bakımdan prensibin, şahıs hakimiyetlerine dayanmayan rejimler bakla mevzuu olunca da işleyip işlemediği; henüz meçhuldu. Ama bizdeki, bilhassa şu son üç haftalık vak'alar, demokrasinin de bir adamın arzusu alarak kaldığı ve bu rejime cemiyet tarafından sahip çıkılmadığı hallerde şahıs hakimiyetlerine dayanmayan rejimlerin dayanan rejimler gibi vatan sathından süzülüp gittiğinin deliliydi. Bu bakımdan batı âleminde "Türk Tecrübesi" diye anılan. Diktatörlükten Demokrasiye gönül rızasıyla geçmekten ibaret olan ve büyük bir dikkatle takip edilen hareket son safhasına yaklaşmak istidadını çok gösteriyordu.

Hakikaten bu haftanın sonunda üçüncü hafta oluyordu ki türk milleti Demokrasinin en basit icabı olan iki nimetten mahrumdu. Bütün bu hafta müddetince de memleketin hemen her tarafında, her toplantıda konuşulan mevzu dış politika hadiseleri olduğu halde hükümet umumi efkarı aydınlatmak lüzumunu duymamıştı. Vaziyet neydi, ne düşünüyorduk, nasıl davranacaktık? Hadiselerin resmi ağızdan tahlili, teşhisi neydi? Kısacası, neler olup bitiyordu? İkincisi, böyle anlarda gerçekleştirilmesi elzem bulunan milli birliğin temini yolunda birinci derecede alâkalı olanlarda hiç bir hareket belirmemişti.'; Ne iktidar Muhalefetin memleket mu kadderatındaki söz hakkım tanımaya yanaşmış, ne de Devlet Başkam Mecliste temsil edilen Partilerin lilerlerini nezdine celbederek bir istiareye lüzum görmüştü. Halbuki ballı manasıyla demokratik rejimlerde usul bunlardı.

Ama cemiyet, gittikçe bir adamın arzusu neticesi olduğu anlaşılan bu rejime bilfiil sahip çıkmadıkça her hangi bir kimsede hukuki manasıyla kusur bulmanın imkânı yoktu. Hiç birtürk kanunu İktidarı Muhalefetin memleket mukadderatındaki söz hakkını tanımaya icbar etmiyordu ve Anayasa gereğince Devlet Başkanı bahis mevzuu hareketi yapmaya mecbur değildi. Demokrasiyi serbest seçimle işbaşına gelen bir İktidarın o devre esnasında istediğini yapabilmesi diye anlayanlar İngilterede bile vardı, -misal: Meşhur Manchester Guardian'a İngiliz okuyucularının yazdıkları bazı mektuplar-, ama umumi efkârın baskısı orada hükümetleri böyle davranmaktan menediyordu. Demokrasiye sahip çıkmak, işte bu demekti.

Elbette bu haftanın sonunda üçüncü Hafta oluyordu ki İktidar, rejimimiz olduğunu sandığımız çok partili idarelerin, şahıs hakimiyetine dayanmayan sistemlesin icabım yerine getirmiyordu. Ama bu haftanın sonunda üçüncü hafta olmuyor muydu ki umumî efkârımız ve onun temsilcileri olan aydınlarımız, hepsinin tercümanı sayılan basınımız, hatta muhalefet safındaki siyasî partilerimiz izahı kolay, ancak tasvibi imkânsız bir atalet itinde değildiler? Nadir Nadi o iki icabı bilmez mi? Hani sesi? Falih Rıfkı Atay o icaplardan habersiz midir? Nerede kampanyası? Hürriyet gazetesinin veya Milliyet gazetesinin başında bulunan genç adamlar bir Demokraside iktidarların nasıl davrandıklarını hiç mi duymamışlardır? Niçin yazmazlar? umumi efkârdan bir talep yükselmiş midir? İsmet İnönü mü konuşmuştur, Feyzi Lûtfi Karaosmanoğlu mu, yoksa Osman Bölükbaşı mı? Hepsi, ama hepsi derilerinin içine işlenmiş bulunan tek parti devri âdetlerinin esiri olmamışlar aydır.?

O halde, cemiyet tarafından sahip çıkılmayan bir rejimin icaplarının kendiliğinden yerine gelmesini ne hakla bekliyorduk?

Demokrasi

Çırpınışlar

Bu haftanın başında bir gece İsmet İnonünün küçük oğlu, eve oldukça geç saatte döndüğünde bahçe kapısının demir parmaklıkları önünde birisinin beklediğini gördü. Yanına yaklaştı. Baktı, tanıdığı bir foto muhabiriydi. Foto muhabirine ne istediğini sordu. Gazeteci, şu cevabı verdi:

"— Babanızın Köşkten dönmesini bekliyorum. Burada bir resmini çekeceğim. Biliyorsunuz ya, bizim için Köşkün kapısında beklemek biraz tehlikeli oluyor".

D.P. Grubunun azaları

En mesut türkler

İnonünün oğlu, babasının evde olduğunu, Köşke de gitmediğini söyledi. Fotoğrafçı tatmin olmadı. Evin kapısından beraberce girdiler. Gazeteci. İsmet İnonünün paltosunu tanıdı.

"— Aa. demek dönmüş" dedi.

Sonradan kendisine anlatıldı ki, C.H.P. Genel Başkam dönmüş değildir; Köşke hiç gitmemiştir, zira ne böyle bir davet almıştır ve ne de böyle bir ziyarete talip olmuştur. Gazeteci üzülerek ayrıldı.

Ertesi gün, İsmet İnönünün 21540 numaralı telefonu çaldı. Bir ses:

"— Ben Muzaffer Ersü" dedi.

Cevap veren, Muzaffer Ersü'nün kim olduğunu bilmiyordu. Ses devam etti:

"— Başvekil bey fendi dün orayı teşrif ettiklerinde eldivenlerinin teki-

ni düşürmüş olduklarını zannediyorlar, acaba bulundu mu?"

Sesin muhatabı:

"— Ben dün burada yoktum, hanımefendiden sorayım mı?" dedi.

Telefon kapandı.

Akşam üstü başka biri, İsmet İnönünün Köşkteki davete icabet edip etmeyeceğini sordu. Kendisine, bu hususta bir malûmatın bulunmadığı bildirildi. Telefon edenlerin gazeteciler olduğu anlaşılıyordu ve haber peşinde koşuyorlardı.

Hakikaten hemen hemen aynı günlerde bir başka telefon daha sık sık çalıyordu. Bu, İstanbulda Park Otelin telefonuydu. Ermeni madam meşhur şivesile "Park Otel!." dediğinde Muzaffer Ersüye bağlanılması isteniyordu. Muzaffer Ersü Başbakanın hususi kalem müdürüydü ve hükümet başkam cumartesi akşamı İstanbula gitmişti. Muzaffer Ersüden de defalarca sorulan, Adnan- Menderesin C.H.P. Genel Başkanıyla konuşup konuşmadığıydı. Hususi kalem müdürü böyle bir mülakatın vuku bulmadığım söylemekten o kadar bıktı ki Başbakandan haberin tekzibi için selâhiyet aldığında hakikaten sevindi. Tekzip, "bazı gazetelerin bir mülakat vuku bulduğu yolundaki neşriyatı"nı yalanlama şeklindeydi ama aslında hiç bir ciddi gazetede böyle bir havadis çıkmamıştı. Şayia, ağız gazetesinin mahsulüydü. Esası itibarile de doğru değildi. Hakikaten, İktidar ile Muhalefet arasında bir görüşme olmamıştı. Ama halk bir yandan böyle bir teması o kadar tabu buluyor, diğer taraftan öylesine arzuluyordu ki dedikodunun süratle yayılmamasına imkan yoktu. İnsanların inanmak istedikleri şeylere i-

Dr. İbrahim Öktem
Dış politika denemesi

İsmet İnönü
Oyalanan adam

nanmakta gösterdikleri tehalük herkesin malûmudur.

Neticesiz kalan talep

Ama aslında İktidar ile Muhalefet arasında cumartesi günü bir temas olmuştu. O sabahki gazetelerin büyük başlıklarla verdikleri haber Türkiyenin İsrail ile münasebatını kesecekeğiydi. Adnan Menderes Bağdattan yeni dönmüştü ve Bağdat tebliği Türkiyenin bazı taahhüdlere giriştiğini gösteriyordu. Bu tebliğde bildirilen, Bağdat paktının dört azasının Arap devlet başkanları tarafından bir kaç gün evvel Beyrutta yayınlanan tebliğin esaslarını kabul etikleriydi. Halbuki Arap devletlerinin tebliği İngiltere, Fransa ve İsrail lotalarım Mısır topraklarından kayıtsız şartsız çekmedikleri takdirde Arap paktının silahlı kuvvet kullanmayı derpiş eden maddesinin harekete geçirileceğini ilan ediyordu. Tebliğin can alacak noktası da oydu. Şimdi Türkiyenin ve Bağdat paktındaki diğer üç ortağının -İran, Pakistan ve Irak- kabul ettikleri esas acaba bu muydu ? Üstelik ne bize ve ne de ittifak bağlarıyla bağlı bulunduğumuz bir memlekete karşı tecavüz etmemiş olan İsrail ile münasebetlerimizi kesmeye kalkışmamız neyi gösteriyordu? Bizim Orta Doğudaki ihtilâflara karışmamızın millî menfaatlerimize faydası yoktu. Havadis cumartesi günü C.H.P. ve Hür. P. çevrelerinde derin akisler uyandırdı. Her iki partinin müşterek kanaati, dış politikamızın macera hevesinden uzak ve son derece ihtiyatlı bir politika olması gerektiğiydi. O gün Hür. P. Genel İdare Kurulu ile Meclis Grubu Menekşe sokaktaki parti merkezinde beraberce bir toplantıya çağırıldı. İsmet İnönü ise C.H.P. Meclis Grubu Başkan Vekili Nüvit Yetkin vasıtasıyla Başbakan Adnan Menderesten dış politika meseleleri hakkında malûmat almak üzere randevu rica etti. Vakit, öğleden evveldi.

Randevuyu Nüvit Yetkin Başbakanın hususi kalem müdürü Muzaffer Ersüden telefonla istedi. Muzaffer Ersü birkaç dakika sonra Adnan Menderesin o gün İstanbula gideceğini, ancak pazartesi günü refakatinde D.P. Meclis Grubu Başkam olduğu halde döneceğini ve o vakit görüşebileceklerini haber verdi: Hakikaten akşam üzeri saat beşte kalkan bir uçak Başbakan Adnan Menderesi, Devlet Bakam Emin Kalafatı ve Muzaffer Eüsüyü İstanbula götürüyordu. Adnan Menderes hareketinden evvel kabineyi. topladı ve lüzumlu gördüğü izahatı verdi,

Halk Partisinde

İsmet İnönünün Başbakandan bir görüşme talep etmesinin sebebini, anlamak son derece güçtü. Muhalefeti liderlerinin fikirlerini söylemeden evvel hükümet başkanlarıyla kapalı kapılar arkasında konuşmaya teşebbüsleri şimdiye kadar hiç bir yerde görülmemişti. İktidarın vazifesi, hadiselerden Muhalefeti ve milleti haberdar etmekti. Ama Muhalefetin haberdar edilmeye, akıl vermeye talip olduğu ihtimal ki henüz işitilmemişti. Bu gibi hallerde her yerde Muhalefet liderleri şikâyetlerini milletin önünde yaparlar, partilerinin -ve şahıslarının- görüşlerim ona açıklarlardı. Hükümet başkam Muhalefeti

Ahmed Bilgin
Maksad, alışveriş

Nüvit Yetkin
İrtibat kuramadı

davet etmiş miydi. Hükümet başkanı hadiseler hakkında Muhalefeti aydınlatmaya lüzum görmüş müydü? İsteseydi, bunları yapmasına hiç bir mani yoktu. Demek" ki istemiyordu, demek ki istişareyi fuzuli sayıyordu. O halde, müracaatın manası ve hele faydası neydi ? İktidar ile Muhalefet arasında karşılıklı anlayışa, birbirine ehemmiyet vermeye dayanan münasebet teklifi kuvvetli olandan gelince kıymet, lüzum taşırdı.

Üstelik İsmet İnönü, talebinin boşa çıktığını da kısa zamanda gördü. Pazartesi verileceğinden bahsedilen randevu salıya bırakıldı, salı günü ağıza alınmadı. Çarşamba artık bu işten bahsedilmez olmuştu. Fakat o gün Muhalefetin teşebbüsü Ankaranın bir çok çevresinde -D.P. çevresinde, tafsilâtıyla biliniyordu. C.H.P. Genel Başkam mülakat talep etmekle bir hata. işlemiş, bunu demokratik rejimlerin icabı olarak resmen istememiş olmakla ikinci hatasını yapmıştı. Hele İsrailden elçimizi çekme kararımız açıklandıktan sonra bunun hakkında hem Muhalefet lideri ve hem de İsmet İnönü olarak memleketçe çok kıymetli olması gereken fikrini söylememekle, onu İktidar lideriyle yapmayı ümid ettiği kapalı temasa saklamakla düpedüz vazifesini ihmal etmişti.

Üç hafta oluyordu ki dünya durumu, bilhassa hudutlarımızın civarında kelimenin tam manasıyla "kritik" haldeydi, üç haftadır türk milleti tarafından bilhassa dış siyaset meselelerindeki düşüncelerine, s tavsiyelerine ve basiretine büyük ehemmiyet verilen İsmet İnönü Mısır çöllerindeki Sfenkse taş çıkartıyordu. Halbuki

pnun konuşması üstelik biriken tereddütleri de dağıtacaktı.

Hürriyet Partisinde

Buna mukabil Hürriyet Partisinde, İsmet İnönünün iktidarla temas temin etmeye çalıştığı saatlerde buna benzer bir teklif reddediliyordu. Menekşe sokağındaki toplantıda bazı Hür. P. ileri gelenleri İktidara müracaat tezini savunmuşlardı. Fakat Menekşe sokağında yapılan teklif, müracaatın Hükümet değil, Devlet Başkanına olması yolundaydı. "Celâl Dayara başvuralım, kendisinden dış politikada milli birliği temin etmesini resmen isteyelim" deniliyordu. Bu fikrin taraftarları görüşlerini izah ettiler. Hür. P. itidal partisiydi. Son teşebbüsler de yapılmadan harekete geçmek doğru olmazdı. Fakat bu teşebbüs iltifat görmezse Hür. P. millete dönebilir ve "İşte görüyorsunuz, biz elimizden gelen her şeyi yaptık" diyebilirdi. İsmet İnönünün de Hükümet başkanından mülakat talep ederken bu hususu hatırlamamış olması imkansızdı: Ancak böyle bir düşüncenin cevabı, Menekşe sokakta gene Hür. P. mensupları tarafından verildi. Buna ne lüzum vardı ? Bizim Muhalefete, bir Demokraside muhalefetlere verilmesi tabii mevkii vermeye niyetli İktidar davet talebi beklenemez, davet ederdi. Bu davet gelmediğine göre, müracaat ne oluyordu ? Bu görüş, Hür. P. nde ekseriyet topladı.

Fakat Hür. P. nde işler bu kadar kolay halledilemezdi. Ya şimdi ne yapılmalıydı? İstizah ve sözlü soru arasında tercih, yapılması gerektiği düşünüldü. Fakat asıl icap edenin yerine getirilmesi hususu hemen hiç

Maurice Fisher
İstenmeyen misafir

Dr. Namık Gedik
Bekledim de, gelmedin...

iltifat görmedi. Bu, içinde bulunduğumuz vaziyet karşısında Hür. P. olarak ne düşünüldüğünün efkârı umumiyeye açıklanmasıydı. Bir itiraz, hadiselerin esası hakkında kâfi malûmatın mevcut olmadığıydı. Sözlü soru ile bu malûmat hükümetten isteme bilir, ondan sonra fikirler kürsüden ifade olunabilirdi. Bu iş için iki namzet vardı: Meclis Grubu Başkan Vekili Feridun Ergin ve Parti Genel Sekreteri Dr. İbrahim Ökten Feridun Ergin o kadar hevesli görünmedi. Vazife, Genel, Sekretere havale edildi. Bu haftanın başında Dr. Öktem takririni Meclis başkanlığına, suretini de gazetelere verdi. Hür. P. Mecliste izahat istiyordu.

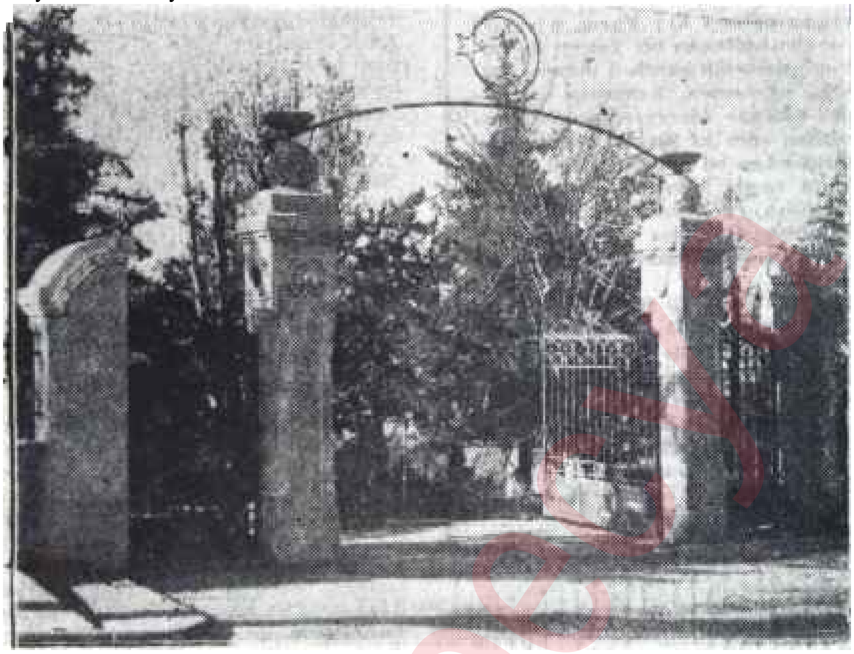
Bu arada C.M.P. de bir şeyler yapmak lüzumunu hissetmişti. Fakat Osman Bölükbaşı Ankarada değildi. Genel Sekreter Ahmed Bilgin, ayni şekilde bilgi talep eden bir sözlü soruyu Meclise intikal ettirdi.

Her şeyi değiştiren faktör

Muhalefet cephesinde vaziyet buydu ki pazartesi akşamı Dış İşleri Bakanlığı İstanbulda bulunan Adnan Menderesten gelen emir üzerine bir tebliğ yayınlayarak "Filistin işi adilane ve nihai surette bir hal şekline raptedilinceye kadar vazifesi başına avdet etmemek üzere" İsraildeki elcimizi geri çağırdığımızı resmen bildirdi. Gazeteler İsraille münasebetlerimizi keseceğimizi bir kaç gün evvel yazmışlardı. Geçen haftanın sonunda Dış İşleri Bakanlığının Basın Bürosu İstanbul gazetelerinin muhabirlerine sarih olmayan -ihtimal öyle emir verilmişti- bir haber kırıntısı tevdi etmişti. Ayni gün Pakistanın

Türkiyedeki Basın Bürosu tarafından çıkarılan bir bültende Karaşiden gelen malûmata istinaden Türkiyenin İsraille münasebetlerini keseceği bildirildi. Haberin mahreci alâka uyandırıcıydı. Zira haberin Karaşide yayılması Bağdattaki toplantıdan donen Pakistan Cumhurbaşkanı ve Barşakanının oraya muvasalatlarını takip etmişti. Münasebet kesme havadisi Dış İşleri Bakanlığımla tarafından iki gün müddetle ne teyid ve ne de tekzip olundu. İhtimal ki Bağdattaki hava ile Ankaradaki hava arasında bir sühunet farkı belirmişti.

Nitekim pazartesi günü yayınlanan tebliğ, ortalama bir karara varıldığını belli ediyordu. Tel-Avivle münasebet kesilmiyordu. Elçiliğimiz açık kalacaktı. Ticari işlere de devam olunuyordu. Sadece elçimiz Şefkati İstinyeli Ankaraya dönecek ve burada bekleyecekti. Oradaki işleri maslahatgüzar görecekti. Yalnız Ankaradaki İsrail elcisi Maurice Pisher pek şaşkın vaziyette kalmıştı. Şaşkınlığı böyle Ur kararın beklenmemesinden değildi. Şimdi ne yapacağım pek bilemiyordu. O da Tel-Avive mi döndündü, yoksa hiç bir şey olmamış gibi Çankayadaki elçilikte mi kalsındı?

İnönünün evinin bahçe kapısı
Tehlikesiz bekleme yeri

D.P. Grubunun tebliği

Ertesi gün, yani salı günü, muhalif zevat ne yapacağını düşünürken Türk Hava Yollarının 44 numaralı Douglas uçağı süratle Ankaraya yaklaşıyordu. Uçaktaki koltukların en arkasında otama Adnan Menderesti. Onun önünde Emin Kalafat vardı. Başbakanın da zihnen meşgul bulunduğu seziliyordu. Bir buçuk saat süren uçuş müddetince iki devlet adamı pek az konuştular. Zaten. arkaya oturmuş olmaları motörün gürültüsü yüzünden hasbıhallerini adeta imkânsız kılıyordu. Başka bir koltukta da Muzaffer Ersü vardı. Uçak saat birde Esenboğa meydanına yavaşga konduğunda Başbakanın karşılayıcıları arasında bilhassa Server Somuncuoğlu dikkati çekiyordu. O gün, Server Somuncuoğlunun Ekonomi ve Ticaret Bakanlığına hazırlandığı bir defa daha söylenildi.

Öğleden sonra üçte D.P. grubu mutad haftalık toplantısına başladı. AKİS, orada görüşülenleri okuyucularına bildiremediğinden dolayı, özür diler. Ancak Basın Kanununun son tadilatı D.P. Grubunun müzakereleri hakkında parti tebliğinden fazla malûmat vermeyi yasak etmektedir. AKİS'in ise kanunlara nasıl riayetkar bulunduğu herkesin malûmudur. O gece radyolarda yayınlanan D.P. Meclis Grubu tebliğinde -tarafsız Devlet radyolarının D.P. Meclis Grubu tebliğlerini yayınladığını gören Hür. P. Meclis Grubu bu tebliğlerin yayınlanmasını bir tarafsızlık delili te lâkki ettiği ve kendi tebliğlerinin de yayınlanacağım sandığı için geçenlerde bir tebliğ kaleme alıp A.A.'ya göndermiştir. Hür. P. Meclis Grubu hâlâ bu tebliğin yayınlanmasını kemali samimiyetle beklemektedir- Seyhan milletvekili Sinan Tekelioğlunun bir takriri üzerine Dış İşleri Bakan Vekilinin izahat verdiği, sonra muhtelif katiplerin konuştuğu, bunun üzerine Başbakan Adnan Menderesin kürsüye geldiği, uzu uzun görüşlerini bildirdiği ve bu görüşlerinin "ittifakla ve alkışlarla" tasvip olunduğu -açıklanıyordu. Takririn Sinan Tekelioğlu tarafından verilmesi halen D.P. grubunda diplomasi ihtisasını bu Seyhan milletvekilinin uhtesinde bulundurduğunu belli ediyordu. Böylece D.P. grubunun mensupları hem dış politika mevzuunda fikir söyleyen ve kem de olup bitenler hakkındaki hükümet görüşünü öğrenen ilk türkler olmak saadetine nail oldular.

Çarşamba günkü hayal sukuta

Çarşamba günü ise, bilhassa Muhalefet bu mes'utlar zümresine dahil olmak ümidindeydi. Hakikaten o celsede Muhalefet sıralarında boş yer yoktu. İsmet İnönü salona meşhur ve eski - çantası koltuğunda olduğu halde girdi. Muhalefet liderlerinden sadece Fevzi Lûtfi Karaosmanoğlu ve Osman Bölükbaşı Mecliste hazır değillerdi, ama kendilerinin politika ve ciddi memleket, meseleleriyle uğraşma dereceleri meçhul -yahut malûm- olduğundan yokluklarının fazla ehemmiyeti mevcut değildi. Rivayet D.P. Meclis Grubu Başkan Vekili Namık Gediğin bir takrir vermiş- bulunduğuydu. Güya Hükümet bu takriri üzerine dış politika hadiselerine temas edecekti. Celse açıldığında kabineye ayrılan sıralarda kimsenin bulunmaması garib geldi. Ancak Başkanın yoklamaya geçmesi, Adnan Menderese intizar olunduğu fikrini uyandırdı. Fakat yoklamanın ortasında müzakereler başladı. Bu sırada bir hademenin damda, koltuğunun altında bayrak dolaşması gazeteciler için Cumhurbaşkanının Meclise geldiğinin işareti Oldu. Ümidler gene arttı. Ama sözlü soruların çok sinirli hava içinde tartışılması hesapları değiştirdi. Bu arada Hüseyin Avni Göktürk -sorulara o cevap veriyordu- ile bir mecbur zat arasında hademe vasıtasıyla pusula teatisi gözden kaçmadı ki, ondan sonra İç İşleri Bakan Vekili işleri uzatmadı ve Hücumlara mukabele etmedi-. Bu tekrar ümid verdi. Nihayet Meclis, beklenilen hadise cereyan etmeden dağıldı. Muhalefet, "avcunu yalamış" idi.

Bu satırlar basıldığı sırada sabırlı muhalefet, cumayı bekliyordu. Allanın günleri kolay kolay bitmeyeceğine göre konuşmak için daha pek çok vakit vardı.

Hükümet

İstifa ve akisleri

Bu haftama ortasında çarşamba günü Ankarada iki yerde büyük bir heyecan hüküm sürüyordu. Bunların biri Ekonomi ve Ticaret Bakanlığı idi. Bakan Mandalinci istifa etmişti. Bakanlıkta herkes biribirine Server Somuncuoğlunu tanıyıp tanımadığını soruyordu. Allah tan ki sualin cevabı çok zaman müsbetti. Zira, Server Somuncuoğlu 1950'den bu yana Ekonomi ve Ticaret Bakanlığıyla en fazla iş yapan milletvekillerinden biriydi. Hakikaten eski C.H.P. li mil letvekili tacirdi ve bakanlıkta daimi surette işi vardı. Böylece bakanlığın şefleri, memurları, hatta hademeler "müstakbel bakan" diye anılan Ser

ÇİĞLİK

Başta bizzat Adnan Menderes, pek az istisnasıyla bütün Demokratların, kendi sözcüleri olan gazetede geçen haftanın sonunda yayınlanan bir yazıyı iğrenme hissi duymadan okumuş bulunmaları hatıra dahi getirilemez. Yazı bir polemik yazısıydı, "Faziletsiz bir politika" başlığını taşıyordu ve hedef C.H.P. idi. Hedef C.H.P. olduktan sonra insan söyleyecek neler ve neler bulmazdı! Yazının sonunda bu partinin Genel Sekreteri ele alınıyordu. Kasım Gülek.. Tuz tane, bin tane kusuru, eğlence mevzuu olacak on bin tane hareketi, yüz bin tane kelimesi olan adam! Ama, hayır.. Kasım Gülekten bahsetmek için kullanılan cümleler şunlardı: "Dünkü Ulus gazetesinde ibretle seyredilecek bir resmi yayınlanmıştır. Bu resim Kasım Güleği bir kokteylde elinde kadeh Alman Büyük Elçisi ile birlikte göstermektedir. Yüzünde hayatından memnun ve mesut bir tebessüm görülen Gülek hatırlardadır ki bundan kısa bir müddet evvel otomobili ile bir adamı öldürmüş ve bir hanumanı söndürmüştür. Vicdan ve beşeri azap mefhumlarının nasipsizliğine en hazin bir misal teşkil eden... "Hayır, hayır! İnsanın bu satırları okumaya, hakikaten iğrenme hissi duymadan devam etmesine imkân yoktur. Ne kadar küçük hareket tanı, bir siyasî rakibi vurmak için tenezzül edilen ne âdi silahlar..

Bir otomobil kazası! Bu, kimin başına gelmez ki? Yarın, o yazıyı yazan adamı ücretle tutmuş kimsenin araba kullanan bir yakını da buna benzer bir felâkete uğrayabilir; yarın, gazetenin sözcüsü olduğu partinin bir büyüğü de şu veya bu suretle hiç istemeden "hanuman söndürme" vaziyetine düşebilir. Bunlardan mı istifade edeceğiz, bunlarla mı hücum edeceğiz? Herkes kolaylıkla tahmin eder ki Kasım Gülek adındaki vatandaş Alman Büyük Elçisi tarafından bu ahenkli ismi taşıdığından dolayı değil, Muhalefet partisinin Genel Sekreteri olduğu için davet edilmiştir. Gitmeye, kadeh kaldırmaya, tebessüm etmeye ve resim çektirmeye elbette ki mecburdu. Bundan dolayı ona "sen adam öldürdün" demek acaba hangi insafın, insafı bırakınız hangi insanlık kaidesinin icabıdır,?

Ama bakınız Türkiyemizde, Zafer'deki "Hassas Kalp"in, üzerine bütün trajedi kabiliyetini kullanarak eğileceği ve kaderle, kazayla alâkası dahi bulunmayan ne hadiseler cereyan ediyor ! Bir "Ankara vapuru canavarı" türemiş. Kamarasına 18 yaşında bir kız almış ve ona tecavüze kalkışmış- Kız, feryadına yetişilerek güç kurtarılmış. Çocuğun annesi, herkesin içinde adamın başına ayakkabı fırlatmış. Gazeteler, bu zatın milletvekili olduğunu yazdılar. C.H.P., Hür. P. ve C.M.P. birer açıklama yaparak üstadın kendi partileri milletvekili olmadığını bildirdiler. "Hassas Kalp" acaba biç merak duymamış mıdır? Zira bizim bildiğimiz, Mecliste temsil olunan bir siyasî parti daha vardır da...

ver Somuncuoğlunu tanımak, onun işini yapmak şerefine nail olmuşlardı. Bakanlıkta hemen herkes Mandalincinin yerini onun almasını bekliyordu.

Ama, bu sadece bakanlıktaki kanaat değildi. Millî Korunma Kanunu - nun tatbikçisi -ruhu her zaman olduğu gibi Adnan Menderesti- Mandallacinin istifa ettiği duyulur duyulmaz Hür. P. Meclis Grubunda tahminler Heri sürülmüştü. Daha sonra, buna bir iddia mahiyeti verilmesi fikri ortaya atıldı. Herkes, kimin bakan olacağım Feridun Ergine yazdıracak, buna mukabil 1 lira koyacak» kazanan bütün parayı alacaktı. O zaman derhal görüldü ki en fazla şans Server Somuncuoğluna verilmektedir. Alican. Ekinci, Ete, Güneş, Ebüzziya ve Nutku Sinop milletvekili üzerine birer lira yatırdılar. Azizoğlu ve R. Karaosmanoğlu Halûk Şamam şanslı bulduklarım ifade ettiler. İbrahim Kirazoğlu Karanakçının ve Erginin reyini aldı. Kavalpin iki namzedi vardı: Yakup Gürsel ve Mazhar Şener. Tigrel, Halil İmreyi; . Öktem, Halûk Timurtaş ve Murad Ali Ülgeni; Toker, Sebati Atamam; Azizoğlu, Samed Ağaoğluyu; Okur, Kenan Akmanları ve Sıtkı Yırcalıyı şanslı görüyorlardı. Böylece Server Somuncaoğlu, tıpkı Ekonomi ve Ticaret Bakanlığı gibi Hür. P. politikacıları içinde de Menderes IV. kabinesine en lâyık İktisad ve Ticaret Bakam addediliyordu. Sinop milletvekilinin pek kısa bir zaman evvel "D.P. nin iktisadi politikasını evvelden beri tasvip ederdim, faydam olsun diye partiye katılıyorum" diyerek iktidar grubuna dahil olması, Bankoktan acele çağrılması ve Adnan Menderesin teşyilerinde ve istikbalde hazır bulunmaya başlaması bakanlık ihtimalini art tırıyordu. Üstelik eski C.H.P. Grup Başkan Vekilinin vaktile bugünkü Cumhurbaşkanı Celal Bayana hususi kaleminde bulunmuş olması kendisine karşı duyulan itimadı perçinliyordu. Tek mahzur Server Somuncuoğlunun faal tacir, üstelik bir ithalat şirketine sahip bulunmasıydı. Tacirden Ticaret Bakanının mahzurları C.H.P. iktidarı zamanında bir defa kendisini acı acı hissettirmişti. D.P. şimdiye kadar bundan dikkatle kaçınmıştı. Ne Muhlia Ete, ne Enver Güreli, ne Fethi Çelikbaş ve ne de Sıtkı Yırcalı ticaretle uğraşan, hayatlarını ticaret yaparak kazanan insanlardı. Bu yüzden böylesine tehlikeli bir bakanlık D.P. iktidarına yük olmamıştı. Şimdi, kaide değiştirilecek miydi?

Bakan yiyen kanun

Zeyyad Mandalinci bir müddetten bert bakanlığın ağır vazifelerinden şikâyetçiydi. Ahbaplarına dert yanıyordu. Şikâyetinin büyük kısmı, mevcut karışıklıktan ileri geliyordu. Bizzat Mandalinci hissediyordu ki mu vaffak olamamıştır ve işgal ettiği bakanlık, bu vazifeyi kabul ettiği zaman tahmin ettiğinden çok daha ağır bir bakanlıktır. Mandalinciye daha o zaman arkadaşları bu yükü kabul etmemesi tavsiyesinde bulunmuşlardı. Ama kırmızı plâkalı otomobilin hususi bir cazibesi olduğu hatırdan çıkarılmamalıydı. Nitekim Mandalinci bakanlık koltuğuna sevinç duyarak oturmuştu.

Ortada, en büyük müşkil olarak Milli Korunma Kanunu vardı. Milli Korunma Kanunu muvaffak olamamıştı. Her gün yeni tadillere ihtiyaç hissediliyordu. Doğrusu istenilirse sakatlığın bakanda değil, kanunda olduğu muhakkaktı. Fakat mesuliyet elbette ki bakanın omuzlarına düşüyordu.

Büyük sürpriz

İşte çarşamba günü vasiyet buydu ki, akşam geç vakit iyi haber alan çevrelerde İzmir milletvekili Abdullah Aker'in bakanlığa tayininin yüksek tasdike iktiran ettiği duyuldu. Abdullah Aker'in ismi. ortaya çıkınca, yeni namzede şans verenler çoğaldı. Hakikaten Abdullah Aker uzun müddet Ekonomi ve Ticaret Bakanlığında müsteşar vekilliği yapmıştı. İşlerden haberdardı ve dürüst olduğu biliniyordu. Böylece bakanlığın o bakımdan ananesine riayet ediliyordu. Abdullah Akar Teftiş Heyeti Başkam ikan şimdi Hür. P. ne geçmiş olan bir eski bakan tarafından müsteşar vekilliğine tayin olunmuştu. Sonradan da İzmirden milletvekili seçilmişti. Böylece hem bakanlıkta ve hem de Türkiyenin en mühim ticaret merkezinde tecrübe sahibi olmuştu. Nitekim radyo, 22.45 bülteninde bu tayini açıkladı.

Maamafih bakanlık bekleyenlerin ümidsizliğe düşmelerine bir sebep yoktu. Kabinede münhal, dört bakanlık daha vardı. Server Somuncuoğluya illâ bir bakanlık yakıştırmak isteyenler ise Dış İşleri Bakanlığından bahsetmeye koyuldular.

D. P.

Günler geçerken

Bu haftanın başında pazar günü, memleketin dört bir tarafında bu-

lunan ve sayıları milyonları aşan "vaktile D.P. ye gönül vermiş vatandaşlardan büyük bir kısmı Cumhuriyet gazetesinde -bu gazete de vaktile D.P. ye gönül vermiş gazetelerdendi- çıkan şu yazıyı hüzün, hüsünden de çok ibretle okuyorlardı: "Siyasiyi başkenti Bankokta yapılan Dünya Parlâmentolar Konferansına katılan heyetimiz azaları dün saat 12.35'te uçakla yurdumuza dönmüşler ve gazetecilere Sovyet Rusyanın dünya milletleri nezdindeki prestijinin esaslı surette azaldığını söylemişlerdir. Muzaffer Kurbanoğlu, Namık Ge dik Halil İmre ve Kâzım Meriç adına konuşan Server Somuncuoğlu..."

Milliyet gazetesinde Leyla Umar daha da katiydi. "Milletlerarası Parlamentolar Birliğinin Bankoktaki top lantısına katılan türk delegelerinden bir kısmı dün memlekete dönmüştür. Heyet Başkam Server Somuncuoğlu toplantıda görüşülen meseleleri şu şekilde..."

Evet, milletlerarası bir toplantıya katılan ve sadece İktidar grubuna mensup milletvekillerinden teşkil edilen bir heyetin -yurda dönen kısmına dahi olsa- başkanlık etmek, onlar adına yanlışsız beyanda bulunmak için seçilen şahsiyet Server Somuncuoğlu oluyordu. Server Somuncuoğlu.. Bu zatın hangi saik altında, hangi şartlar içinde, hangi meseleleri hal maksadıyla Grup Başkan Vekili bulunduğu C.H.P. den istifa ettiği ne kadar az meçhulsa hangi saik altında, hangi şartlar içinde, hangi meseleleri hal maksadıyla, 1956 yılının son yarısında D.P.ye katıldığı da o kadar az meçhuldü. Ama, bu kadar malûm arasında hatırda tutulması gereken bir husus, eski C H P. li Sinop milletvekilinin kafa teşekkülatı itibarile hakikaten değer taşıdığı, ağzının lâf yaptığı, aklının bir çok şeye yat-» tığı idi. Eğer 1954'ten evvel böyle bir heyet memlekete dönse ve bir D.P. milletvekili arkadaşları adına gazetecilerle görüşmek üzere vazifelendirilseydi bu, meselâ Fethi Çelikbaş olurdu; bu, meselâ Enver, Güreli olurdu; bu, meselâ Muhlis Ete olurdu; bu, meselâ Ziyad Ebüzziya olurdu; bu, meselâ Cihad Baban olurdu. Bunlar. 1954 D.P. Meclis grubunun milletlerarası toplantılara katılan mensuplarıydı. Zira, bırakınız kafa teşekkülâtını, bırakınız aklın yatmasını.. Bunlar, dil bilen münevverlerdi. Bunlar, bir kongrede kürsüye çıkan adamın ne söylediğini anlayan kimselerdi. Zira. yabancı lisan konuşuyorlardı. Dünya Parlamentolar Konferansına katılan delegelerinizden yurda avdet edenleri içinde bu vasıftaki tek aza C.H.P. den transfer olunan Server Somuncuoğlu idi. Peki, neredeydi Fethi Çelikbaş, neredeydi Enver Güreli, neredeydi Muhlis Ette, neredeydi Ziyad Ebüzziya ve Cihad Baban? Kimisi tardolunmuş, kimisi istifa etmişti. Bu yüzdendir ki D.P. içinde kral, Server Somuncuoğlu oluyordu. Kafa teşekkülatı itibarile birbirine benzeyen bu adamlardan birinciieri D.P. nin içinde bulunduğu yolu meşreplerine uygun bulmamışlardı. Sonuncusu ise, meşrebine o yolun uygun bulunduğunu farkederek kafileye katılmıştı.

Cook acentesi

Lisan bilmeyen milletvekillerinin talepleri D.P. içinde yeni değildi. Bunların en marufu 1954'ten evvel, Strasburg'daki Avrupa Konseyi toplantıları için memleketimiz, temsilcilerinin seçilmesi işinde o zamanki Dış İşleri Bakanı Prof. Fuad Köprülünün başına gelmişti. Bir milletvekili bakanı ziyaret etmiş ve:

"— Hocam, demişti, şu Avrupaya bir de beni gönder. Göreyim bakayım, neler oluyor".

Dış İşleri Bakam sormuştu;

"— Yahu, sen lisan bilir misin ki ?"

Orhan Eren
1956 modeli

"— Bilmem ama hocam, yânıma bir tercüman verirsin, bal gibi idare ederim. Hem inan olsun, hiç bir şeye karışmam, seni mahcup etmem.'.

Prof. Fuad Köprülünün dış politikaya aklı fazla yatmazdı ama, salim bir düşünceye sahip olduğu herkes tarafından bilinirdi. Milletvekiline:

"— Oğlum, dedi, sen yanlış yere gelmişsin. Bana değil, Cook acentasına müracaat et.."

Şimdi, milletlerarası bir toplantıda -hem de Parlamentolar Birliği toplantısında- ya pek az, ya da hiç lisan bilmeyen delegelerle temsil edilmemizdeki garabet elbette ki hayret, uyandırmaktan geri kalamazdı. Nitekim, heyetimiz adına hemen sadece Fatin Rüştü konuşmuş, böylece Uzak Doğu seyahati D.P. Grubu içinde turistik bir gezi veya mükâfat tevzii merasimi yerine geçmişti.

Garip kongreler

Eski D.P. lileri, bu partiye hakikaten müşkil aortlar altında emek vermiş insanları Uzan bundan ibaret değildi. Partinin 1956 kongreleri de seviye bakımından on yıl evvele nazaran çok kaybetmişti. İstanbuldaki toplantıların her biri ertesi günkü gazetelerin zabıta haberleri sütununa sermaye oluyordu. Hizipçilik "böl ve hükmet" prensibinin şampiyonları elinde tasvip edilen bir siyasî taktik haline gelmişti ve herkes taraftarı nisbetinde prestij sahibi oluyordu. Bu kongrelerde konuşanlar ise incir çekirdeğini doldurmuyordu. Ekseriya yapılan, hem de ismi ile zikredilerek bir takım memurların jurnaliydi. Bunların en eğlencelisi Kaman kongresinde cereyan etti. Delegeler baraj müdüründen şikâyet ettiler. Müdürün adı Ali Orhan idi. Müdür köylülere müşkilat çıkarıyordu. Aslında yaptığı vazifesinden ibaretti ama, bu bir çok kimsenin menfaatine sekte vurduğundan mahallin Demokrat erkânı memnun değildi. Ellerinde yumuşak kalacak bir idareciyi tercih ediyorlardı. Şikâyet edildi, edildi. Bakıldı ki ortaya dökülenler öyle tesir li değildir, bir hatip müdürü "muhali! partiyi tutmak"la suçlandırdı. Doğrusu, bu ithamın altından kalkmaya imkân yoktu. Başkaları bununla da yetinmediler. Bakınız bu sonuncula rın şikâyetini ateşli Demokrat bir Ankara gazetesi kongrenin ertesi günü nasıl anlatıyordu :

"Hatta delegelerin umumî olarak ifadelerine nazaran Reisicumhurun muzun Kamam ziyaret ittikleri gü Hirfanlı barajı müdürü Ali Orhan Reisicumhur gelmekden vaz geçti di ye bir haberi jandarma vasıtasiyle Kamanlılara göndermiş ve karşılama hareketine mani olmak istemiş. Ka manlılar yine de Reisicumhurları karşılamışlar ve içlerinin ateşleri söndürmüşlerdir."

Eee, buna müsamaha edilemezdi Ankaradan gelen parti ileri gelenler -milletvekilleri- müdürün İcabına ba kılacağı vaadinde bulundular.

Kongrelerde, toplantıda hazır bu lunmayanlar hakkında böyle itham rın savrulmasına müsaade olunuyor du ama aleyhte -D. P. nin halini ta rih babında- söz söylemeleri muhtemel olanların kürsüye gelmelerine hi cevaz verilmiyordu. Hey yarat 1946'nın sevgili partisi D.P. yi ikti dar ne hele getirmişti! Parti, içinde dahi tenkit olunamıyordu. Nitekim Çankaya -kongresinde, düşününüz Ankaranın göbeğindeki Çankaya kongresinde başkan 1956 Demokrat Orhan Eren -aynı zamanda Belediye başkanıdır- kendisine sempatik meyen bir delegeyi konuşmaktan etti. O men etti ve hazır bulunan buna göz yumdular.

Hazin olan, hadisenin bu ikinci mıydı.

Senato

Yardımcı'yı hatırlarken

Bu haftanın başında salı günü Ankarada Dil, Tarih ve Coğrafya Fakültesinin birinci katındaki bir salonda toplanmış olan ilim adamlarının yüzlerinde teessürün izleri görünüyordu. Toplantı halinde olan, Ankara Üniversitesi Senatosuydu. Toplantı, mutad haftalık toplantıydı ve Rektör Prof. Birandın başkanlığında cereyan ediyordu. O sırada bahis mevzuu olan, Millî Eğitim Bakanlığından gelen bir tezkereydi. Tezkerenin de altında bir profesörün imzası vardı. Ancak bahis mevzuu profesör ilim dünyasını terketmiş, politikaya atılmış ve Menderes IV. kabinesinde Milli Eğitim Bakanı olmuştu. Prof.

Celal Yardımcı

Selefin halefi

Ahmed Özel Siyasal Bilgiler Fakültesi dekanı Prof. Turhan Feyzioğluyu bakanlık emrine almak için "kanun gereğince" Senatonun mütaleasını soruyordu. Kanun Bakanları bir profesörü bakanlık emrine almak için senatonun mütaleasına müracaat etmeye mecbur kılıyordu. Ama Senatonun mütaleası Bakara bağlamıyordu. Yani Senato profesörün bakanlık emrine alınmasını icap ettiren bir hal bulunmadığı neticesine arsa da Bakan, isterse profesörü kürsüsünden uzaklaştırabiliyordu. Senato azaları, daha teskerenin okunmasına başlanırken Prof. Ahmet Özel imzalı yazının daha evvelce alınış Celâl Yardımcı - imzalı yazıları isyanı hayret derecede andırdığım müşahede etmekten kendilerini alamadılar. Halef, selefinin açtığı yolda yürüyordu. Siyasal Bilgiler Fakültesi dekanına bulunan kusur, siyasete karışmış olmaktı.

Toplantıda, Prof. Turhan Feyzioğlu da vazifesi icabı hazırdı. Fakat kendisini ilgilendireni mesele ele alındığında, salondan ayrıldı. Görüşmeler tam dört saat devam etti. Fakat Ur neticeye varılamadı. Bütün toplantı esnasında Ur tek Senato azası dahi Prof. Turhan Feyzioğlunun bakanlık emrine alınmasını icap ettiren bir halin mevcudiyetini gördüğünü beyan etmedi. Salı günü, ilim adamları, üzerinde "Hayatta en hakiki mürşid ilimdir" vecizesi yazılı pembe binadan ayrılırlarken ertesi gün yeniden toplanmaları gerekeceği kanaatinde bulunuyorlardı. Hayatta en hakiki mürşid ilimdir!. Atatürkün bu sözü söylediği günlerden bu yana -Cumhurbaşkanı Atatürk ilme inanan, ve yüksek tahsil görmüş bir insandı- köprülerin altından pek çok suyun akıp gitmiş olduğu anlaşılıyordu.

Tek taraflı kusur

Doğrusu istenilirse Siyasal Bilgiler Fakültesi dekanının siyasete karışmış olduğu neticesine iktidar tarafından nasıl varılmış olduğunu anlamak kolay değildi. Prof. Turhan Feyzioğlu fakültesinin açılış günü bir konuşma yapmıştı. Konuşmazının dile dolanan iki noktası vardı. Bunların biri "her nabza göre şerbet veren sözde münevverler" den şikâyetiydi. Şikâyetten şu veya bu alınmış olabilirdi; ama dekanın ortaya attığı mesele, tamamile, objektif ölçüler içinde bir hakikatin ifadesi değil miydi? Bir dekanın talebelerine, hiç kimşeyi kastedmeden, ilmin faziletini övmesi, onlara hayatta en hakiki mürşidin ilim olduğunu söylemesi ve ilmin icaplarını şerbetçiliğe feda etmemeleri gerektiği tavsiyesinde bulunması kusur olabilir miydi? Kusur, bunu söylememekteydi. İlmi mürşid edinecek idare adamlarından daha tarafsızı hatıra getirilebilir miydi ki iktidarın sözcüsü "tarafsız idare adamı yetiştirmesi gereken fakültede bakınız nasıl tavsiyelerde bulunuyor" diye feryad ediyordu? Yoksa gazetenin kanaatince, sözcüsü olduğu parti ilmi "karşı taraf" mı sayıyordu ?

Dekanın dikkati çeken ikinci sözü, idare ettiği fakültenin Ur doçenti olan Aydın Yalçının durumunu bahis mevzua etmesiydi. Bu doçentin profesörlüğü gelmiş, profesörlüğe liyakati Üniversite tarafından tasdik edilmişti. Fakat Millî Eğitim Bakanlığı bir formaliteyi yerine getirmiyor ve kararnameyi çıkarmıyordu. Dekan, böyle bir halden elbette ki şikâyet edecekti. Bu da, fakültesi tedris heyetinin başı sıfatıyla vazifesiydi. Şimdi, kendisinden beklenileni yaptığından dolayı iktidar Siyasal Bilgiler Fakültesi dekanını bakanlık emrine almağa hazırlanıyordu. Bunun D.P. ye fayda sağlayacağına inanmak için Zafer yazarlarından bazı zevat-ı muhtereme kadar parlak görüşlü olmak lâzımdı.

Zafer'in işareti

Hakikaten mesele, Fakülte dekanıma açış konuşmasından ibaret kalmamıştı. Fakülte dekanına, bu konuşma Üzerine, Zafer gazetesinde bir doçentin imzasıyla hücuma başlanmıştı. Dekan da hücumlara cevap vermişti. -Halbuki, değmezdi-. Bunun üzerine "İktidarın Sesi" çift sütunlu, tepeden inme, insanı kahkahadan bayıltacak edalı başyazılarla işe el koy-

Prof. Ahmed Özel

Gideni aratmayan

muştu. Milli Eğitim Bakanlığının Senatoya müracaatının bunu takip etmesi, iktidar için hakiki bir talihsizlikti. Eğer zihniyet, Zafer sütunlarına aksi düşen zihniyet ise, üzülmemek eklen gelmezdi. İşte en çok bu yüzdendir ki bu haftanın ortasında, çarşamba günü Cebecideki Siyasal Bilgiler Fakültesinde, sevgili hocalarından ayrılmak istemeyen genç talebeler ciddi ve sinirli bir üzüntü içindeydiler. Fakülte o gün bir matemli evi andırıyordu. Temenni, teşebbüsün Senato tarafından verilecek mütaleaya uygun bir şekilde neticelendirilmesi ve "İktidarın Sesi" nin "İlmin Sesi"ni boğuyor manzarasının uyandırılmaması idi. İktidara en çok, bu şeref verirdi.

Törenler

Fuzuli'yi anarken

Geçen hafta "Zafer" okuyucuları gazetelerinin çok ateşli muharrirlerinin Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesi Dekanına ver yansın eden yazılarını merakla, fakat boş yare aradılar. Zira bir başka dekanın üniversitenin yeni ders yılına girmesi münasebetiyle yaptığı konuşma üzerine ayni gazetenin açtığı yaylım ateşi henüz unutulmadan Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dekanı Prof. Sedat Alp, "Fuzulî yılı" dolayısıyla tertip edilen bir törende - hiç te alâkası olmadığı halde - tutup kalkınmadan ve saireden söz açmış, uzun uzun konuşmuştu.

Üniversite mensuplarının politikayla uğraşmasına muhalif olduğunu, siyasî hadiseleri mevzu ittihaz eden bir fakülte dekanının konuşmasına karşı açtığı kampanya ile ortaya koyan iktidar organı gazete, siyasetle hiç alâkası olmaması gereken bir fakültenin dekanının, hem de "Fuzulî yılı" töreninde tutup siyasetin tam ortasına girmesi karşısında elbette hiddetlenecek, elbette bataryalarım ateşliyecekti. Ama böyle, bir yazı çıkmadı ve "Zafer" okuyucuları boşuna beklediler. Zira bu dekan, "tenkit" değil "medih" yapmıştı. Anlaşılıyordu ki iktidarı methetmek milli bir vazife yapmak, tenkide kalkışmak ise siyasete karışmaktı. Nitekim merasimden bir kaç gün sonra iktidar gazetesi dekanın konuşmasını büyük başlıklarla yayınladı: "İktisadî kalkınma ve yurdun imarı sahalarında müşahede edilen mesut gelişme..."

"Fuzuli yılı" dolayısıyla tertiplenen tören, geçen hafta Cumartesi günü, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesinin konferans salonunda yapıldı. Fakülteni önünde numarası sıfırla başlıyan kırmızı plakalı bir araba ve hususi arabalar sıralanmıştı. Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesinin büyük kapısından girenler, kendilerini karşılayan güler yüzlü kız ve erkek talebelerle karşılaşıyorlar ve onların refakatinde konferans salonuna gidiyorlardı. Fakat bütün hazırlığa ve propagandaya rağmen salon bir türlü dolmak bilmiyordu.

Konferans salonunun ön sıralarında oturanlar arasında bir de bakan vardı. Ama bu Millî Eğitim Bakanı değil Devlet Bakam ve Tarım Bakanlığı Vekili Celâl Yardımcıydı. Milli Eğitim Bakanlığım Müsteşar temsil ediyordu. Gene 6lı sıralarda bir kaç profesör göze çarpıyordu. Fakat bunlardan ancak üçü merasim günlerine mahsus cübbe ve serpuşlarım giymişler, diğerleri gündelik kıyafetleriyle sıralar arasına dağılmayı tercih etmişlerdi.

Kürsünün hemen yakınında ise Ankara radyosunun meşhur fes alma cihazları yer almıştı.' Anlaşılan konuşmalar banda alınacak ve radyo ile bütün yurda duyurulacaktı.

Cübbe de Ne Yaraşır!.

Zafer'in dehşetengiz başyazarı Burhan Belge, Prof. Feyzioğlu'nun "her nabza göre şerbet veren sözde münevverler"den bahsetmesine pek içerlemiş. Ee, Burhan Belge bu.. İçerlese de hakkıdır. Hemen oturmuş ve o dehşet saçan başyazılarından birini -belki de en komiğini- kaleme almış. Üstada göre, Üniversite kürsüsü herkese teslim edilemezmiş. Ne gibi? "Devlet radyosunun mikrofonu" gibi!.

Anlıyorsunuz, değil mi? Hani Devlet radyosunun- mikrofonu devr-i demokraside Burhan Belge'lere teslim edilebilmektedir de...

Saat 15.15 de Fakülte Dekanı Prof. Dr. Sedat Alp kürsüye, doğru ilerledi.

Kürsünün önünde Fuzulî'nin defne dalları ile süslenmiş, yağlı boya bir portresi vardı.

Dekan Sedat Alp önce bir kaç kelimeyle, Türk Dili ve Edebiyatı Kürsüsünün teşebbüs ve teklifi üzerine fakülte profesörler kurulunca kabul edilen ve bugünden 24 kasım 1957 tarihine kadar olan bir yılın "Fuzulî yılı" olarak ilan edildiğini söyledi. "Büyük Türk şairi Fuzulî'nin hatırasına ithaf edilen bu yıl zarfında alâkalı ilim adamları ile ilim müesseseleri çalışmalarım Fuzuli üzerine

Prof. Dr. Sedat Alp

Kalkmıyoruz, taa arşa kadar

teksif edecekler ve bu suretle kısa bir zamanda daha verimli neticeler elde edilmesi sağlanmış olacaktır" dedi.

Dinleyiciler açılış konuşmasının sona erdiğini sanarak Dekan'ı alkışlamağa hazırlandılarsa da, Dekan'ın konuşmasına devam ettiği görüldü. Konuşmanın bu kısmı hayretler içinde dinlendi. Prof. Dr. Sedat Alp Orta Şark Teknololi Enstitüsünden, kalkınan Türkiyeden, manevi cihazlanmada üniversitelere ve üniversite öğretim üyelerine düşen vazifelerden, Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesinin tarihçesinden uzun uzun bahsetti. Salonda bulunanlar bu konuşmayı şaşkınlık içinde dinliyor ve gayrı ihtiyari ellerindeki davetiyeleri, bu davetiyelerin üzerindeki "Büyük Türk Şairi Fuzuli'nin 400. ölüm yıldönümü münasebetiyle Türk Dili ve Edebiyatı Kürsüsünce tertiplenen ve 24 Kasım 1956 cumartesi günü saat 15 de Fakültemiz konferans salonunda icra edilecek merasime şeref, vermenizi saygılarımla rica ederim" yazısını okuyorlardı. Davetiyelerin altındaki imza kürsüde konuşan Prof. Dr. Sedat Alp'a aitti..

" Davetliler arasında bir memnuniyetsizlik mırıltısı dolaşmağa başladı. Bir aralık arka sıralardan doğru bir ses yükseldi.

"— Doğrusu Fuzulî gününde fuzulî lâflar bunlar!."

Nihayet Dekan, davetlilere ve hükümet büyüklerine saygılarını sunan cümleâi ile konuşmasını bitirdi ve o ana kadar canları sıkılıp salonu terkememiş olanların alkışları arasında, boşalan kürsüye Türk Dili ve Edebiyatı Kürsüsü Profesörü Kenan Akyüz geldi.

Prof. Kenan Akyüz 400. ölüm yıldönümü münasebetiyle Fuzulî hakkında yapılan çalışmalardan bahsetti.

Salona girerken davetlilere verilen programlarda beşinci madde olarak sabık Dış İşleri Bakanı Profesör Fuat Köprülü'nün de bir konuşma yapacağı yazılıydı. Profesör Akyüz, Profesör Köprülü'nün işlerinin çokluğu dolayısiyle toplantıya gelemediğini konuşmasını yapamıyacağını bildirdi. Uzun zamandır Profesör Köprülünün bu tip toplantılara katılmadığı biliniyordu. Bu bakımdan davetlilerin pek çoğu bir sürprizle karşılaşmış olmadılar. '-

Prof. Kenan Akyüz'den sonra kürsüye sırasıyla Doç. Dr. Hasibe Mazıoğlu ve öğretim Görevlisi Kemal Edip Kürkçüoğlu geldiler. Dr. Mazıoğlu Fuzuli'nin şairliği ve edebiyatımızdaki yerini, Kürkçüoğlu da Fuzulî'nin hayatını ve eserlerini derli toplu birer konuşmayla anlattılar.

Törenden sonra dışarı çıkanlardan bir emekli öğretmen yanındaki arkadaşına dertli dertli Fuzulî'den şu mısraı okuyordu:

"Kâfir ağlar bizim ahval-i perişanımıza".

SÜVEYŞ ÖTESİNDE İNGİLİZ - AMERİKAN PETROL HARBİ

Paris, Kasım..

Aydemir BALKAN

Fransa ve İngiltere tam bir keşmekeş içindedir. Fabrikalar ham madde, imalâtçılar malzeme, müşteriler mal bulamamaktadır. Petrol tahditleri memleketi tam bir düzen sizliğe sokmuştur. Ulaştırma yollan felce uğramıştır. Sanayi bocalamaktadır. İstihsal ve dış ticaret tehlikededir. Benzin yokluğu bütün memleketin iktisadiyatını uçuruma doğru itmektedir. Mazot ve benzin karaborsası teşekkül etmiştir. 'Halk benzincilerin Önünde kuyruk yapmaktadır. Bütün nakliyatın ve sanayinin çarkları ağır dönmeye başlamıştır. Fransa ve İngilterenin nabzı, maceralı Süveyş harekâtından sonra endişe verici bir şekilde yavaş atmaktadır.

*

Albay Nâsır'ı ve rejimini devirmek, petrol kuyularını ve yollarını emniyet altına almak için girişilen harekât tam bir fiyaskoyla neticelenmiştir. Süveyş macerasında Eden, siyasî karyerinin en ağır hezimetine uğramış, Nasırdan evvel kendi politik faaliyetine son vermek zorunda kalmıştır. Fransız başbakanı Mollet'nin de bu kriz devam ederse, düşmesi mukadderdir. İki memleketin de bütün sanayiinin ve iktisadiyatının bu derece tehlikeye girmesi karşısında İngiliz ve Fransızlar Amerikalılara müracaat ederek petrol istemişlerdir. Fakat Amerikanın cevabı "Hayır" olmuştur. Bu defa İngiliz ve Amerikalılar Venezuela ve diğer Güney Amerika devletlerinden petrol alabilmek için Washington'dan dolar kredisi talep etmişlerdir. Amerikalıların cevabı gene "Hayır" dır. Fransız ve İngiliz hükümeti, bu defa Amerikalılardan büyük tankerler istemişlerdir. Amerikalıların cevabı gene değişmemiştir: "Hayır!..". Eden; Selwyn Lloyd vasıtasiyle Eisenhower'den görüşme talep etmiştir. İsteği reddedilmiştir. Üçlü konferans dilekleri de ayni şekilde karşılanmıştır. Amerikanın cevabı kesindir: İngiliz ve Fransız kuvvetleri Süveyşi derhal ve "tamamen" terketmedikçe Amerika kendilerine ne tek damla petrol, ne tek dolar, ne de tek tanker verecektir.

*

Tarihte ilk defa olarak Fransa ve İngiltere bütün dünyaya karşı yapayalnız kalmışlardır. Gene ilk defa olarak Sovyet Rusya ve Birleşik Amerika bir meselede beraberce hareket etmektedirler. Fransa ye İngilteredeki petrol buhranını ve onu takip eden keşmekeşi doğuran asıl sebep Amerikanın hareket tarzı ve petrol vermeyi reddetmesidir. Süveyş macerası İngiliz ve Fransızlara pahalıya, hem de pek pahalıya mal olmuştur. Eden ve Mollet hiçbir hedefe varamadıkları gibi ellerindekini de kaybetmişlerdir. Mendos-France'ın tabiriyle "bir memleketin böyle kendi kendini abluka altına, aldığı tarihte ilk defa görülmektedir". İki dünya harbinden kurtulan Orta Doğu petrolleri. Eden ve Mollet'nin tedbirsizliği, acemiliği ve basiretsizliği yüzünden tehlikeye girmiştir. Fakat Amerikalıların bu kadar seri ve hasisçe hareket etmelerine sebep nedir? Amerikalılar dost ve müttefikleri İngiliz ve Fransızlara bu kadar şiddetti bir tokat vurmak ihtiyacını, neden hissetmişlerdir? Atlantik ötesi müttefiklerin aralarının bu kadar soğuyup açılmasına sebep nedir?

Amerikalılar, İngiliz ve Fransızların Süveyşte giriştikleri savaşı bir türlü affedememektedirler. Kendileri için hâlâ bir XIX. asır koloni harbi kokan bu savaş Amerikan geleneği ile çatışmaktadır. Fakat Amerikalıların asıl hazmedemedikleri, İngiliz ve Fransızların tamamen kendilerinden gizli olarak, hatta riya ve yalanlarla maksatlarını gizliyerek yaptıkları bu manevradır. Birleşmiş Milletleri, Atlantik prensiplerini tamamen hiçe sayarak ingiliz ve Fransızların giriştikleri harekat Amerikan halk efkârında şiddetli bir infial uyandırmıştır. Port Sait bombardımanında ve Kanal harekâtında binlerle sivilin öldüğünü, gene Amerikalı muhabirler yazmaktadırlar. İngilterede milletin yarısı Eden'e karşıdır; fakat dünyada bütün milletler bu tecavüze cephe almışlardır. Bevan: "Ellerimizi kana bulayan Eden.." diye haykırmakta, Gaitskell ise "İngiltere hükümeti bu caniyane hareketle cengel kanunlarına teşebbüs etmemeliydi" demektedir..

Evet, Eden ve Mollet çok tedbirsizce bir maceraya atılmışlar, memleketlerini ve dostlarım çok güç duruma düşürmüşlerdir. Bulganin'in gönüllüler tehdidiyle ye Eisenhower'in ültimatomuyla alelacele "Ateş kes" emrini vermişlerdir. Fakat o zaman vaziyet büsbütün içinden çıkılmaz bir hale gelmiştir. Eden ve Mollet Süveyş hareketiyle bir budalalık etmişlerdir. Fakat ikinci budalalığı hemen hemen hedefe varmak üzereyken yarı yolda duruvermek ve her şeyi arap saçma çevirmekle yapmışlardır. Zira İsrail kuvvetleri Nasırı da, rejimini de bir haftada temizleyecek durumdaydılar.

Bu arada bizim basında . falsolu seslerin yükselmesi iyi olmamış - tır. Süveyş tecavüzünü tasvip, hatta teşvik eder mahiyette yazılar kaderimizin İngiltereye değil, herzamandan fazla Amerikaya bağlı olduğu anlarda kötü tepkiler yapmıştır. Fakat tezatlar bu kadarla da kalmamıştır. Birleşmiş Milletlerde ki Türk heyeti Süveyş krizini takip eden günlerde ters kararlar almıştır. Süveyş savaşının gündeme alınmaması için oy veren Türk delegasyonu, ertesi gün alelacele cephe değiştiriyor, diğer milletlerin çoğunluğuyla İngiltere ve Fransa aleyhine oy kullanıyordu! Hükümet bu krizde hiç te iyi not almış sayılmamalıdır.

Ancak, Amerikanın hareket tarzını ve şiddetli müdahalesini sadece müstemlekeciljkten-. nefret ve istiklâlleri peşindeki milletlere hizmet aşkında aramak hatalıdır. Amerika savaş sonundan beri Orta Doğu petrolleriyle yakından alâkadar olanaktadır. Yeni Amerikan şirketleri (Arameo gibi), arap bilhassa Suudî Arabistan petrolleriyle alâkalı anlaşmalar imzalamışlardır. İngilizler bunları hiç te iyi gözlerle takip etmemişlerdir. İngiliz-Amerikan petrol harbi Orta Doğuda hazan açık hazan gizli, fakat sessizce devam etmekteydi ve "oyunun kaidelerine" riayet ediliyordu. Amerikan milleti müstemlekecilikten nefret etmektedir; fakat bu İngilizleri Orta Doğudan uzaklaştırıp, yerinde tehlikeli bir boşluk bırakmak demek mi olmalıydı? İki yıldan beri Albay Nasırı desteklemeleri, İngilizleri Süveyşi tahliyeye zorlamaları, nihayet son Londra, konferanslarında Eden'e karşı frenleyici, hatta önleyici vaziyet almaları Albion arslanını kızdırmıştır. Kadehi taşıran da bu olmuştur. İngiliz arslanı (Eden'in şahsında Mısıra saldırmıştır. Fakat arslan eski arslan değildir. Amerika petrol musluğunu kesince yorgun pençesini geri çekmeğe çalışmaktadır.

Süveyş krizi tamamen kapanmış olmaktan çok uzaktır. Bil'âkis bütün meseleler olduğu gibi durmaktadır. Fakat bir şey sarihtir. İngiltere bütün dünyada, fakat bilhassa Orta Doğuda prestijini çok kaybetmiştir. Orta ve Yakın Doğuda İngiliz taraftarlığı ile tanınan devlet adamları, bakan veya müşavirleri de çekilmeğe, yerlerim Amerikan politikasına bağlı olanlara terk etmeye mahkûmdurlar. İngiliz ve Amerikan mücadelesinin ikinci siyasî neticesi bu olacaktır. Kıyafetlerine kadar İngiliz taraftarlığiyle tanınmış kurnaz, fakat tehlikeli müşavirlerin de sona -gelmiştir.

Ticaret

Amerikadaki muhalif

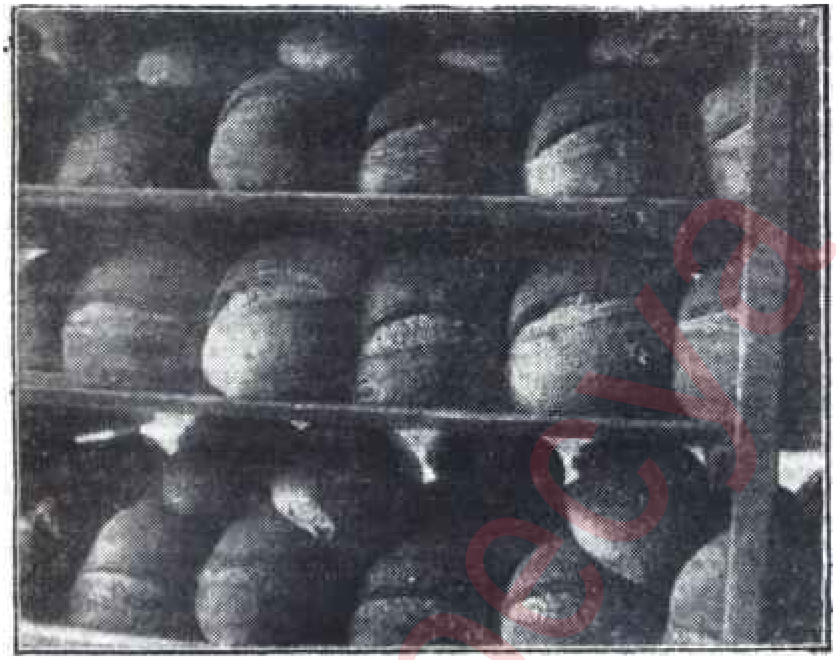
14 Kasım akşamı Ankara Radyosundan vatandaşlara hitap ederek hükümetin başarılı buğday politikasını açıklayan Ekonomi ve Ticaret Bakam Zeyyat Mandalinci, ertesi gün Amerika Birleşik Devletleri vatandaşlarından William V. Bradley-in amansız muhalefetile karşılaşacağını hiç hesaba katmamış olmalıydı.

14 Kasım akşamı Zeyyat Mandalinci şöyle diyordu:

"... Bir taraftan hububat istihsalinin azalması, diğer taraftan istihlâkin yükselmesi karşısında hadis olan ciddî vaziyet hükümetimizi harekete geçirmiş ve aradaki boşluğu kendi menbalarından doldurmak imkânsızlığı karşısında dışardan ithal çarelerini aramağa sevketmiştir. Bu sene ofisin mübayaat yekûnu olan 500.000 tana ilâve olarak memlekette muhtemel bir kıtlığı önlemek üzere Amerika hükümeti nezdinde girişilen teşebbüsler, dün neticelenmiş olup ilk merhalede ihtiyacımızdan eksik kalan 500.000 ton buğday ve 10.000 tan mısırın mübayaa anlaşması imzalanmıştır. Böylece hemen hareket ettirilecek olan gemilerle Aralık ayının İlk haftalarından itibaren büyük buğday partileri limanlarımıza gelmiş olacaktır. Görülüyor ki hükümet kısır davranan iklimin meydana getirdiği kıtlığın tesirlerini süratle ve zamanında gidermiş ve halkımızın ana gıdasını teşkil eden buğdayı ihtiyaca fazlası ile cevap verecek bir miktarda temin etmiş bulunuyor. Bu arada Amerika'dan hareket etmek üzere bulunan gemilerin muvasalatına kadar Toprak Mahsulleri Ofisinin ambarlarında mevcut buğdaylar ihtiyaç bölgelerine muntazaman tevzie devam edilecektir".

Ama bu beyanatın verilmesinden bir gün sonra, New York'ta oturan William V. Bradley isimli amerikan vatandaşı. Türkiyeye buğday getirecek gemilerin hareketine engel oluyordu. Bunu yaparken, içerdeki muhalifler gibi "kastı mahsus"la hareket etmiş değildi. Çünkü ne Türkiyeye bir düşmanlığı vardı, ne de iktidar peşinde koşuyordu. Belki Türkiyenin durumundan bile haberi yoktu.

Mr. Bradley sadece başkanı olduğu bağımsız liman işçileri sendikası üyelerinin haklarını, işverenlere karşı korumak istiyordu. Bu maksatla da sendikasının üyelerini 15 Kasım gecesi greve davet etmişti.

Fırında ekmekler
Yükte hafif, pahada ağır

Kaptan William V. Bradley'in işareti ile başlayan grev, Amerika'nın doğu kıyılarındaki bütün limanları felce uğratmıştı. Beş gün sonra grev, batı kıyılarına da atlamak istidadı gösteriyordu.

Grevin beşinci gününde limanlara bağlanıp kalan yolcu ve yük gemilerinin sayısı 250 den az değildi. Bu, amerikan ekonomisi için günde 20 milyon doların kaybı demekti. Eisenhower liman işçileri ile işveren temsilcileri arasındaki pazarlık görüşmelerine müdahale etti. Her iki tarafa mesuliyetlerini hatırlattı. Fakat bu müdahale ilk anda iyiye doğru fazla bir değişiklik sağlamada

Bu arada amerikan demiryolları birliği doğu limanlarına sevkedilecek bütün eşya ve mahsullere - askeri olanlar hariç - ambargo koydu. Çünkü gemilere yüklenemeyen eşya ve mahsul limanlara yığılacak, uzun zaman sürecek tıkanıklıklara ve karışıklıklara sebeb olacaktı.

Amerikan liman'• işçileri grevinin Türkiye'de endişe ile takip edileceği tabiîdir. Bu toprağın insanları olarak hanimizin dileği, fırtınanın ucuz atlatılmayıdır. Fakat gene bu toprağın insanları olarak hepimiz bu hâdise üzerine dikkatle eğilmek, geçici bir zaman için iş başına getirdiğimiz kimselerden hesap istemek zorundayız.

Türkiye artık mahsulünün iyi olması için Allah'tan medet umar bir memleket olmaktan çıkmamış mıydı? Bugün niçin kuraklıktan şikâyet ediliyor?

Türkiye yakında kendi imkânları ile kendi sınırlarını koruyabilecek bir memleket olmayacak mıydı? Bu hayal bir yana, bugün karnımızın doyup doymaması bir amerikan sendika liderinin kararına bağlı.. Zira Türkiye bugün dünya pazarlarından ihtiyacı olan maddeleri satın alabilecek dış ödeme imkânlarına sahip değildir. Elinde altın ve döviz yoktur ki diğer buğday satıcısı memleketlerden süratle buğday getirebilsin. Amerikadan alacağımız buğdayların bedeli altın veya dövizle değil "Türk Lirası" ile ödenecektir ve bu alışverişte bir parça "yardım" kokmaktadır.

Türkiye'de niçin buğday stoku yok tur? Amerikan Uman işçileri grevinden daha tesirli olacağından zerrece şüphe edilemiyecek olan siyasî gerginliklerin kavgayla bitmesi ihtimali ne kadar uykumuzu kaçırsa, azdır.

Ulaştırma

Damla damla yakıt

İngiltere ile Fransanın Mısır'a silâhlı müdahalesinin memleketimize tesiri geçen hafta içinde daha iyi hissedilmeğe başladı. Daha önce alınan bir kararın kendilerine tanıdığı selâhiyetleri kullanmağa başlayan mülkiye âmirleri, akaryakıt tevziatını düzenleme faaliyetine giriştiler. İlkin İstanbulda. sonra da Ankara'da akaryakıt istihlâki tahdit edildi. Diğer vilâyetlerde de akaryakıtla alâkalı kararlar birbirini takip edecektir.

Ankara ve İstanbulda taşıtların yakıt ihtiyaçları tahdit edilirken, bilhassa evleri ısıtmakta, aydınlatmakta, yemek pişirmekte kullanılan gazyağı da tevzie tabi tutuluyordu.

Bu durum elbette en çok şehiriçi ve şehirlerarası ulaştırmaya tesir e-

decekti. Nitekim Ankara Valiliğinin 20 kasımda yayınladığı tebliğe göre hususî vasıtalardan 18 beygire kadar olanlara günde 6 litre, daha yüksek beygir kuvvetinde olanlara 8 litre yakıt verilecek, pazar günleri hususi plakalı vasıtalara yakıt verilmeyecekti. Taksilere verilen yakıt ise 18 beygire kadar günde 15, daha yukarı beygir kuvvetindekilere de günde 20 litreden ibaret olacaktı.

Ankara ile kazalar arasında işleyen otobüs ve kamyonlar beher kilometre için yarım litre yakıt alabileceklerdi.

Görülüyor ki akaryakıt " tahdidatı zaten yer yer duraklama hattâ gerileme belirtileri gösteren millî ekonomimiz için büsbütün ağırlaştırıcı bir rol oynayacak ölçüdeydi. Akaryakıt kullansın, kullanmasın bütün sanayi dalları akaryakıt kıtlığının tesirlerinden kendilerini kurtaramayacaklardı . İç turizm hareketleri, de fazlasıyla müteessir olacaktı. Dış turizmin de bundan azade kalamıyacağını gösteren emareler yok değildi. Nitekim Denizcilik Bankası bazı dış seferlerini kaldırmağı düşünüyordu. Hattâ Ankara gemisinin ay sonundaki seferi için satılmış olan biletlerin geri alınacağı Denizcilik Bankası tarafından ilân bile edilmişti.

Yerinde bir karar

Ankara Valiliğinin tebliği radyolarda okunduğu gün Ekonomi ve Ticaret Bakanlığı da K-982 sayılı karara aid 27 sayılı sirkülere ek 29 sayılı sirküleri yayınlıyordu. Bu sirküler akaryakıt tevziatı için daha açık hükümler koyuyor, idare âmirlerini doğrudan doğruya vazifeli kılıyordu.

27 sayılı sirkülerde, komitenin tahsis ettiği miktar benzin, gaz ve motorinin vilâyet merkezlerinde valilerin, kazalarda kaymakamların ve nahiyelerde nahiye müdürlerinin "nezareti altında" mahallî belediye teşkilâtı ve köy ihtiyar heyetleri ile işbirliği yapılmak suretile müstehlike intikalinin düzenleneceği hükmü vardı. Halbuki 29 sayılı sirkülere göre:

"K-982 sayılı karara ait 27 sayılı sirkülerin 2 nci maddesinde zikri geçen komite tarafından muayyen mahaller için tefrik ve şirketlerce bu mahallere sevkedilen benzin ve motorini o yerlerde bulunan vali, kaymakam ve nahiye müdürleri aynı sirkülerin 4 üncü maddesi mucibince mahallî belediye teşkilâtı veya köy ihtiyar heyetleri ile istişare edecek mevcut imkân ve mahalli zaruretleri nazara almak suretiyle hakikî ihtiyaç sahiplerine intikal ettirmek üzere bu maddelerin ne şekilde, nerelerde ve hangi ihtiyaç sahiplerine ne zaman ve ne miktarda satılacağını tertip ve tanzim ederler" deniliyor. du.

27 sayılı sirkülerde, istihsale matuf ziraî ve sınaî faaliyetlerle şehirlerarası nakliyat, için lüzumlu benzin, gaz ve, motorin ihtiyaçlarının mülki-

BİRAZ AYDINLIK

Doğan AVCIOĞLU

Altı yıldanberi fevkalâde olarak kazandığımız döviz miktarının ve yapılan yatırımların döviz olarak tutarının açıklanması hususunda C.H.P. Genel Başkanı'nın iktidara yaptığı teklif, siyasî, âdetlerimiz bakımından mühim bir yenilikti. ,

Düne kadar muhalefet bir hesap mütehassısı edasıyla sadece memleket muhasebe defterinin iki hanesini denk getirmek lüzumu üzerinde duruyordu. Sözlerinden malî istikrarı vasıta değil, gaye telâkki ettikleri intibaı çıkıyordu. "Yatırımlar imkânlarımızın üstündedir, kısılmalıdır" diyorlardı. Gözleri bir gemi projektörü gibi bütçeye çevrilmişti. Hazineden fiilen çıkan, girenden daha fazlaydı. Madem ki gider geliri aşıyordu; demek ki yatırımlar fazlaydı, budanmalıydı.

Yatırımları kısmadan, hattâ arttırarak Devlet Bütçesini denkleştirmenin başka yolları, belki de vardı. Mevcut gelir tutarını dokunulmaz saymıyan, memleketin iş gücüne, tabiî kaynaklarına, dövizine tâbi olan Devlet Bütçesi yapmak belki de imkânsız değildi. Maliyecilere "bu yıl şu sahalarda şu kadar yatırım yapmak istiyoruz, fizikî imkânlarımız bu miktarı karşılamaya müsaittir. Sizin işiniz yatırımların doğurabileceği enflâsyonist tazyikleri önliyecek tedbirler almaktır" demek belki de mümkündü.

Fakat muhalefet, gözlüklerinden ötesini görmiyen miyop bir muhasebeci misillû sadece aktifin pasife müsavi olmamasından mustaripmiş gibi davranıyordu. Yerimizde saymaya rıza gösterirsek, "gelir - gider" yazmanın dünyanın en kolay işi olduğunu görmek istemiyorlardı.

Fikren ve relim bakımından Batı seviyesine gelmek için, iktisadî değişmenin büyük rol oynıyacağına inananlar!, muhalefetin miyopluğu yeise düşürüyordu. İktidarın "milletin nasibini kesmek istiyorlar" yollu ithamlarını tamamiyle haksız bulamıyorlardı.

Meselâ, iktidar son günlerde bir imar faaliyetine girişti.

Muhalefet karşımıza gene muhasebeci edâsıyla çıktı. Sosyal sahadaki haklı, fakat sadece hissî tenkitler bir kenara bırakılırsa, "efendim mail imkânlarımız, biliyorsunuz, paramız olsa biz de isteriz v.s..." gibi sözler işitildi. Hiç kimse iktidara "arkadaş, memleketin zaten mahdut demirini, çimentosunu israf ediyorsun: o demiri, o çimentoyu daha çok fabrika kurmaya, halk için bir iki odalı ucuz evler yapmaya sarfetmellyiz" demiyordu. Hiç kimse hangi yatırımların tarlaya ekilen buğday gibi bire beş, bire on verdiğini, hangi yatırımların baldıran otları gibi sadece zarar verdiğini bilmek istemiyordu. Hiç kimse iktidarın mahdut tohumluğumuzu hangi tarlaya ekmesi, hangi tarladan sakınması gerektiği hususunda bir şey söylemiyordu.

Malî istikrar, plân, koordinasyon gibi kimsenin aksini iddia edemiyeceği kelimeleri, fakat sadece kelimeleri ağızlarda gevelemekle iktifa olunuyordu.

C.H.P. Genel Başkanının, yatırımların hiç te söylenildiği gibi hızlı olmıyabileceğini imâ eden beyanatı, muhalefetin şimdiye kadarki iddialarıyla taban tabana zıttı. Genel Başkan fevkaladeden kazanılan döviz tutarı ve yatırım miktarı hususunda hesap soruyordu. Eğer altı senelik yatırımların döviz para olarak toplamı, altı senedir dış yârdım, borçlanma, hazır altın ve döviz şeklinde sarfettiğimiz döviz para miktarım aşmıyorsa, Türkiye'nin hiç bir hususî yatırım gayreti yapmadığı gibi hepimizi hayrete düşürecek bir hakikatla karşılaşacaktık.

C.H.P. Genel Başkanı, sorduğu suale bizzat cevap verebilecek durumda değildi. Zira İktisadi hayatımız hakkında mevcut malûmat çok kıttı. Söylenen sözler ekseriya faraziyelere dayanmakta, karanlıkta el yordamıyla ilerlenmeye çalışılmaktadır. İktisadî hayatımızda muhtaç olduğumuz bir parça aydınlığı ancak iktidar getirebilir. Fakat iktidar hâlâ susmaktadır. Elde mevcut bir iki malûmat kırıntısı da insanı pek iyimserliğe sevketmemektedir. Bizim gibi kalkınma iddiasında bulunan birçok memleketlerde priorite'nin hangi yatırımlara verilmesi meselesi bir kenara bırakılsa bile yatırımların gayri sâfi milli hâsılava nisbeti %20-25'i bulmaktadır. elde mevcut istatistiklere güvenilirse bu nisbet memleketimiz için % 11-13 civarındadır. Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü'nün verdiği rakkamlar, 1963 tenberi millî hâsılanın artmadığını göstermektedir.

C.H.P. liderinin sualine getirilecek bir cevap, muallâkta konuşmayı seven muvafığa ve muhalife belki de müsbet konuşma itiyadım kazandıracak, kalkınma meseleler rinde hakikaten kafa yormaya sevkedecekti. Yavaş mı, hızlı mı kalkındığımızı bilecektik; eğer yavaş kalkmıyorsak hızlandırma çareleri üzerinde düşünecektik.

Fakat C.H.P. Genel Başkanı'nın sorduğu sual hâlâ cevap beklemektedir.

Yeni karara göre benzin alan bir otomobil
Az istihlâk = Az istihsal

ye âmirlerince tercihan nazarı itibara alınacağı belirtilmişti. 29 sayılı sirkülerde ise bu hüküm biraz daha genişletilmişti: "Bu tertip ve tanzimde istihsale matuf zirai ve sınai faaliyetlerle madencilikle ilgili faaliyet ve nakliyat, şehiriçi ve şehirlerarası nakliyat ve ihracat ile ilgili nakliyat diğerlerine tercih olunur".

29 sayılı sirkülerin gaz tevziatı ile ilgili şu hükmü de isabetliydi: "Vali. kaymakam ve nahiye müdürleri bulundukları yerlere tahsis olunan gazı birinci maddenin birinci fıkrasındaki esaslar dahilinde- hakiki ihtiyaç sahiplerine o mahallin ve halkın tenvirat ihtiyacı başta olmak üzere sırasiyle mutfak ve ısınma ihtiyaçlarını nazarı itibara alarak ve mevcut imkân ve mahallî icap ve zaruretlere göre müstehlike intikal ettirirler".

Orta Doğu

Amerika kesenin ağzını açıyor

Geçen hafta içinde dünya pazarları gene Orta Doğu hadiselerinin tesiri altında bulunuyordu. Orta Doğu hadiselerinden en fazla müteessir olan memleketler şüphesiz Avrupa kıtasındaydılar. Süveyş Kanalının tıkanması herşeyden önce akaryakıt kıtlığı doğurduğu için Avrupa ekonomisini çok tehlikeli bir duruma sürüklemişti. Fakat Amerika da iktisadi hayatında bu hadiselerin zararlı tesirlerini hissetmeğe başlamıştı. İşte bu yüzdendir ki Amerikan idarecileri seçen hafta içinde Orta Doğu meseleleri üzerine hususi bir dikkatle eğildiler. Amerika Dış İşleri Bakanlığı eğer para, Orta Doğu sulhunun kurulmasına yardım edecekse, bunu temin etmeğe hazır olduğunu Arap ve İsrail diplomatlarına açıkladı.

Amerikanın alâkalı makamları şu noktalar üzerinde İsrarla duruyorlardı:

Mısıra karşı İngiltere ile Fransanın giriştikleri tecavüz hareketi, bir hayli tahribata sebeb olmuştu. Tecavüzün neticelerini hafifletmek için Amerika ne yapabilirdi ? Yani yıkılan ların yeniden kurulması faaliyetine ne şekilde katılabilirdi?

Bağdat Paktının tesirli olabilmesi, bu pakt üyesi devletlerin iktisadî bakımdan sağlam olmalarına bağlı olduğuna göre Amerika bu devletlerin iktisadî plânlarının gerçekleşmesi için ne yapılabilirdi?

Araplarla İsrail arasında bazı temel meselelerin halli için Amerikanın yapabileceği bir şey var mıydı?

Bu son nokta ile alâkalı olarak, selâhiyetli kimseler Johnston plânı deirilen bir plânı yeniden incelemeğe başladılar. Plânın hedefi Şeria Vâdisinin araplarla İsrail arasında müştereken geliştirilmesi idi. Selâhiyetliler arap göçmenlerinin Sina'ya veya bir başka yere yerleştirilmeleri ve Mısır, Suriye, Irak kaynaklarının geliştirilmesi ile alâkalı daha bir sürü plânı da yeniden ele almaya hasırlanıyorlardı.

Mısır'ın iktisadi istikbali Asuan Barajını inşa edebilmek için gerekli parayı herhangi bir şekilde temin edip edemiyeceği meselesine bağlıydı. Birleşik Amerika Asuan Barajı projesini desteklemekten geçen Temmuz ayında Vazgeçmişti. Bugün için Washington resmî çevrelerinde Amerikanın durumunu yeniden değiştireceği yolunda hiçbir işaret yoktu. Fakat bu çevreler baraj inşa edilmediği takdirde doğabilecek neticelerin pekâlâ farkındaydılar.

Suriye, siyasi sebeblerle şimdiye kadar Amerika'nın iktisadi . yardımını kabul etmemişti. Fakat bu yardımı şu ve enerji takatini artırmak için kullanabilirdi. Irak sadece teknik yardım almıştı; fakat petrol gelirinin azalması onu yardıma muhtaç hale düşürebilirdi.

Bunlara ek olarak 28 Ağustos 1955 de Dış İşleri Bakanı Dulles'ın yaptığı bir teklif in de tatbik kabiliyeti inceleniyordu. Dulles, Amerikanın nüfuzunu kullanarak Arap - İsrail hududunun Birleşmiş Milletlerce teminat altına alınmasını sağlamasını istiyordu. Tabii bunun için araplarla yahudilerin bazı meseleleri kendi aralarında halletmeleri lâzımdı.

Araplarla yahudilerin bir anlaşmaya varabilmelerini kolaylaştırmak için Amerika göçmenlerin yerleştirilmesi için para yardımı yapmak istiyordu. Dulles'ın o zaman söylediğine göre, arapların İsrailde bıraktıkları gayrimenkullerin bedellerini ödeyebilmesi için Amerika İsraile borç vermeye hazırdı.

Fakat Washington'daki diplomatların çoğu bugün için Orta Doğu meselelerinin ne iktisadi yolla, ne de her hangi bir şekildi kökünden halledilebileceğine inanmıyor. Mısırı Süveyş işinde fazla inatçı; arapları da Sina harekâtından sonra, İsraile karşı eskisinden daha hınçlı buluyorlardı.

Dış İşleri Bakanlığı kendini bu kötümserliğe kaptırmadan çalışır görünmektedir. Dulles birkaç gün önce "bölgenin ana meselelerini ele almak zaruretinden" bahsetmiştir.

Böyle bir iş için 400 milyon doların bu yılki dış yardım fonundan harcanabileceğini Dış İşleri Bakanlığının sözcüleri ifade ediyorlar. Bu miktar sadece derhal kullanılabilecek olan miktardır. Eğer bu yolla Orta Doğuda barışın kurulması yolunda ban sağlam adımlar atılabilirse kongreden daha fazla tahsisat istemek hükümet için pek zor bir iş değildir.

Orta Doğu

Uzaklaşan harp bulutları

Birleşmiş Milletler kuvvetlerinin Napoli civarındaki Capadichino kampında Spagetti ve Kiyanti talimleri pek uzun sürmedi. İsveç Havayollarının büyük DC-6B uçakları Do* ğudan, Batıdan Kuzeyden ve Güneyden alelacele toplanan Dünya Ordusu askerlerini Mısırdaki İsmailiye hava alanına indiriverdiler.

Bu suretle, Orta Doğuda bir harbin patlak vermesi ihtimali geçen haftanın başında bir hayli zayıflamış bulunuyordu. Eğer Orta Doğuda rus gönüllüleri boy gösterirlerse, Rusyanın üzerinde Atom bombalarının patlıyabileceği hakkındaki soğukkanlı ve o nisbette de korkutucu Amerikan İhtarı tesirini göstermişti. Ruslar, artık gönüllü göndermekten bahsetmiyorlardı. Fakat henüz hiç bir mesele de halledilmiş değildi. Sahnedeki aktörlerin her. biri, bir başka türkü söylüyordu. Hele Nasır, radyo ve basın vasıtasıyla Mısır ordusunun ingiliz ve fransızları mağlûp ettiğini, Sina'dan çekilmenin bir taktik icabı olduğunu tekrarlatıyor ve Mısır halkım galibiyetine inandırıyordu. Hatta muzaffer Albay şartlarım dikte etmeye bile bile hazırlanıyordu. "El Cumhuriye" gazetesi, "istediklerini zorla kabul ettirmek sırası, şimdi Mısırındır" diyordu. İngiliz ve fransız kuvvetlerinden sonra, Birleşmiş Milletler askerleri de Mısırı terketmeliydiler. Aksi halde üçüncü bir dünya harbi çıkabilirdi. Kanalın temizlenmesine, son yabancı asker Mısır topraklarım terketmeden önce başlanamazdı. Kahireli Albay dersten sonra bile, mutad kabadayılığından, şantaj ve tehditlerinden vazgeçmemişti. Mısıra yerleşmiş ingiliz ve fransız asıllı kimseleri beş para vermeden Mısırdan dışarı atmayı tasarlıyor, Yunanlı armatörleri Ümit burnu yoluyla petrol nakletmemeye zorluyordu.

Arap memleketlerinin nevzuhur hamisi Rusya, Mısır taleplerini inatla müdafaa ediyordu. Şüphesiz, henüz başlıyan diplomatik savaşta, Rusyanın talepleri istense de, istenmese de nazarı itibara alınacaktı. Arap memleketlerinin mesuliyetsizliği ve Batılıların bir yığın hatası, Rusyayı Orta Doğuda söz sahibi etmişti. Artık Orta Doğu meselesi, esas itibarile, bir Rusya - Amerika mücadelesi haline gelmişti. Fakat ne İngiltere ne Fransa ve ne de İsrail henüz ümitlerini tamamile kesmemişlerdi. Paris ve Londra hâlâ Kanalın milletlerarası bir idare tarafından işletilmesini temine çalışıyorlardı. İsrail Sinayı terketmekle beraber, Gazze bölgesini muhafaza için didiniyordu.

Birleşik Amerikanın bütün gayesi, ruslara kayan arap kütlelerinin gönüllerini kazanmak, rusların Orta Doğuda artan nüfuzunu yok etmekti.

Bu arada Orta Doğu memleketleri de boş durmuyorlardı. Arap Birliği üyeleri Beyrutta, Bağdat Paktı üyeleri -İngiltere hariç- de Bağdatta toplanmışlardı.

Beyrut toplantısı

Arap Birliğinin Beyrut toplantısının bir hususiyeti de ilk defa Kahpeden başka bir şehirde toplanılmış olmasıydı; ilk defa olarak Albay Nasır görüşmelere iştirak etmiyordu. Irak, Mısırın muvakkat gaybubetinden istifade ederek boşalan liderlik sandalyesini ala geçirmek emelini besliyordu.

Beyrutun sayfiye mahallerinden birinde bulunan UNESCO'ya alt zarif bir villada yapılan toplantı, Arap Birliğinin İsrail düşmanlığından başka hiçbir mesnedi olmadığını bir defa daha ortaya koydu. Suriye ve Mısır, mütecaviz ingiliz ve fransızlara karşı müştereken harekete geçilmesini istiyorlardı. İngilterenin yakın dostu olan Irak, İsrail meselesinin daha mühim olduğunu ileri sürerek, ingilizleri unutturmaya çalışıyordu. Evvelâ İsrail meselesi halledilmeliydi. Orta Doğuda komünistlere açılan kapı ancak böyle kapanabilirdi. Irak, Moskovayı ikinci bir "Kabe" haline getiren Suriyeli liderlere çatıyordu. Suriyeliler de Irakı "İngiliz uşağı" olmakla suçlandırıyorlardı. Suriyenin Moskovadan yeni dönen Dış İşleri Bakanı Salâh El Bitar'ın Irakın, ingilizlerin ve yahudilerin aleti olduğu ithamına, Irakm cevabı "İngiliz uşaklığı, komünist olmaktan çok daha iyidir" şeklindeydi.

Bu hava içinde devam eden Beyrut konferansı, hiçbir anlaşmaya varılmaksızın sona erdi. Neşredilen tebliğ sadece beylik lâflarla doluydu. Mütecavüz İngiltere, Fransa ve İsrail takbih ediliyor, Süveyş .meselesine Birleşmiş Milletler yoluyla ve Mısırla müzakere suretiyle bir çare bulunması isteniyor, nihayet Nasır alkışlanıyordu.

Iraktaki karışıklıklar

Beyrut tebliğinde Nasırı alkışlamalarına rağmen,. Suriye hariç, diğer arap memleketlerinin liderleri, muhtelif sebeplerle Kahireli diktatörün muvaffakiyetsizliğini arzu ediyorlardı. Dünyanın bir şark sultanına en çok benzeyen hükümdarı İbni Suud, Kanalın kapanmasıyla mahrum kaldığı gelirlerin uyandırdığı hiddetin yanı başında, Nasırın komünistlerle flörtüne de tahammül edemiyordu. Irak ve Ürdün için Nasırın muvaffakiyeti, Nuri Said Paşanın ve Kral Hüseyinin iktidardan düşmesi demekti. Zira gerek Irakta,- gerek Ürdünde Nasır, çoktan halk kütlelerinin, genç münevverlerin ve subayların kahramanı haline gelmişti. Halk çoktan bert "müstemlekeci ingilizler" den nefret ediyordu. İngiliz dostu Irak Başbakanı Sir Nuri, kütlelerle kendisi arasında açılan uçurumun ne kadar derin olduğunu, herkesten iyi biliyordu. Tanınmış ingiliz dostu fırtınayı evvelden önlemek için, İngiltere iştirak ederse Irakın Bağdat Paktı üyelerinin toplantısına katılmıyacağını ilân etmişti. Sir Nuri, Amerikalılara da ingilizlerden tamamile müstakil hareket ettikleri intibaını uyandırmaya çalışmalarım tavsiye etmişti. Aksi takdirde, Amerikalılara düşman kesiliverecek olan arap halkının gözleri iyice Moskovaya dönebilirdi.

Birleşmiş Milletler askerleri Napoliden ayrılırken

Cennetten cehenneme

Fakat Nuri Said Paşanın siyasi basireti, fırtınayı tamamile savuşturmaya kâfi gelemedi. Aralarında birçok üniversite talebesi bulunan gençler sokaklara döküldüler ve nümayişlere giriştiler. Gençlerin isteği, İngiltereyle siyasi münasebetlerin kesilmesiydi. Asayişin temini için 56 polisin ve 9 sivilin yaralanması lâzım geldi. Hükümet, muhtemelen karışıklıkları önlemek maksadıyla üniversiteleri kapattı. Neşredilen resmî tebliğde, bu gibi hallerde mutad olduğu üzere "anarşistlerin, komünistlerin ve sabotajcıların talebeleri greve ve ayaklanmaya teşvik ettikleri" belirtiliyordu. Ruslar da Macaristan hadiselerinin "mürteci unsurların ve faşistlerin eseri" olduğunu iddia etmemişler miydi?

Sulh Havarileri

Macaristanda

Günlerden bir gün halk istibdattan bıktı ve istiklâl istedi.

O zaman başta Budapeşte, memleketin bir çok eyaletinde karışıklıklar çıktı.

Vaziyete hakim olamayan hükümet başkanı Kadar Sovyetleri imdada çağırdı.

Sovyetler çok sayıda asker göndererek karışıklıkları muvakkaten bastırdılar.

Ama sükunet temin edilemedi. Huzursuzluk devam ediyordu.

Milletin bir tek isteği yardı: Birleşmiş Milletler nezaretinde serbest seçim. Böylece macarların hakiki arzularının ne olduğu anlaşılacaktı.

Ancak Sovyetler buna yanaşmadılar ve kuvvetlerini çekmediler.

Keşmirde

Günlerden bir gün halk istibdattan bıktı ve istiklâl istedi.

O zaman başta Punç, memleketin bir çok eyaletinde karışıklıklar çıktı.

Vaziyete hakim olamayan Devlet başkanı Mihrace Hindlileri imdada çağırdı.

Hindliler çok sayıda asker göndererek karışıklıkları muvâkkaten bastırdılar.

Ama sükûnet temin edilemedi. Huzursuzluk devam ediyordu.

Milletin bir tek isteği vardı: Birleşmiş Milletler nezaretinde serbest seçim. Böylece Keşmirlilerin hakiki arzularının ne olduğu anlaşılacaktı.

Ancak Hindliler buna yanaşmadılar ve kuvvetlerini çekmediler.

Şimdi Krutçef yoldaş ile Demokrat Nehrunun niçin aynı, ama tıpatıp aynı şekilde düşündüklerinin sebebi iyice anlaşıldı mı?

Sir Nuri Said
Liderlik peşinde

Türkiye ve Orta Doğu

Sadabat Paktı ateşinin küllenmeye yüz tutmasından Bağdat Paktının imzasına kadar geçen zamanda Türkiye Orta Doğu meseleleriyle lüzumu kadar- alâkalanmamıştı. Hükümetin siyaseti, Türk milletinin araplara karşı duyduğu itimatsızlığı ifade, ediyordu, Fakat Bağdat Paktının imzasından sonra Türkiye, bütün arap memleketlerini komünizm tehlikesine karşı bu pakt içinde birleşmelerini tahakkuk ettirmeye çalıştı, Ürdün Kralının ve Lübnan Cumhurbaşkanının Türkiyeyi ziyaretleri günlerce devam eden genliklere vesile oldu. Türk siyasîleri de sık sık arâp başkentlerini ziyaret ediyorlardı.

Türkiye, Ürdün ve Lübnana tebessüm etmesine, mukabil, Bağdat Paktının dışında kalan Suriye ve Mısır gibi diğer arap devletlerine karşı gayet sert davranıyordu. Türkiye, bilhassa Surfyeyi doğru yola gelmesi için zorluyordu. Suriyenin Ankaradaki elçisi bu yüzden oldukça çetin günler geçirmiş, çok müşkül 'anlar yaşamıştı. Maamafih Şam hükümetini. Bağdat Paktına girmeye ikna etmek bir türlü mümkün olmamıştı. Aksine Suriye yavaş yavaş Orta Doğuda Rusyaya taraftar devletlerin birincisi haline gelmişti. Halen bu memlekette 70 milyon dolar değerinde rus silâhının toplandığı söylenmektedir. Tepkili rus uçaklarının Suriyede üslenmekte solduklarından Amerikan istihbarat servislerinin zerrede şüphesi yoktur. Suriyeli liderler Şam ile Moskova arasında, mekik dokumaktadırlar.

Bütün bunların Türkiyeyi endişeye düşürmemesi imkânsızdır. Fakat ne var ki, Türk hükümeti şimdiye kadar müşahede edilenin tam tersine, soğukkanlılıkla hareket etmektedir. Nutuklarda Suriye ve Mısır hakkında ölçülü bir dil kullanılmakta, durumun vahametine rağmen askeri tehditler yoluna gidilmemektedir. Anlaşıldığına göre bundan sonra Bağdat Paktının dışında kalan Arap devletlerine karşı daha mutedil, daha uzun vadeli bir siyasetin takibi kararlaştırılmıştır. Araplara şirin görünmenin en kestirme yolu olan. "İsraile karşı cephe alma" kozunun bugünlerde kullanılması da bunun delilidir.

Fakat daha çok evvelden, durumu meşkûk birkaç arap liderine güvenmektense, arap kütlelerinin arzularını göz önünde tutan bir siyaset takip edilseydi, Türkiyenin arap dünyası ve Batı arasında bir köprü teşkil edebilme şansı bugün çok daha fazla kuvvetli olacaktı.

Demir Perde

Kansız ihtilâl

Geçen haftanın başında, rus tümenleri memleketin hudutlarına yığıldığı bir sırada yeni Polonya Başbakanı Gomulka Moskova'da bulunuyor ve şerefine tertip edilen ziyafetlerde kadeh kaldırıyordu. Gomulka Moskovaya hareket etmezden birkaç gün önce hükümet ve ordudaki rus taraftarlarını işbaşından uzaklaştırmıştı. Basın tamamile ser best bırakılmıştı, gazeteler Rusya hakkında her istediklerini yazabiliyorlardı. Hür Avrupa ve Amerikanın Sesi radyolarını dinlemek te artık yasak değildi. Fakat Gomulka Varşova Paktına ve Lenin'in prensiple

DAG HAMMARSKJOELD

Geçen ayın ortalarında bir gece New York'un 42 nci sokağındaki büyük binanın ışıkları sabaha kadar yandı. Ortalık ağırdığı sırada bu büyük binama 38 inci katındaki odasında kısa boylu, kına rengi saçlı bir adam telefonla Kahireyi arıyordu. Mülakat temin edilince ahizeyi eline alan adam: "Hammarskjoeld konuşuyor.." dedi. Çehresinin sakinliğine rağmen, sesi son derece sinirliydi. Kısa cümlelerle, Birleşmiş Milletler kuv vetlerinin Mısıra sevkedilmesinin kararlaştırıldığını söyledi ve Kahire hükümetinin muvafakatini istedi. Telefonun Kahiredeki ucunda Mısır Dış İşleri Bakanı Mahmut Feyzi vardı. Kısa bir tereddüd anından sonra, Birleşmiş Milletler Genel Sekreterine kabul cevabı verildi.

Rekor sayılabilecek kısa bir zaman içinde pembe yanaklı, tüysüz ve sarışın Danimarkalı askerler İsmailiye hava alanına indirildiler.

Haklı olarak bir dünya harbinden korkulduğa ve Birleşmiş Milletler teşkilâtından istihzayla bahsedildiği bir sırada elde edilen bu muvaffakiyet, hiç bir suretle küçümsenemezdi.

Aciz Birleşmiş Milletler, İngiltere, Fransa ve İsraile "Ateş kes!" emrini veriyor ve muharipler benzini bitmiş otomobiller gibi oldukları yerde mıhlanıp kalıyorlardı. Ayni teşkilât şimdi de "Geri çekilin!" diyordu. Dünün çöl arslanları çabucak La Fontaine'in kuzularına dönmüşlerdi.

Rusya artık gönüllülerden bahsetmez olmuştu. Gazete sekreterleri daha az telaş verici başlıklarla iktifaya başlamışlardı. Diplomatlar, sahneye çıkma sıralarının geldiğini hisseden aktrisler gibi, klâsik tebessümlerini takınmışlardı.

Bu kış içindeki baharın uyanmasında Amerikanın soğukkanlı ve enerjik siyasetinin payı büyüktü. Fakat en karışık durumlarda bile bir Olympe kahramanı gibi kayıtsız durmasını bilen, yılda 40 bin dolar maaşlı Birleşmiş Milletler Genel Sekreterinin son gönlerde oynadığı rol de unutulmamalıydı. Bu sene sahipsiz kalan Nobel Sulh Mükâfatının, gelecek seneki rakipsiz adayının Dag Hammarskjoeld olacağı şimdiden söyleniyordu.

Hammarskjoeld geçen yıl, 15 amerikan havacısını kurtarmak maksadıyla Pekin'e gittiği zaman dünya efkârının dikkatini çekmişti. Çinliler bütün inatçılıklarına rağmen, casuslukla itham ettikleri 15 havacıyı serbest bırakmaya kendilerini mecbur hissetmişlerdi.

Geçen ay. 88 inci kattaki bürosunda sık sık tertip ettiği kokteyllerde İngiliz, Fransız ve Mısır Dış İşleri Bakanlarını bir araya getirerek diplomatik kabiliyetini de herkese kabul ettirmişti. Sulhun kurtulduğuna herkesi inandırmıştı. . Eisenhower bile "harp tehlikesinin atlatıldığını" müjdelemişti.

Fakat Mr. H için hakiki imtihan, ingiliz ve fransızların Mısıra asker çıkarmasıyla başlamıştı. Paris ve Londranın hazırladığı gizli oyun, Dünya Evi'nin sabırlı dervişi için büyük bir darbe olmuştu. İngiliz ve fransızların Güvenlik Konseyinin "Ateş kes!" talebini veto etmelerinden sonra, Mr. H 73 üncü sokaktaki 8 odalı apartmanına çekildi. Uyumaya çalıştı, mümkün değildi. Sabahı yazı masasının başında bir şeyler hazırlamakla getirdi. Bir kaç saat sonra da Güvenlik Konseyi kürsüsünden: "Bir Genel Sekreter ancak - beşeri zafiyetleri- ve namuslu fikir ihtilâflarının çerçevesinde - üye memleketler Birleşmiş Milletler Antlaşmasına riayet etmek hususundaki taahhütleri yerine getirdikleri müddetçe hizmette devam edebilir" diyordu. Genel Sekreter, istifa etmeye karar vermişti.

Asık yüzlü isveçlinin istifa haberi bütün delegeleri heyecana düşürmüştü. Kimse onun ayrılmasını istemiyordu. Fransız, İngiliz ve Rus delegeleri bile Mr. H'ın "zekâsı, dürüstlüğü, terbiyesi, tarafsızlığı, liyakati v.s.." hakkında medih yarışına çiriştiler. Kahiredeki Albay dahi, bin dert arasında, Hammarskjoeld'e "vazifesini terketmemesini rica" eden bir telgraf göndermeyi unutmadı.

Genel Sekreter de vazifesi başında kalmasının icap ettiğini anlamıştı, fakat derhal harekete geçmeliydi. Acheson'un Kore harbinde kollandığı usule başvurarak meseleyi vetolu Güvenlik Konseyinden, vetosuz Genel Kurula getirdi. Derhal toplanan Genel Kurul, Birleşmiş Milletlere Mısır meselesinde harekete geçmek selâhiyetini verdi. Ayni gün öğle yemeğinde Kanadanın sulhsever Dış İşleri Bakanı Lester Pearson, daha parlak bir fikir ortaya attı: Birleşmiş Milletler emrinde bir polis kuvvetinin kurulması..

Genel Koral 7 saat devam eden tarihi bir oturumdan sonra, Genel Sekreteri 48 saat zarfında lâfta kalmıyacak, müsbet bir hareket plânı hazırlamakla vazifelendirdi. Zamana kamı girişilen yarış baş lamıştı.

İsrail'in ateş kestiğini bildiren haber Birleşmiş Milletlere ulaşmıştı. Biraz sonra da Hammarskjoeld, Güvenlik Konseyinde ingiliz ve fransızların da ateş kesmeye razı olduklarını bildiriyordu.

Bürosuna dönen Genel Sekreter sabahın saat 2.80 una kadar yardımcıları Cordier ve Ralph Bonche ile birlikte polis kuvvetleri fikrinin tatbikata konmasıyla meşgul oldu. Ertesi gün "Başkomutan" Hammarskjoeld artık ordusunu teşkil etmekle uğraşıyordu. Bir haftadan daha az bir zaman içinde Kanada, Kolombia, Finlandiya, Danimarka, Hindistan, Norveç, İsveç ve Yugoslavya askerlerinden müteşekkil bir kuvvet hazırlandı.

Birleşmiş Milletlerin 51 yaşındaki çocuk simali Genel Sekreteri, İsveçin siyasi adamlar yetiştiren bir ailesine mensupta. Babası Hjal mar, Birinci Dünya Harbi sırasında İsveç Başbakanıydı ve memleketini harbin dışında tatmaya muvaffak olmuştu. Ecdadından biri, 1610 da bir Baltık adasını Danimarkalılara karşı müdafaada gösterdiği cesaretten dolayı şövalyeliğe yükseltilmişti. Dag Hammarskjoeld hukuk, felsefe ve İktisat tahsili yapmıştı. Çocukluğundan beri ciddi ve çekingen yaradılışı dikkati çekiyordu. Modern şiire ve modern sanatlara büyük alâka besliyordu. İktisadi bilgisi ve idari kabiliyeti sayesinde 31 yaşında Maliye Bakan yardımcısı oldu. 86 yaşındayken İsveç Merkez Bankası Genel Müdürüydü. 1847 - 48 yıllarında Avrupa İşbirliği Teşkilâtının kurulmasında büyük rol oynadı. 1953 de Trygve Lee'den boşalan Birleşmiş Milletler Genel Sekreterliğine getirildi.

Dünyanın en meşhur bekârlarından biri olan Mr. H'ın asıl vazifesi şimdi başlıyordu. 5 bin kişilik ordusunun Mısıra girmesiyle ne Orta Doda meseleleri halledilmiş, ne de Birleşmiş Milletlerin geçirdiği büyük imtihan son bulmuştu. Birleşmiş Milletler ordusunun vazifesinin ne olacağı bile henüz kati olarak tesbit edilmiş değildi. Mısırlıların ve rusların arzu ettikleri gibi, ingiliz ve fransızları takiben çekilmeli miydi, yoksa Süveyş Kanalı için herkesi tatmin edecek yeni bir statünün hazırlanmasını ve arap memleketleriyle İsrail arasında sulhun imzalanmasını beklemeli miydi ?

Birleşmiş Milletlerin istikbali, Orta Doğuda göstereceği muvaffakiyete bağlıydı. Kına rengi saçlı, çocuk yüzlü Genel Sekreterin bu hakikati herkesten iyi bilmesi, pek kötümser olmamak için kâfi bir sebepti.

Imre Nagy
Tuzakta

rine sadık kalacağını da ilâve etmişti.

Polonyalı lider, Moskovanın muazzam Byelo-Russki garında trenden inip rus topraklarına ayak basarbasmaz rus askerlerinin Polonyadan tamamile çekilmesini talep etmiyeceğini söyledi. Zira Polonyalılar ye Polonyalıların sevgilisi Gomulka, bu seyahat dolayısıyla korku ve endişe içindeydiler. Zira rusların ne düşündüklerini, ne hazırladıklarını bilmiyorlardı. Moskova konuşmalarının sonunda ince yüzlü polonyalı lider: "Korkularımızın tahakkuk etmediğini sevinçle söyliye bilirim" dedi. Ruslar daha birkaç hafta evvel tehdit ettikleri Gomulka'ya itimada karar vermişlerdi. Polonyada parti ve hükümet teşkilâtının demokratlaştırılmasına, plânlama metodlarının yumuşatılmasına ses çıkarmıyacaklardı. Rusya'nın Polonyaya yaptığı iktisadî yardım arttırılacak, belki de askeri birliklerden bir kısmı geri çekilecekti. Bütün dünya, kan dökmeden bir ihtilâl yapmağa çalışan Polonyalı lideri merak ve endişeyle seyrediyordu; Polonya ise şimdilik sükûnet içindeydi.

Kadar'ın kaderi

Fakat bir başka memlekette, Rusyanın giriştiği amansız teröre rağmen bir türlü sükûnet temin edilememişti. Budapeştede, Dış İşleri Bakanlığının hemen arkasındaki Fo sokağındaki hapishane, ağzına kadar mevkuflarla doluydu. Sibiryaya yollanan sürgünler de durumda bir değişiklik yaratamamıştı. "Molotof kokteylleri", yerini diğer silahlara bırakmıştı. Macar Milli İşçi Konseyi, ne pahasına olursa olsun mücadeleye devam azmindeydi. Bir türlü son bulmayan grevler rusları ve macar hükümet şefini müşkül duruma sokuyordu. Trenler, otobüsler işlemiyor, maden ocakları tahrip ediliyor ve çalışmak istiyen işçiler milliyetçiler tarafından zorla yola - getiriliyorlardı.

Lajos Kossuth meydanındaki Parlâmento binasının ikinci katındaki birosunda oturan yorgun yüzlü hükümet şefi Kadar'ın otoritesi, bulunduğu binanın dışına çıkmıyordu. Kadir hakikaten ruhi bir buhran içindeydi. İşçilerin gözüne Macaristana ihanet eden ve isçileri boğazlatan bir adam olarak göründüğünü hissediyor, bundan ıstırap duyuyordu.

Janos Kadar, henüz elli yaşında olmasına rağmen, bir sürü siyasî zafer ve mağlûbiyeti tanımıştı. 25 senelik siyasî hayatının 15 senesi zindanlarda geçmişti. 1949 da İç İşleri Bakanı olan Kadar 1951 de Rusyayı kâfi miktarda sadık sayılmadığı için tevkif edilmiş ye ancak 1955'te serbest bırakılmıştı. 1955'ten bu yana da Macaristanın demokratlaşmasında hatırı sayılır roller oynamış ve Stalin taraftan Rakosi'yi istifaya mecbur etmişti.

Bugün ayni adam Lajos - Kossuth meydanındaki bürosunda tek başınaydı ve kendini son derece yorgun hissetmekteydi. Ruslar Kadar'a hükümet şefliğini zorla kabul ettirmişlerdi. Rusların müdahaleye ve Nagy'yi işten uzaklaştırmaya karar verdiklerini Kadar önceden öğrenmişti. Prestijini ortaya koyarak, belki de kan dökülmesini önleyebileceğini sanıyordu. Rus teklifini bu sebeple reddedemedi. Macar ihtilâlcilerinin rus silâhları altında ölmelerini önliyeceğini tahmin ediyordu. Fakat m acar halkını sükûnete daveti, beklediği neticeyi vermedi, kimse onu dinlemiyordu, İhtilâl durmadı. Kahraman macar halkı boğazlandı. Prestiji ve şahsiyeti ayaklar altına düşen Kadar, bugün dünya ve macar halk efkârı önünde dökülen macar kanından mesuldü katil ve haindi.

Halbuki Janos Kadar, ihtilâlcilere her türlü tavizde -rus askerlerinin Macaristanı terki hariç- bulunmaya hazırdı. Serbest seçimlerin yapılmasını, diğer partilerin tanınmasını, Kar şeyi, ama her şeyi kabul edecekti. Macar işçileri Nagy'ni; tekrar iş başına gelmesini istiyorlardı. Kadarın cevabı "Onu geri getirin, esasen hükümet şefliği benim için bir yüktür" oldu. Halbuki Stalin meydanındaki Yugoslav elçiliğine sığınan Nagy, Kadar'ın habercileriyle konuşmayı reddediyordu.

Diğer taraftan Budapeştede bulunan rus liderleri Mikoyan ve Suslov da Nagy'nin tekrar iş başına gelmesi fikrine eskisi kadar muhalif gözükmüyorlardı. Tanklar macar halkının mukavemetini kırmaya kafi gelmemişti. Ruslar için tek çare. belki de Nagy'yi tekrar iş basına getirmekti.

Faka't son gelen' haberler rusların bu çareye pek, iltifat etmiyeceklerini gösterecek mahiyetteydi. Zira. Nagy, Kadar hükümeti tarafından verilen teminata rağmen ruslar tarafından kaçırılmıştı. Nagy, sözde kendi arzusu üzerine. Rusyanın en sadık peyki Romanya ya götürülmüştü. Bazı haberlere göre de Nagy halen Rusyada bulunuyordu ve yakında ihtilâl çıkarmak suçuyla muhakeme edilecekti. Görünüşe göre Rusya. Macaristanda tutunabileceği son dalı da kesmek üzere bulunuyordu.

Uzak Doğu

Sıra milliyetçilerde

Komünist memleketler içindeki kaynaşmalar, sadece Doğu Avrupada vuku bulmuyordu. Geçen haftanın başında Kuzey Vietnam radyosundan da bir isyan havadisi işitildi: "Ngheam eyaletinde bir mürteci çete, toprak reformunun tatbikatındaki hatalardan- faydalanarak askerleri ve komünist memurları öldürmüş, bir sürü silâh ele geçirmiştir. Asayişi temin için sert tedbirler alınmıştır".

Güney Vietnam'dan gelen haberlere göre kılıçlar ve oraklarla silâhlanan köylüler, kızıl askerlere saldırmış, silâhlarını ele geçirmişlerdi. Harekete geçen kızıl general Hoang Şam'ın 304 üncü tümeni, baş kaldıran köylüleri dağlara çekilmeye mecbur bırakmıştı. Gerilla sırası şimdi komünistlerden, milliyetçilere gelmişti.

Halbuki bugüne kadar serbest seçimler yapıldığı takdirde, Kuzey Vietnam'ın Güneyi yutacağından korkuluyordu. Son hadiselere bakılırsa, Diem hükümeti zannedildiğinden daha kuvvetli, Ho Chi Minh'in kızıl devleti de sanıldığından çok daha zayıf bulunuyordu.

Ho Chi Minh
Meğer, cılızmış!.

Ankara

Opuslar âlemi

Bu haftanın başında pazar günü, artık tek ucuz eğlence vasıtası olduğu için kıymeti büsbütün artan radyosunun açan bir Yenişehirli -Ankaranın semti- yarım dakika sonra düğmeyi hışmına, kapattı. Sonra, karısına döndü:

"— Hanım, dedi, şu iktidara İnönü ile Karaosmanoğlunun bir türlü yapamadığım, iddiaya girerim Mozart ile Beethoven yapacaklar. Ne bu yahu? Ne zaman radyo dinlemeye kalksan, bir Opus'tur gidiyor. Başka şey bilmezler mi bunlar?"

Buna söyleyen, alaturkaya aşırı derecede düşkün bir kimse değildi. Hatta alafrangayı alaturkaya tercih, ettiğini, de yakınları bilirlerdi. Ama şikâyeti tamamile haklıydı; zira bir müddetten beri Ankara radyosunda, vakitli vakitsiz, çok ağır klâsik musikiden geçilmiyordu. Sanki bu istasyon, B.B.C. nin meşhur "Üçüncü,. Program"ını yaymakla vazifeliydi. Tabii sadece, batı musikisi saatlerinde.. Yoksa diğer saatlerde radyo, eski, manasıyla Allahlık halini muvaffakiyetle muhafaza ediyordu. Bu hal ona "üstü'kaval, altı şişhane" tabirini biçilmiş kaftan gibi uygun hale getiriyordu.

Sundan bir müddet evvel Batı Musikisi Yayınları şefliğine tanınmış bestekâr ve icracı Bülent Azal getirilmişti. Bülent Arelin bu mevkie tayini büyük memnuniyetle karşılanmıştı. Zira. herkes bu genç musikişinası kaliteli bir eleman olarak biliyordu. Helikon Derneğinin -galiba, müteveffa Helikon Derneği" demek lâzım- muvaffak Yaylı Sazlar Orkestrası herkesten çok onun eseriydi. Bu bakımdan, başına geçtiği Ankara Radyosunun batı musikisi kısmını islâh edeceği, bu kısma seviye getireceği, dinleyicileri bir takım zevzekliklerden zevksizliklerden kurtaracağı ümid olunmuştu.

Fakat çok kısa bir zaman sonunda görüldü ki Bülent Arel de işi, öteki tarafından mübalâğa etmiş ve Ankara radyosunu eskisinden 180 derece farklı bir sebepten dahi olsa "dinlenemez" halinde bırakmıştır. Zevzekliklerden usananlar, bu sefer de kendilerini gece gündüz Carnegie Hall'e düşmüş bulmuşlardır. Bülent Arel, yanına aldığı ve kendisi gibi düşünen arkadaşlarıyla Ankara radyosunun Batı Musikisi kısmını Konservatuar derslerine çevirmiştir.

Zoraki ders

Ankara radyosunda artık. Batı musikisine ayrılan her saat -Yenişehirli dinleyicinin tâbirile- Opus'larla doldurulduğu gibi, programların başında ve arasında dersler de veriliyor. Mozart'tan bir parça çalınacak değil mi? Spiker başlıyor:

Bülent Arel
Bay Opus

"— Wolfgang Amedeus Mozart 1756 da Salzburg'da dünyaya gelmiştir. Kendisi Avusturyalıdır. 1791' de Viyanada hayata gözlerini yuman sanatkâr kısa hayatında..."

Yahut, programda Bach vardır, değil mi?

"— Johann Sebastian Bach 1685 yılında Eisenach'ta doğmuştur. Kendisi almandır. 1750'de hayata gözlerini yuman büyük sanatkâr..."

Hatta dersler musikişinasların hayatına da inhisar etmemektedir. Üstad mütehassıslar işi konserto, senfoni veya lid gibi musiki tâbirlerinin iın Konsartosu mu çalınacak? Haydi, bir de "konserto"nun ne olduğu ve kaç türlüsünün bulunduğuna dair vaiz işitiyorsunuz. Orkestrayla tek alet çalarsa âdı ne olur, çok alet çalarsa ne?

Öğle- vakti, en ağır parçaların çalındığı saatlerdir. Ama sadece öğle mi? Gece 11'den sonra radyolardan sadece Beethoven veya Brahma gelmektedir. Bazan bu, tam gece yarısına kadar sürmekte ve neşriyat meselâ Haendel'in nağmelerile sona ermektedir. Üstelik, çalınan da plâklardır. Hele bazan, konser salonlarından alkışıyla birlikte teller yayınlanmaktadır. Hem hangi saatlerde? En münasebetsiz saatlerde. Sanki Ankara Radyosunun Batı Musikisi yayınlarını Türkiyenin şartlarından zerrece habersiz, Metihten -veya B.B.C. nin "Üçüncü Programından gelen- kimseler tertiplemektedirler. Batı musikisi olarak büyük üstadlardan veya bizim yavan dans orkestralarımızın çaldıkları parçalardan başka bir şeyler duyabilmek için insanın çok talihli olması gerekmektedir. Arada sırada yayınlanan "Film yıldızları söylüyor" programında da hep aynı plâklar, artık çalınmaktan eskidiler: Katheryn Grayson, Howard Keel, Deanna Durbin, Doris Day, Frank Sinatra.. hatta Fred Astaire ile Ginger Rogers!

Hayal sukutu

Tecrübe göstermiş bulunuyor ki Ankara radyosuna programcı yerine müzisyen getirmek iyi netice vermiyor. Müzisyenler kendi zevklerini tatmine çalışıyorlar. Halbuki bir program müdürünün düşüneceği şey, hitap ettiği dinleyicilerin arzusudur. Bülent Arel klâsik ve çok ağır musikiyi sevebilir. Ama bilmesi gerekir ki dinleyenlere Opus'lardan hakikaten gına gelmiştir. Hele bunların soğuk, ukalâ ve bilgiç edalı yayınlanma tarzları düğmelerin derhal çevrilmesine yol açmaktadır.

Batı musikisi yayınlarını hazırlayanlar, ihtimal ki halkın musiki anlayışını yükseltmek gibi son derece asil bir de gaye peşindedirler. Fakat tuttukları yol bunu temin edecek yol değildir. Böyle gayelere sahip bulunanlar sabırlı ve akıllı olmalıdırlar. Kininlerin üstüne bile şekerli cila süründüğü bir devirde Ankara radyosunun batı musikisine ayrılmış bütün saatlerim -veya kısmı azamını- Brahms ile doldurmak iyi taktik değildir. Klâsik musikiye elbette ki ihtiyaç vardır. Hatta zaman zaman izahlısına bile.. Ama, hiç bir, şeyi mübalâğa etmemek lâzımdır. Klasik musikiyi de..

Zira düğme bir kere kapandı mı, radyodan artık ses gelmez. Ne Brahms'ınkı, ne Mozart'ınki, ne Beethoven'inki.. Radyo idarecileri "her şeyin yeri ve sırası olmalı" prensibine dikkat etmelidirler. Yoksa.. Evet yoksa ne olur?

Ne olacak, Ankara radyosu bu hale düşer!

KİTAPLAR

SOSYETE

(Adnan Veli'nin mizahi hikâyeleri, Akbaba Mizah yayınları No 14. Yeni Matbaa, İstanbul 1956. 108 sayfa, 100 kuruş)

Akbaba mizah mecmuası günümüzün en meşhur mizah yazarlarının hikâyelerini, fıkralarını ciltler halinde topluyor. Böylece de günümüze kadar pek ciddiye alınmamış olan mizah sanatının bir-kütüphanesi teşkil edilmiş oluyor. Somurtkan dünyamızda insan oğluna hiç değilse bir parça gülme fırsatı veren bu kitaplar her evde bulunmalıdır.

Akbaba Mizah Tayınlarının ondördüncü kitabım teşkil eden Adnan Veli'nin "Sosyete"si, mevzu olarak sosyete ve sosyete mensuplarını ele almış. Sosyete mensuplarının, bilhassa sosyeteye giren sonradan görme zenginlerin, hikâyelerini okurken belki kahkahayı basmıyacaksınız ama tebessümü de dudağınızın kenarından şilemiyeceksiniz.

Adnan Veli'nin kitabında 19 hikâye var. Bunlardan biri de "Yoksul Çocuklar Balosu".. Bu hikâyede Kayserili pastırma tüccarı Süleyman Allahverdi ile karısı Perihan'ın yaşayışı ele alınıyor:

"Perihan, salonun kapısını açıp kocasına seslendi:

— Hişt!. Bana bak. Hazır mısın? Geç kalacağız yoksa. Akşamdan beri bir papyonu bağlıyamadın gitti. Ne mıymıntı adammışsın sen. Gel yanıma şöyle.. Düzelteyim bari.

Süleyman Allahverdi, aynanın karşısında, kanter içinde kalmış, ama papyonunu bir türlü doğrultamamıştı. Öfke ile karısına döndü:

— Sana yirmibeş defa didim, ardından gopçak pavyonlardan ne deyi almıyon? Bu uğursuz papyonu bağlaması mektep işi be.. Düğümünü orta yerine getirincek gulağı sarkıyo. Gulağını düzeltincek düğmesi yana gaçıyo. Gopçalısı olsa bi seferde yerleşivirir,

— Aman sen de, miskin herifin birisin. Kırk yılda bir baloya gidecek olduk, insanın burnundan getiriyorsun. Bileydim vallahi hazırlanmazdım. Gel şöyle, karşıma gel bakayım...

Süleyman Allahverdi kuzu gibi boynunu uzattı. Kadın bir yandan papyonu bağlıyor, bir yandan da kocasına talimat veriyordu:

— Bana bak. geçen seferki gibi öyle olur olmaz şeyler için kıskançlık numaraları istemem. Ya bu sosyete hayatına alışırsın ya da gerisin geriye Kayserinin yolunu tutarsın. Burası İstanbul. Burada dangalaklık sökmez. Benim dediklerimi tutarsan yakında adama benzersin. Ama kendi kafanın dediğine gidersen, hem beni, hem de kendini rezil edersin. Bir kere kapıdan girince, bizi Süheylâ'nın kocası karşılayacak. Sen önce Süheylânın elini öpersin, sonra da Cemil Beyin elini sıkarsın. Kadın oldu mu eli öpülecek. Lafımı anladın mı?

— Başüstüne garıcığım.. Ağnadım.

— Sonra en mühim mesele dans ettiğin kadına kompliman yapmaktır. Kompliman, her erkeğin kadına karşı ilk -Vazifesidir. Bunları öğren.

— Gomplimeni nasıl yapcem?

— Canım, diyeceksin ki, meselâ karşında bir hanım var. Ona diyeceksin ki: Çok zarifsiniz hanımefendi. İnsanın sizin gibi sempatik ve şarmant ahbabları olunca iftihar ediyor, diyeceksin. Sonra elbiselerden filan söz açacaksın. Anladın mı?

— Ağnadım emme, bi yerini ağnıyamadım. O lâkırdıların hepsini gocasının yanında mı sayıcam? Herif galdırıp da zuratımın orta yerine bi dene bismillah idi verirse?.."

Hazırlık ve talimatlar bitmiştir. Kapıda bekleyen Cadillac arabaya binilir ve balonun verildiği gazinoya gidilir.

Bir ahbablar masasına buyur edilen Allahverdi'ler taktim merasiminden sonra, otururlar. Süleyman Bey pot üstüne pot kırmaktadır. Teker teker hanımların ellerini öperken:

"— Müşerref oldum Güler Hanımefendi.

— Ah beyefendiciğim.. Sizinle tanıştığıma o kadar memnunum ki..

— Estağfurullah!.. Bize ait..

Şükranın elini öperken, daha çok eğildi.

— Hürmet iderim bayan!..

— Çok anşante Beyefendi..

— Size de anşante hanımefendi.

Fifi hanım, size de anşante. Masadakilerin hepsine çok çok anşante iderim".

Süleyman Bey Mücella adında bir başka hanımın elini öpeceği sırada bir aksırık tutar. Etrafa yıldız gibi saçılan tükürüklerle beraber kadının eline bir şey yapışır.

Süleyman Beyin karısı müthiş kızar, hemen araya girer. Mücellânın elini etler. Süleyman Bey de mahçup olmuştur:

"İstanbulun bu nevazili adamı öldürüyo be!..

Perihan, sert sert:

— Aksırırken başını niye öte tarafa çevirmiyorsun? dedi.

— Öte yanda da bu hanım var.

— İnsan ağzına mendil kapatır...

— Mendil gapamıya vakit mi geldi be? Bu uğursuz tıksırık gelirken, ben geliyom diyo mu? Birden bastırıyo".

Süleyman Bey biraz sonra geçenleri unutmuş, karısının evdeki tavsiyelerine uyarak yanındaki hanımla meşgul olmaktadır.

"—Nasılsınız hanımefendi?

— İyiyiz efendim.

— Allah afiyet virsin. Havalarnan aranız nasıl?

— Havalarla da iyi efendim.

— Sizin gocanız var mı?

— Kocam geçen sene vefat etti efendim,

— Evda otururum, batan arkadaşlara giderim".

Süleyman Bey Fifi ile konuşurkez bir yandan da burnunu karıştırıp arı sıra parmağım masa örtüsünün ucu na siler. Bir ara karısının dansı kalktığım gören Süleyman Bey Fifi' ye:

"— Tango dans biliyonuz mu siz'i

— Biraz bilirim efendim.

— Buyurun dans idelim".

Kalkarlar. Süleyman Bey Fifiye iyice sarılır ve:

"— Ben biraz acemiyim, der. Gu sura bakmayın.

— Zarar yok efendim .

— Yani ayaklarınızı gollayın dey söylüyom.

— Peki, ben dikkat ederim.

Süleyman Bey kadının göğsünü, o muzlarını kollarını, uzun uzun süz dükten sonra içini çekti:

— Hanımefendi be!..

— Buyurun efendim.

— Müsaade iderseniz size biraz gompliman yapcem.

- Buyurup efendim, yapın.

— Pek zarifsiniz siz. Her zaman böyle misiniz, yoğsam bu ağşam hü sosi geyindiniz de ,böyle mi oldunuz ?

Kadın ister istemez güldü:

— Aman Beyefendi iltifat ediyor sunuz. Ben güzel filân değilim.

— Orası bana alt. Bu entariyi nir de diktirdiniz?

— Pariste efendim.

— Gaça çıktı?"

Süleyman Beyin potlan, karısı Perihan hanımın hoppalıkları devam ede dursun mikrofonun başına bit erkekle bir kadın geliri Malûm, baki yoksul çocuklara yardım balosu, mik rofonun başındaki erkek konferansı başlar:

"— Sayın misafirlerimiz. Hepiniz saygı ile selâmlarız. Bu akşam bura da hudutsuz bir neşe içindeyiz. Faka biz böyle eğlenirken, her türlü yardımdan, şefkatten uzak vatandaşla' rımızı da düşünmeliyiz. Bu maksatlı Simdi sizin yurt severliğinize ve ha miyetinize hitap ederek bir şeftaliyi satışa çıkaracağız. Bu mevsime kadar büyük bir itina ile saklanmış olan bu şeftaliye vereceğiniz, ehemmiyetsiz bir para, yoksul yavruların bir çok ihtiyaçlarını karşılayacak onları da sevindirecektir.

Genç kadın, elindeki şeftaliyi hava ya kaldırarak davetlilere gösterdi. C zaman salonda bir alkış koptu. Civardaki masalardan bir ses yükseldi - Yüz elli..."

Süleyman Bey karısının ve masadı oturan hanımların teşviki ile artır maya girer. Şeftalinin fiatı 150 der çıka çıka yediyüze kadar çıkar. Ve nihayet Süleyman Beyde kalır. Kalr ama Süleyman Bey artırmayı hep kuruş hesabına göre yaparmış, yedi yüzün bir tek şeftali için verilecek lira olduğunu anlayınca kalbi dura cak gibi olur, ama çarnaçar parala

Sonra caz tekrar çalmağa başlar..

S İ N E M A

Filmcilik

Yel değirmenleri

Yürüyeceği yolu bir türlü bulamayan sinemacılığımız rüzgâr ne taraftan kuvvetli eserse ordan gelen tesirlere kapılmakta devam ediyor. Saman zaman amerikan hareketliliği, fransız ahlâkçılığı ve italyan realizmim taklide yeltenen filmciliğimiz hindli "Avare"nin darbesinin tesirinden henüz kendini kurtaramadı. Üzerinde ciddiyetle durulması gereken bazı sosyal gerçekleri istismar eden, ağlama taşı haline getiren bu gidiş bütün hızıyla devam etmektedir. "Papatya"da modası geçmiş bir Orta Avrupa hassasiyetini, "İntikam Alevi"nde amerikan hareketliliğiyle işlenmiş bir fransız cinsiyet melodramını ortaya uyan , filmciliğimizin yeni mevsimdeki görünüşü çok babalı bir çocuğu andırmaktadır. Bu temelsiz ve şahsiyetsiz istihsal sisteminin son mahsullerinden olan "Piç zarif adından da anlaşılacağı gibi "Avare" hayranlığında çevrilmiş bir filmdir. "Avare" Hindistan'daki - sosyal düzensizlikleri, sefaleti, işsizliği ve bunların yarattığı avareleri ne kadar başarıyla işlemişse, "Piç" de ayni meselelerin neticesi olan gayri meşru çocukların dertlerini, prototipini utandırmayacak bir şekilde, ele alıyor. Filmi seyredenler sahneye koyuş tekniği karşısında, şef siz orkestradan sonra rejisörsüz sinema için de denemelere girişildiğini sanmışlar, böyle bir yeniliğe Türk filmciliğinin önayak olmasını sevinçle karşılamışlardır. Nitekim filmlere isimlerinden başka birşey katmayan rejisörlerin açıkta kalması endüstrimize biç olmazsa ekonomik fayda sağlayabilirdi. Ama sevine uzun sürmemiş, gaflete düşenlere "Piç"i Memduh Ün adında bir rejisörün meydana getirdiği hatırlatılmıştır.

Muzdarip ruhların feryadı

Lâle Oraloğlu hem saz salonunda çalışarak, hem de vücudunu satarak hayatını kazanmaktadır. Bu arada kanunda kimden olduğunu bilmediği bir çocuk büyümeğe başlamıştır. Müşterisi Nazım İnan'a çocuğuna baba olduğu takdirde kendisiyle yaşayacağını söyler.. Kirli işlerle uğraşan Nazım teklifi önce kabul eder; fakat çocuk doğduktan sonra fikrini değiştirir, ondan kurtulmanın yollarını arar. Karlı bir gecede çocuğu bir çeşme yalağına bırakır.

Hamiyetli bir vatandaş tarafından bulunan çocuk 18 sene sonra Muhterem Nur olur, namuslu bir polisle sevişir. Hamiyetli vatandaş ölünce üvey ana Muhterem'i kapı dışarı eder; çünkü "namuslu polis'e kendi göz koymuştur. Çaresiz kalan Muhterem Nur klâsik intihar yeri Saray burnuna gelir. Bulara bakar, ayağına bir kedi sürünür, fonda Verdi'nin "Talihin Kudreti" uvertürü çalar. Muhterem intihardan vazgeçer, parktaki sıralardan birine oturur. "Talibin Kudreti" tesirini göstermeye başlamıştır. Tanına siyahlar içinde bir kadın yaklaşır, iş teklif eder. Böylece Muhterem, Lâle Oraloğlu'nun işlettiği bir randevu evine sermaye olarak gider. Aradan 18 yıl geçtiği halde Lale yaşlanmak şöyle dursun büsbütün güzelleşmiştir. Seyirciler, evindekilerin en güzeli olan Lâle'nin meslekten niçin ayrıldığını anlamaya çalışırken Muhterem Nur uyanır, elbiselerini ve iç çamaşırlarını yatağının yanında görünce çıplak olduğunu farkeder. Fonda Şostakoviç'in izdiraplı beşinci Senfonisi çalarken gece başına gelenleri anlar. Tabii derhal rebe kalmıştır. Kısa zamanda karnı

H. Fonda, "Belâlı Kaptan"da
Mücadeleci teğmen

büyür, ama Lâle bir Drakula yahut bir Frankeştayn canavarlığıyla ona işkence eder. Patetik sahneler biribirini kovalar. Muhterem'in çocuğu olur. Biraz geç kalmakla birlikte Nazım İnan bu sefer Muhterem'e göz koyar. Araya giren Lâle kalbine bir kurşun, kafasına bir tabanca kabzası yer. Bunu rağmen ölmez, son sözlerini söylemek için filmin sonunu bekler. Muhterem gözü dönen Nazım'dan kendini ve çocuğunu korumak için çok emin bir yere, dama kaçar. Ayağı kayar çocuk bir tarafa savrulur, kendisi sokağa düşecekken saçaklara tutunur. Damdaki yavru feryad eder, saçaklara asılı Muhterem Nur feryad eder, ölmek için filmin sonunu bekleyen Lâle Oraloğlu evde feryad eder, bütün kötülüklerin kaynağı Nazım İnan vaka mahalline vaktinde yetişen namuslu polisin kurşunuyla yaralanıp damdan aşağı uçarken feryad eder. Harcadığı paraya, kaybettiği zamana üzülen seyirci feryad eder ve nihayet film biter.

Filmler

"Belâlı Kaptan"

Silâh altındaki insanların en büyük düşmanlarının can sıkıntısı, miskinlik ve yeknesak hayat olduğunu ileri sürerek başlayan "Belâlı Kastan - Mr. Roberts", askerliği hicveden bir film.. Hemen hemen bütün dünya ordularında rastlanan tipik muvazzaf subay - yedek subay geçimsizliğini işliyor. AK60I, t kinci Dünya Harbinin sonlarında, pasifikte vazife gören ikmal gemilerinden biridir. Kaptanı (James Cagney) terfi edebilmek için disiplini gayet sıkı tutmakta, usulleri zaman zaman zulüm derecesine varmaktadır. İcra subayı Roberts (Henry Fonda) bütün yedek subaylar gibi sertlikten hoşlanmaz, işlerin müsamaha, yumuşaklık, hoş görürlükle yürütülmesini ister. Bu anlaşmazlığın doğurduğu çatışmalar filmde bir komedi çerçevesi içinde işlenir.

"Belâlı Kaptan"ın Frank S. Nugent ve Joshua Logan tarafından hazırlanan senaryosu, Broadway'de çok tutulan ayni adlı piyesten alınmıştır. Filmi John Ford çevirmeye başlamış sa da Mervyn Le Roy tamamlamıştır. Film, Ford'un elinden çıktığı hissini veren birkaç güzel cinemascope dış sahnesi hariç, umumiyetle tiyatro havası taşımaktadır. Hadiseler bir noktanın etrafında gelişmekten çok, küçük küçük anekdotlar halinde anlatılmaktadır. İfade zaman zaman çok aşırı bir karikatür havasına bürünmekte ve bu maksatla gidiş yüzünden filmin sonunu Roberts'in ölüm haberiyle bağlamak, seyirciler için beklenmedik ve tatsız bir netice olmaktadır. Gene ayni şekilde Teğmen Pulver'in isyanım ve kaptanın başına belâ kesilmesini de Roberts'in ölümüne bağlamak hem fazla hassas hem de zorlama bir bitiriştir.

Mevzuunu çok hafiften ele alışına, dağınık hikâyesine rağmen kuvvetli oyuncular sayesinde "Belâlı Kaptan" rahat seyrediliyor. Oyuncu kadrosunun en başarılı elemanının Roberts rolünde Henry Fonda olduğunu derhal işaret etmek gerekir. Bu filmle sinemaya yeniden dönen Fonda basit bir rolde bile değerini ortaya koyuyor. Sıkı disipline, mantıksız emirlere karşı koyan sağduyu sahibi Teğmen Roberts'i ustalıkla canlandırıyor. Öbür yandan Kaptan James Cagney benzerini birçok defalar yaratmış olduğu sert, haşin adam kompozisyonunun altından kolaylıkla kal kıyor.

"Belâlı Kaptan" da şakayla, alayla dokunulan meseleleri yakında göreceğimiz "Denizde İsyan - Caine Mutiny" daha ciddi olarak ele almaktadır.

KADIN

Ankara

Soroptimistler arasında

Kendine meslek seçmek durumunda olan bir genç kız, Şayet geçen haftanın başında pazartesi günü Ankara Palasta Soroptimistlerin verdiği kokteylde hazır bulunsaydı, işini bir hayli kolaylaştırmış olurdu. Zira o akşam Ankara Palasta, yeryüzündeki mesleklerin bir çoğu türk hanımları tarafından temsil ediliyordu.

Soroptimist?. Bu kelime çok kimseye, ilk bakışta bir şey ifade etmiyebilirdi. Zira lâtinceden geliyor ve "hemşire" manasına gelen "Soror" ile en iyi demek olan "Optimus" kelimelerinden teşekkül ediyordu. Beynelmilel bir mana taşıdığı için Türkiyede kurulan kulüpler de bu ismi muhafaza etmişlerdi. Soroptimistler gerek meslekî, gerek husus! hayatlarında daima en iyi şekilde hareket etmeye çalışarak sivrilmiş, şöhret kazanmış kadınlardı. Kulübe aza olabilmek için de seçilmek ve davet edilmek lâzım geliyordu. Her kulüpte, her meslek kolundan, ancak bir tek temsilci bulunabiliyordu. Fakat her mesleğin bir çok kolu mevcut olduğundan ayni kulüpte bir çok doktor, bir çok mühendis veya bir çok öğretmen bulunabiliyordu. Bundan başka ayni şehirde birden fazla Soroptimist kulübü açmak ta kabildi. Nitekim İstanbulda iki. tane Soroptimist kulübü mevcuttu.

Soroptimist olabilmenin diğer bir şartı da faal bir meslek kadını olmak ve hayatını, bu sayede kazanmaktı. Meselâ, evinde oturan bir eski öğretmen soroptimist olamazdı. Soroptimist olan bir meslek kadım da işini terkettiği zaman meselâ tekaüde sevkedilince, kulübün faal azalığından ayrılır ve ancak "şeref azası" olabilirdi.

Soroptimistlerin gayesi

Bir çok kulüpler gibi, Soroptimistlerin de başlıca gayesi cemiyete hizmet etmektir. Bu hizmetin manevi cephesi, şimdilik maddi cephesinden çok daha kuvvetliydi. Ama Soroptimist kulüplerinin sayısı çoğaldıkça maddi cephenin de kuvvet kazanacağı muhakkaktı.:

Soroptimist kulüpleri şimdiye kadar fakir çocuklara giyim eşyası dağıtmış, süt tozu temin etmiş ve okumak için maddî imkândan mahrum kabiliyetli talebelere burslar sağlamıştı. Ama bu yapılabilecek işler yanında ne kıymet ifade ederdi?. Soroptimistler, Avrupa ve Amerikadaki hemşireleri gibi suçlu çocuklar, sakat çocuklar davalarına el atmalı, yoksul ihtiyarların biraz daha mesut yaşıyabilmeleri için gayret sarfetmeliydiler. Bundan başka seyyar kütüphaneler, seyyar işçi klinikleri kurmak, çalışan annelerin yavrularının barınacağı yuvaları kurmak da ihmal edilmemeliydi. Maamafih bütün bu hususlar Soroptimist kulüplerinin programında yer almıştı ve biraz maddi imkâna kavuşunca tahakkuk edecekleri de muhakkaktı.

Meslek aşkını yaymak

Fakat Soroptimistlerin en büyük gayesi, bu maddî yardımlardan çok, türk kadınları arasında çalışma ve meslek aşkım yaymaktı. Okumak başlı gayelerinden biriydi. Meslek aşkını, okumak ve hayatını kazanmak kaygısını, yalnız büyük şehirlerimizde değil, en ücra vilâyetlerdeki genç kızlarımıza da aşılamak lâzımdı. Bunun için de Soroptimist kulüplerinin Anadolu şehirlerinde de faaliyete geçmesi icab ediyordu. Zaten Ankara Palastaki toplantının da gayesi buydu. Anadolunun dört bucağına dağılmış meslek kadınlarım birleşmeye vs çalışmaya davet etmek..

Herhangi bir şehirde yaşayan üç meslek kadım aralarında anlaşarak, Türk Soroptimist Kulüpleri Birliğine müracaat edebilir ve yaşadıkları şehirde bir Soroptimisp Kulübü açabilirlerdi. Bu teşekküllerin çoğalıp yayılmaları türk kadınının fikrî ve sosyal görüş sahasını genişletecek ve kültür "seviyesini yükseltecekti. Bundan başka bu teşekküller, genç kızlara meslek seçiminde faydalı birer rehber olacaklardı. Bugünkü cemiyette her genç kız, tıpkı yetişen her erkek gibi, çalışıp hayatını kazanmak, bir meslek veya sanat sahibi olmak kaygısını duymalıydı. Bu kaygı kadınlığı ve memleketi yükseltecek, kalkındıracak olan çalışma arzusunun uyanabilmesi için şarttı. İşte soroptimistlerin yapmak istedikleri en mühim iş, buydu.

Meslek seçimi

Fakat geçen pazartesi akşamı, kendisine bir meslek seçmek için Ankara Palasa gelen genç kızı bazı zorlukların da beklediği muhakkaktı. Bu kadar çeşitli meslek ve sanat grubu, bu kadar iyi temsil edilir ve bu kadar kuvvetle propagandası yapılırsa, seçme isi elbette kolay olmıyacaktı.

Öğretmenlik, hemen her devirde, kadına yarasan mesleklerin birincisi olmuştur. Ankara Palasa gelen kızı öğretmen olmaya, Ankaranın meşhur Ayşe Ablası -Neriman Hızır- ve Ankara Kız Lisesi Müdürü Nilüfer Gün kadar kim ikna edebilirdi?. İngilizce öğretmem zarif Susan Alam gibi bîr öğretmen olmayı hangi genç kız istemezdi ki?.

Memleketimizin müşfik, sabırlı, bilgili ve geniş kafalı öğretmenlere pek çok ihtiyacı vardı ama, Türkân Gürkan'a sorulacak olsaydı memleketin hemşireye olan ihtiyacı da ondan daha az değildi. Beyaz güzel bluzu, müşfik ve tatlı tavırlarıyla Türkân Gürkan türk hemşirelerini ne güzel temsil ediyordu. Dahiliye mütehassısı Dr. Esher Ökten. kadınların çok iyi hekim olabileceğinin canlı bir delili değil miydi ? Şık ve zarif Belkis Yalın, kadın tersisi olmanın büyük sev; kini, muvaffak kadın olmak saadeti ile birleştiriyordu.

Ama süs ve ince zevkler, güzel sanatlar, öğretmenlik, hemşirelik ve hekimlik kadına yakışırdı da inşa etmek, bina yükseltmek, köprü kurmak yakışmaz mıydı ? Bu düşüncede olanları demir köprüler mühendisi Hürriyet Sırmaçek yalnız görünüşü İle bile fikirlerinden vazgeçirebilirdi. Hürri-

Soroptimistlerin Ankara Palastaki kokteyli

Hem karınca, hem ağustos böceği

yet Sırmaçek demir köprüler kuruyordu ama, şıktı, süslüydü ve enerjikti. Hele amelelerin kadın mühendisi saymıyacakları sadece lâftan ibaretti. Çalışan ve işini ciddiye alan her Kadın Anadoluda ancak ve ancak hürmet uyandırıyordu.

Soroptimistlerin en genci Manolya Akural'dı ve işi sekreterlikti. Ziraat mühendisi Muallâ Akarca, gazeteci Nilüfer Yalcın, hukukçu Nezahat Göreli, diş hekimi Ümit Gürsel Ankara - lı Soroptimistlerin enerji ve çalışkanlıklarıyla temayüz eden simalarından bazılarıydılar. Hepsi de 3 Aralıkta Ankara Palas salonlarında verecekleri "defileli balo"nun muvaffak olması için uğraşıyorlardı.

Cemiyet

Eğlenmek ihtiyacı

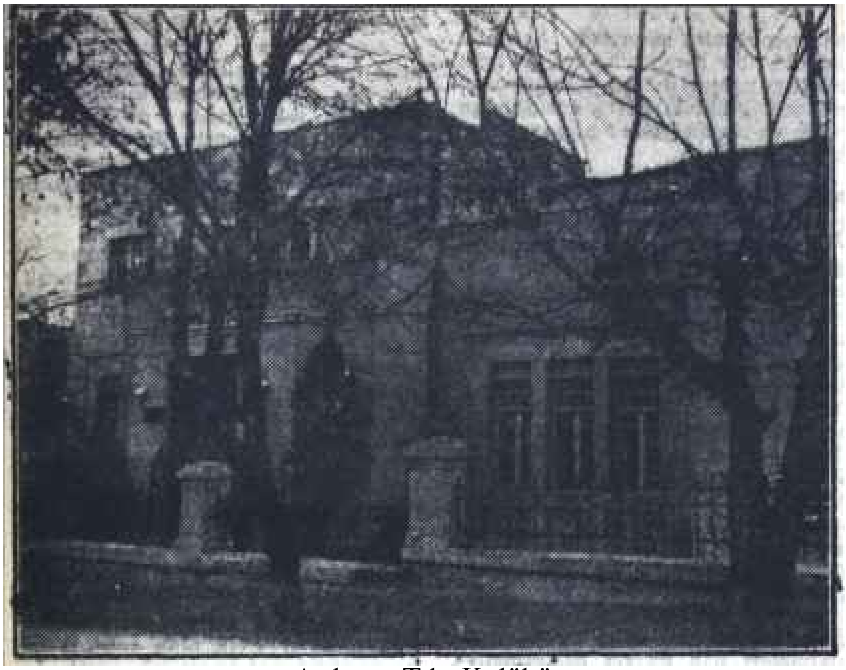
İyi çalışabilmek için, zamanında istirahat etmesini bilmek şarttır. Bunu hepimiz takdir eder ve istirahatimizi, mümkün mertebe aksatmamaya gayret ederiz. Ancak kafalı dinlendirmenin bir şartı olan eğlenmeyi, yani biraz müzik dinleyip biraz dansetmeyi, ahbaplarla hoş bir dekor içinde oturup biraz şakalaşıp biraz gülmeyi ihmal ederiz..

İyi kaliteli eğlence yerleri elbette pahalıdır ve her bütçe, devamlı surette bu gibi yerlere gitmeyi kaldıramaz. Diğer eğlence yerlerine zaten haliyle gidilemez. Bu vaziyette nuayyen bütçeli türk ailesinin yegâne eğlence yeri sinema ve tiyatrodan baret kalmaktadır; Umuma mahsus eğlence yerleri için vaziyetin diğer memleketlerde de başka türlü olabilmesi pek mümkün değildir. Çünkü bu gibi yerlerin kalitelerini muhafaza edebilmeleri için pahalı olmaları şarttır ama çalışmasını ve eğlenmesini bilen milletler, bunu başka şekilde halletmeye muvaffak olmuşlar. Çocuklu, gençler, muhtelif meslek sahipleri açtıkları kulüplerde kendi aralarında hoş vakit geçirmek, muhitlerini genişletmek, daima yeni eğlence imkânları yaratmak yolunu bulmuşlar. Bu suretle hem kaliteyi muhafaza etmek, hem de ucuza eğlenmek kabil olmuştur.

Ankara Tıb Fakültesi

Ankarada açılan Tıb Kulübü bu bakımdan alâka çekicidir. Bilhassa bu gibi kulüplerin Anadolunun diğer vilâyetlerine intikali, şayanı temennidir. Bu kulüplerin, maddi imkânları mahdut münevverleri bir araya toplaması, fonların eğlenmelerini, bir pazar gününü hoş geçirmelerini sağlaması bakımından nasıl faydalı ise, cemiyet hayatını inkişaf ettirmesi bakımından da o derece mühimdir. Bütçeyi sarsmadan bir karıkocanın, hiç olmazsa haftada bir defa, dışarıda yemek yemesi, aile saadeti için ne kadar faydalıdır. Hele bir ev kadını binbir emekle evinde verdiği yemek davetlerini arada bir, dışarda meselâ bir kulüpte verebilse bu onun için ne kadar zevkli ve ne kadar dinlendirici olacaktır.

Mithatpaşa caddesindeki Tıb Kulübü bu bakımdan bilhassa pazar günleri büyük alâka görmektedir. Uzun zamandan beri sessiz sadasız bu eski binadan yükselen caz sesleri, önceleri komşuları bir "hayli şaşırttı. Kapının önünde biriken otomobillere hayretle bakan bir meraklıya, içeriye girenlerden biri: "Doktorlar eğleniyor" demişti.

Ankara Tıb Kulübü
Doktorlar eğleniyor

Kulübün her odası bir ilâç firması tarafından tefriş edilmişti. "Abdi tbrahim"in edası şirin, "Squibb" inki geniş ve rahat, "Eczacıbaşı"nınki sıcaktı. Avizeler, perdeler güzeldi. Olsa olsa bütün bu eşyaların tanziminde ve ışık tertibatında bir "dekoratör" gözü eksikti. İhtisasa hürmet eden doktorların bir pazar kokteyline bir dekoratör davet etmeleri şayanı arzu idi.

Doktorlar bu güzel kulüpte hakikaten esleniyorlardı. Geçen hafta dans son hızı ile devam ederken, bir hanım misafir:

"— Bu kadar çok doktoru bir arada bulmak ne tuhaf. Bazan insan bir tanesini arıyor da bulamıyor! Pazar günü hastası olan buraya gelsin" diyordu.

Bu sözleri duyan bir doktor gülümsedi:

"— Sakın ha, hanımefendi, dedi. Bir doktor bir hastayı belki kurtarır. Ama, bu kadar doktor, hastayı kolayca öldürebilir!."

Moda

Gündüz kıyafetleri

1956 - 57 kış modasına spor kıyafetler hâkimdir. Süslü kadın, ancak elektrikler yandıktan sonra ortaya çıkacak, gündüzün diğer saat-

Bir süed takım
Etek çıkınca, pantolon kalıyor

Çalışma Zevki

Jale CANDAN

Bir yemek davetinde idik. Ev sahibesi hazırladığı gayet güzel yemeklerin yanında bize çok lezzetli bir do domates salçası çıkarmıştı. Bu salçada galiba bir nebze şeker, biraz da baharat vardı. Davetliler salçayı çok beğendiler ve tarifini istediler. Ev sahibesi ciddden müşkül mevkide kalmıştı. Hafifçe kızardı ve nihayet özür diledi: Tarifi veremiyecekti. Çünkü bir projesi vardı: Uzun zaman şişelerde muhafaza edilebilen bu salçayı bol miktarda hazırlayıp piyasaya sürmek istiyordu.

Ev sahibesinin hali vakti yerindeydi. Onun için bu sözlerini kimse ciddiye almadı. Yarın teşebbüse geçtiği zaman birçoklarirtın tenkidine uğruyacağı da muhakkaktı

Bir başka arkadaş da, oldukça varlıklı olduğu halde, bir terzihane açmıştı. Ahbapları merakla onu sorguya çekiyorlardı. Rahat mı batmıştı? Neden çalışarak hayatını kendine zindan ediyordu? çok mu haristi, yoksa aklı ak yoktu?. Boş vaktini filânca gibi ziyaretlerde, falanca gibi oyunda veya terzilerde geçiremez miydi?

Evet, bütün bu söylenenleri yapabilir ve belki hoş vakit te geçirebilirdi. Ama bir kere kendisini çalışma zevkine kaptırmıştı. Bu oyun zevkinden daha az heyecanlı bir şey değildi ki! Önce iki odalı küçük bir apartımanda işe başlamış, sonra daha şirin dört odalı bir yere çıkmıştı. Şimdi bir defile yapmak, seyâhata çıkmak, daha iyi işçileri daha iyi şartlarla çalıştırmak istiyordu. İyinin iyisi oldukça, arzular bitmiyordu. Fakat yaşama zevki arzuların bitmemesi değil miydi?

Meslek veya sanat sahibi kadın olmak, bu sayede çalışarak hayatım kazanmak muhakkak ki çok iyi birşeydir ve bugün her annenin kızına verebileceği en güzel, en kıymetli hediye iyi bir tahsil ve hayatını kazanma imkânlarıdır. Fakat bir tâbirle, bileğinde altın bileziği olmayan kadınlar için de muhakkak ki, yapabilecek birçok işler vardır. Senelerce evinde çalışan, çocuklarını 'yetiştiren kadın, hayatta büyük bir tecrübe sahibi olmuştur. Onun para getirecek ve hazan çok para getirecek birçok ihtisasları vardır. Reçel kaynatıp tanıdık bakkalda sattırmaktan tutunuz da, hazır çocuk elbiseleri dikmek, bir mezeci hesabına güzel yemekler hazırlamak, evde yün örmek, evde oturup nakış işlemek, makine işleri yapmak hep onun imkânları dahilindedir. Fakat umumiyetle ihtiyaç için yapılan bu işleri, sırf çalışma zevki işin de yapmak mümkündür. İmkânları daha fazla olan kadınların ufaktan girişecekleti teşebbüsleri, kısa zamanda genişletmeleri, bu sayede çalışmak isteyen birçok genç kızlara da çalışma sahaları açmaları mümkündür. Uzun seneler ev idare etmeye, alışmış olan kadınların, bilhassa iyi bir idareye muhtaç olan hususi teşebbüslerde erkeklerden çok mu vaffak oldukları görülmüştür.

Hayat pahalılığı memleketlinizde bir hakikat olarak kabul edildikten sonra oturup sızlanmaktan başka yanılacak bazı işler de vardır. Bunlardan bir tanesi de kadınların çalışarak geçim masraflarına iştirak etmeleri ve bu imkânları biraz da devlet kapısından başka sahalarda aramalarıdır.

Bir spor tayyör
Yılın favorisi

lerinde fazla süsü ve teferruatlı giyinen kadın, göze batacaktır.

Spor kıyafet deyince, bir tip kadına hiç yakışmıyan dümdüz, ökçesiz ayakkabılar, kalın plili etekler, tamamile erkekvari tayyörler göz önüne gelmemelidir. Bu sene ortaya atı lan yarı spor, yarı fantazi, hem süslü, hem sade kıyafetler her kadına ya kısabilecek kıyafetlerdir. Meselâ "tweed" kumaşlardan iç kısmı dekolteli üç parçalı takımlar yapmak pekâlâ mümkündür. Bu kıyafette sokakta gayet rabıtalı olan kadın, sıcak bir odaya girer girmez ceketini çıkarıp, kalın kolyesi ve bileziği ile gayet süslü bir hal alabilir. Daha fantezi kumaşlardan yapılan sade hatlı kıyafetler de gene bir çiçek, bir yaka veya bir iğne ile mana değiştirebilir. Ökçesiz ayakkabılara gelince, bunları kendisine yakıştırmadan giyen kadın hakikaten çirkin olur. Fakat tamamile ökçesiz pabuç yerine insan pekâlâ hafif topuklu, ince ve zarif ayakkabılar seçebilir.

Spor kıyafetler

Bu yarı spor, yarı fantezi kıyafetlerin yanında tamamile spor kıyafetler vardır ki, bunlar bilhassa ince genç kızlara, sarısın kadınlara, hafta sonu tatili için dağa çıkan veya sık sık yürüyüş yapan, golf kulüplerine devam eden kadınlara çok yakışır. Hatta onlar için elzemdir.

Bu spor kıyafetlerin bir iyiliği de kolay kolay demode olmamaları ve iyice eskiyinceye kadar giyilebilmeleridir. Güzel örülmüş kalın bir sveter, bir yün ceket ve güzel bir'"prens dö gal" spor tayyörden kolay kolay bı kılmaz. Hele düz hatlı spor bir kırmızı manto, adeta ömürlüktür. Yürüyüşe de gider, hafta sonu tatiline de, spor kulüplerine de.. modası bir türlü geçmiyen bir şey de örülmüş yünlerden veya jerselerden yapılan şömizye bluzlardır. Bu erkekvari gömleklerin yakasına bakılacak renkli, küçük eşarplar kadına derhal bir hoşluk verecektir..

Spor kıyafetlerin kendilerine has renkleri vardır ve bunlar senelerden beri değişmemiştir. Kış için bu renkler nedense, daima sonbahar yapraklarını ve sonbaharda ormanı hatırlatan renklerdir. Belki şehirlerde yaşayanlar pek tahayyül edemezler ama, sonbaharda ormanlar cidden füsunkâr renklere bürünürler.. Belki bu renk modası et spora yapan kadınların zevki ile yerleşmiştir. Her ne ise spor kıyafetlerde sararmış ve kızarmış yaprak renkleri, pas rengi, kızıl toprak rengi, yeşilin çeşitlisi, ıslak toprak rengi, kahverengiler re bejler modadır. Ekose manto düz elbise ile ve düz manto ekose elbise ile giyildiği taktirde gayet şık durur.

Şapkaya gelince, 1956 - 57 kışında spor kıyafetlerle giyilecek en münasip şapkalar ya kürk kalpaklardır. ya da yeni moda olan yumuşak deri takkeler ve deri bereler.. Pariste en son olarak ortaya atılan spor kıyafetler deriden, süedden ve deri ile süedi taklit eden sentetik kumaşlardan yapılmaktadır. Süed eteklik-

gayet kalın ve ısıtıcı yün sveterter üzerine giyilmektedir. Gene hariste çıkan bir modaya göre kış sporları, yaz sporları ile rekabete girişmiş ve deniz kenarı modası olan korsan pantalonunu minyatür golf kulüplerine kadar götürmüştür. Bu yeni korsan pantalonları önce süedlerden yapılmaktadır ve önden düğmeli bir süed eteklik altına givilmektedir. Tabii spor yaparken eteklik çıkarılmaktadır.

Kadife gibi yumuşak

1956 - 57 kış mevsiminin en gözde kumaşlarından birisi, muhakkak ki, kadifedir. Kadife gibi yumuşak, kadife gibi sarıcı, kadife gibi pırıltılı, kadife gibi güzel olmak istiyen her kadın, bu sene, yeni yaptıracağı elbise, gece. mantosu, kap veya tayyör için kadifeyi seçecektir. Kadifenin bir hususiyeti de hem süslü hem ağır oluşudur; her rerugi, her biçimi kolaylıkla kaldırır. Mor ipekli elbise giymeğe eskinen bir kadın mor kadifeyi gayet rahatlıkla taşıyabilir. Hele Ankara gibi Opera ve tiyatroları bulunan bir şehirde kadife gayet pratik bir kumaştır. Kokteyl saatinden başlıyarak sabaha kadar her fırsatta giyinmek kabildir. Akla gelen ve gelmiyen her renk, kadifede hoş görülür.

Kokteyl için tayyör

Üstü çıplak dar bir kılıf elbise, üzerine giyilen dar veya bol kadife ceketi ile, ideal bir kokteyl kıyafeti olmuştur. Böyle bir tayyörü Fath zeytin yeşili kadifeden yapmış ve kolları ile yakasına beyaz vizon koymuştur. Aynı kıyafet, çok daha mütevazi bir kürkle de yapılabilir.

Akşam için redingot

Dior'un gece mavisi kadifeden yaptığı, beli hafifçe oturmuş mantosu takma kollu ve dümdüzdür; yalnız yaka geniş bir eşarp şeklinde önden bağlanmaktadır.

Dans İçin

Gene "Dior"un pembe' kadifeden yaptığı dans elbisesi çıplak bedenli eteğe doğru hafifçe bolluk kazanan dümdüz bir elbisedir. Yegâne süsü elbise ile beraber giyilen uzun beyaz eldivenlerdir. Zaten bu sene, bu şekilde az kumaşla yapılmış düz ve sade streples bedenli kadife dans elbiseleri gayet modadır. Elbiseler mümkün mertebe düz, fakat üzerlerine alınan ceketler o nispette işli, kürklü ve şahanedir.

Gece için manto

1950 - 57 kış modasının en hoşa giden gece mantoları kadifeden yapılmıştır. Çok zengin kollu, yakasız, kap şeklindeki bol kadife mantolar tuvalet üzerine giy ilebileceği gibi, tiyatro için de cidden biçilmiş kaftandır. Bu mantoların en şahanesi Paton tarafından hazırlanmıştır. Rengi tatlı bir mordur ve uzun beyaz eldivenlerle kullanılmıştır..

Amerika

Bir "harika" daha

"Joey'i, orkestrayı ye dinleyicileri, böyle faydasız bir tecrübeden geçirmenin sebebi nedir?"

Yedi yaşındaki Joey Alfidi'nin geçen hafta Carnegie Hall'da idare ettiği orkestra konserinden sonra "Time" mecmuası bu suali soruyor, cevabını da veriyordu: Ebeveynin zorlaması, Mozart'tan beri bütün harika çocuklar için bu kaide değişmemişti.

Joey'nin babası Frank Alfidi, New York'un Yonkers semtinde akordiyon hocalığıyla hayatını kazanırdı. Oğlu daha onbir aylıkken ona bir küçük akordiyon yapmıştı. Birkaç yıl sonra çocuk, piyano, vibrafon, tembal, hatta kontrabas çalıyordu.

Joey Alfidi
Babaların günahı

Günün birinde Gino Lombardı adlı bir İtalyan orkestra şefi, Joey'de orkestra idareciliği istidadı keşfetti. Çocuğu yetiştirmeye başladı. Bir müddet sonra Joey önce Miami'de, sonra Long Beach'te birer konser idare etti. Fakat Baba Alfidi bununla yetinmiyordu. Oğlu, Carnegie Hall'da bir konser vermeliydi.

Salonu kiraladı. Bir de orkestra tuttu: Symohauy of the Air (Toscanini'nin eski NBC Senfoni Orkestrası). 10.000 dolar masraf etti. Programda, Mozart'ın "Figaro'nun Düğünü" uvertürü, Haydn'ın "Sürpriz" senfonisi ve Beethoven'in. Beşinci Senfonisi vardı. Joey'nin hareketlerinde nüfuz edici bir kesinlik ve açıklık vardı". Orkestranın hiçbir üyesi, küçük şefin tam zamanında verdiği işaretleri kaçırmıyordu. Eserleri, en küçük teferruatına kadar ezbere biliyordu. Fakat ifade bakımından idaresi bulanıktı. Şef değneğini birkaç defa elinden dünürdü. Neyse ki bu ihtimal hesaba katılmış, kürsünün üstünde değnekler stok edilmişti.

Baba Alfidi, oğlunun büyük bir orkestra şefi olacağından emindir ve daha şimdiden Beethoven'in Beşinci Senfonisinin ilk cümlelerini mırıldayan oğluna güvenmektedir.

Bestekârlar

işkence ve zevk

Şu kanaatteyim ki bu eserimle, yeni bir tip kemancıya ihtiyaç yarattım". Bu sözleri Schönberg, musiki edebiyatının en güç konsertosu sayılan, Op. 36 Keman Konsertosu için söylemişti. 1936 yılında yazılan bu konserto, aşırı güçlüğü yüzünden, kemancıların lûtfuna mazhar olamamıştı. Başka bir sebep de, eserin, çal ması kemancılar için güç olduğu kadar, anlaşılabilmesinin de dinleyiciler için son derece müşkül olmasıydı. İlk dinleyişte, kemancının yayım lâalettayin tellere sürtmesinden çıkan gıcırtılarla, provaya hazırlanan bir orkestranın ısınma seslerinin birleşmesini hatırlatan bu garip eser, dikkatle ve defa defa dinlendiğinde, sağlam bir mantık mahsulü olduğunu, hatta klâsik konserto geleneklerini takip ettiğini açıklar. Yılmayan bir dinleyici, sabır ve gayretinin mükâfatını, her dinleyişte eserin yeni bir güzelliğini keşfederek kazanır; hatta Schon berg Konsertosunun, bütün devirlerin en iyi keman konsertosu olduğu neticesine bile varabilir.

Pek cok kimseyi dehşet içinda bırakabilecek olan bu konsertonun plâk üstünde mevcut tek versiyonu -viyolonis Louis Krasner ve Dimitri Mitropulos idaresinde New York Filârmonik Senfoni Orkestrası geçen hafta pazartesi akşamı ilk defa olarak Ankara Radyosu tarafından yayınlandı. Böyle bir musikinin, dinleyicilerin yüzde kaçı için zevk -yahut işkenceolabileceğini kestirmek güç değildi. Fakat, bu konsertonun olsun. Schönberg'in tadına varılması güç diğer eserlerinin olsun, akraba cephelerle yer alan başka bestekârların musikisinin olsun, her çalınışı, - gittikçe artan sayıda insana akide değiştirtebilir, işkence çekme duygusunu hudutsuz bir zevke çevirebilirdi. Ankara Radyosunun böyle bir eseri programa koymakla cesaret göstermiş olduğu düşünülebilirdi. Tıpkı Columbia firmasının bu eserin plâğım piyasaya çıkarmakla ticari riski göze alma cesaretini göstermiş olması gibi.. Fakat plâk, tahminlerin hilâfına, bü-

yük rağbet görmüş -mesela Çaykovski'nin "İtalyan Capriccio'su" kadar değilse bile- çok satış yapmıştı.

Arnold Schönberg, musikisi hakkında, şunları da söylemişti: "Musikimin, namuslu ve zeki bir insana benzetilmesini istiyorum. Bize, derinden inandığı ve hepimiz için kir mana ifade etmesi gereken birşey söyleyen zeki ve namuslu bir insana"...

Kültür

İzmir'de kalkılma

Geçen hafta postadan çıkan iyi kâğıda basılmış, dört yapraklık broşür, bir musiki teşekkülüne aitti. İçinde, bir çalışma plânı yapmanın ve bunu halka duyurmanın ne demek olduğunu bilmez görünen bazı müessesselerin, meselâ Ankara'nın Filârmoni Orkestrasının, yahut Devlet Operasının, ibret alacağı şeyler vardı. Hangi memleketin hangi şehrindeydi bu teşekkül? New York'ta mı? Londra'da mı? Berlin'de mi? Hayır.. Sadece İzmir'de, Teşekkülün adı "İzmir Filarmoni Derneği" :di. Böyle bir işe girişen her müessesenin yapması gerektiği gibi yıllık çalışma plânını hazırlamış, konserlerin sayısını, tarihlerini, iştirak edecek solistlerin -simlerini çalınacak eserleri tesbit ve ilân etmişti. Meselâ 2 Mart 1957 cumartesi günü verilecek konserin solisti Ferhurde Erkin'di; Mozart'ın Mi Bemol Majör Piyano Kpnsertosunu çalacaktı. 4 Mayıs 1957 günkü konsere de. Ulvi Cemal Erkin'in konsertosuyla piyanist Seride Barlas iştirak edecekti. Oysa Cumhurbaşkanlığı Filarmoni Orkestrasının, yahut Devlet Operasının, değil dört ay, bir hafta sonra ne yapacağı çok kere bilinmezdi.

İzmir Filarmoni Derneği'nin bir de orkestrası vardı. İzmir Müzik Okulu Müdürü Orhan Barlas'ın gayretleriyle kurulmuştu. Şef Barlas hariç, 36 kişiden müteşekkildi. Orkestra üyeleri arasında, Şehir Bandosu üyeleri çoğunluktaydı. Fakat bunların yanında iki avukat, bir tüccar, iki bankacı, bir tornacı, memurlar ve öğretmenler vardı. Türkiye'nin üçüncü senfoni orkestrası da böylece kurulmuştu. Nihayet İzmir -kadrosu henüz küçük bile olsa- bir orkestraya kavuşmuştu. Orkestra bu yıl, yedi konserlik bir mevsim tertiplemiş, her konsere bir konserto koymuş, memleketin tanınmış solistlerinden birkaçını angaje etmişti.

Dernek, İzmir'in musiki kültürüne bilhassa muhtaç bir şehir olduğunu biliyordu. Senfoni konserlerinden baş ka oda musikisi konserleri, izahlı plâk konserleri ve izahlı orkestra konserleri de tertiplemişti. Dernek bütün bu faaliyetinde "İzmir'in kıymetli ve münevver halkının teveccüh ve rağbetine" güvendiğini de açıklıyordu. Çalışmalarındaki başarı sayesinde İzmiri -eskiden olduğu gibi- bir sanat şehri haline getirebilecek plan bu Dernekten İzmirlilerin rağbet ve teveccühlerini esirgemeleri zaten düşünülemez.

C E M İ Y E T

Bayan Yardımcı ve Bayan Zeytinoğlu
Güzellik müsabakası

Ankarada yapılan resmî davetlerde "en güzel Demokrat hanımı" -dikkat edilsin, "en güzel Demokrat hanım" değil, "en güzel Demokrat hanımı", zira birincilerin mevcudu tükeneli yıllar oluyor- sıfatını iki kişi paylaşıyor. Bunların biri Harika yardımcı, diğer Sebahat Zertinoğlu. İkisi de mücadeleden muzaffer çıkabilmek için ithal malı silâhlarım bol miktarda kullanıyorlar. Geçenlerde Almanya Büyük Elçisinin verdiği suvarede iki, rakibeyi birarada görmek fırsatı çıktı. Doğrusu istenilirse Bayan Zeytinoğlunun bütün ağır teçhizatına rağmen gözleri kamaştıran gene de Bayan Yardımcıydı. Devlet Bakanının güzel refikası bir çok sinema yıldızını geride bırakacak kadar cazibeliydi.

*

Haiti Cumhuriyeti başbakanının oğlu Dr. Abel Turnier dinlenmek için sessiz sedasız İstanbul'a geldi. Evlerinde kaldığı dostları, -şerefine müteaddit defalar partiler verdiler. Bu partilerden birinde, Amerikanın doğusundaki Haiti adasını Pasifikteki Tahiti ile karıştıran bir sosyete hanımımız çikolata renkli misafir doktora, "Sizin adanızda, filmlerde gördüğümüz gibi yanardağlar, saman eteklikli çıplak kızlar, timsahlar filân var mı sahi?" diye sordu. On gündür türk - gazetelerini tercüma yoluyla okumayı ihmal etmemiş ve birçok münevverle uzun konuşmalar yapmış bulunan Dr. Turnier bu sual karşısında hafifçe gülümseyerek "Hayır, bunlar yok ama, dedi, tam söz ve basın hürriyeti, toplanma hakkı, grev imkânı, üniversite muhtariyeti vesaire var".

*

Orta Doğudaki karışıklıklar insanların aşk ve izdivaç hayatlarına da tesir ediyor. Balaylarını geçirmek üzere Avrupa'ya gitmekte olan Beyrut belediye meclis âzası Muhammed Fevzi İtânî ve karısı son durum dolayısıyla İstanbul'dan mem leketlerine dönüyorlar.

*

Sırmalı deniz subayı istilâsına alışmağa başlamış bulunan Hilton'u bu hafta birdenbire pırıl pırıl rütbe işaretleriyle kara ordusu üniformaları doldurdu. Nato müdafaa kolejine mensup General Byers riyasetinde seksen iki kişilik bir heyet, pakt âzâsı memleketlere mutad senelik seyahatlerini yapıyorlar. Dünya vaziyetine dair şahsî, fikrini soran gazetecilere general "Siyaset adamları askerlik işlerinde ihtisas sahibi bulunduklarını iddia edebilirler ama, askerlerin siyasî mütehassıslık taslamaları doğru olmaz" gibi gayet siyasi bir cevap verdi.

*

Gıdanın kıymetini iyi bildiklerinden mi nedir, hekimlerin iştahı umumiyetle pek açık oluyor. Bundan bir, müddet evvel bir ilâç fabrikası sahibinin İzmirde verdiği partide dok tor misafirlerin "dönere hücum"ları tebessümlere vesile olmuştu. Ama hekimler arasındaki boğaz merakının memleketimize inhisar etmeyip beynelmilel bir temayül olduğu, Prof. Dr. Fahri Arel'in otuz yedi kişilik bir Amerikan tıp heyetine evinde

verdiği ziyafette meydana çıktı. Amerikalı misafirler ev sahibesinin meşhur güzel yemeklerinden öyle tehalükle taam eylediler ki, bunun yanında İzmirdeki döner suikasdı hafif bir kahvaltı gibi kaldı... Bu arada Sunu da belirtelim: Geçenlerde Klöb-X'te Rock and Roll marifetleri gösterdiğini yazdığımız sayın doktora şimdi her taraftan "Bize de Rock and Roll" öğretin diye müracaatler yağıyor.

*

İstanbulluların nekadar göğüsleri kabarsa yeridir; yabancı memleketlerde reklam maksadıyla yapılan müsabakalarda en büyük mükâfat diye ortaya sık sık "İstanbula seyahat" konuyor. Bu müsabakalardan birini kazanmış olan en son talihli Sarah de Marrow adında sevimli bir amerikalı zenci kadın. "Kendimi kraliçe gibi hissediyorum" diyen Mrs. Marrow'un bu, ikinci kraliçeliği. Daha evvel senenin aynı ayının aynı gününde at yarışlarında az bir parayla talihini deneyip on bir bin dolar kazanmış. Burada temas ettiği bazı kimseler kendisine gelecek sene aynı tarihte Monte Carlo'dan geçmesi tavsiyesinde bulundular.

*

Bir İstanbul gazetesinin ressamı Bedri Koraman yaptığı resimli romanda icab eden çok çirkin bir suratı çizemediği için bir müsabaka açarak böyle bir yüz gönderene, beş yüz lira vereceğini ilân etti. Gelen resimler arasında ekseriyeti Bedrinin fotoğrafları teşkil ediyor.

*

Birkaç karış kumaş, yirmi otuz santim kurdelâ ve üç beş tüyden mamul kadın şapkalarına yüzlerce lira vermekten bunalmış bir vatandaş, elinde bir fes, bir kalpak ve bir külahla İstanbul Emniyet Müdürlüğüne girip alâkalı memura şu ifadeyi vermiştir: "Bu gördükleriniz, fes, kalpak ve külah değildir. Bunlar karımın şapkalarıdır. Ben hukukçuyum, bilirim; bu nesnelerin giyilmesi kıyafet kanununa aykırıdır. Karımın aleyhinde kanuni takibata girişilmesini istirham ediyorum".

*

Noel Coward'm eğlenceli bir eseriyle ikinci piyesini veren Komedi Tiyatrosu gala gecesinde herzamanki gibi şıklarla doluydu. Bilhassa eseri Vasfi Rıza Zobu ile birlikte dilimize adapte eden genç sefirelerimizden Reşiha Vafi son derece zarifti ama her halinden heyecanlı olduğu da belliydi. Hatta piyesin başından itibaren hüküm süren sessizlikte çıtır çıtır kabak çekirdeği yiyen kaşmir paltolu şık hanımla yanında oturan beyin farkına varamıyacak kadar heyecanlıydı... Perde inerken bir memur koşarak bu saygısız kimselere, "Lütfen salonda birşey yemeyiniz" deyince buna fena halde hiddetlenen zat "Yenmiyeceği nerede yazılı, öğrenebilir miyim?" diye sordu. Memur, "Beyfendi; Tiyatro Salonunda yapılamıyacak öyle şeyler vardır ki onlara dair de levha asmadık; ama bundan sonra icap edecek" dedi.

T İ Y A T R O

Büyük Tiyatro

Bereketli yağmurlar

Devlet Tiyatrosu, seyircisine saman zaman kâh acı, kâh hoş sürprizler yapmasını seven bir müessesedir. Ankaralı seyirci bu türlü sürprizlerle her mevsim sık sık karşıl aştığı halde tiyatrodan ya homurdana homurdana, yahut da kendisine ummadığı bir zamanda güzel bir oyuncak hediye edilmiş çocuk gibi kabına sığamıyacak kadar coşkun sevinç içinde ayrılır.

Seyircinin kızgınlığı, tabiidir ki, bilhassa son zamanlarda adedi pek çoğalmış, seçiminde hiçbir isabet olmayan ve bu isabetsizliğin sanatkârların oyunlarına dahi tesir ettiği kötü piyesler seyretmesinden ileri gelir. Buna rağmen, yine son zamanlarda pek seyrekleşmiş olmasına rağmen Devlet Tiyatrosu, seyircisini memnun etmesini de iyi bilir.

İki yıldanberi Devlet Tiyatrosu sahnelerinde hayli kurak giden havalar Kasım ayının sonlarına doğru yerini birdenbire halkı ferahlatıcı bereketli yağmurlara bıraktı. Küçük Tiyatro 1956 - 57 sezonu başında "Korku" piyesiyle başlayan verimsizliğine Reşat Nuri Güntekin'in "Bu Gece Başka Gece" isimli piyesiyle devam etmesine rağmen Üçüncü Tiyatro Edmond Morris'in "Tahta Çanaklar"ı ve bilhassa Büyük Tiyatro Richard Nash'ın "Yağmurcu" piyesleriyle halkı sevindirdi. "Yağmurcu'' piyesinin yazarı N. Richard Nash'ın da eserinde bizzat söylediği gibi galiba "sevgi rahmet getirir..."

Sahnede üç saat boyunca seyredilen eser seyircinin ne kafası, ne de gönlüyle hiçbir alâkası bulunmayan herhangi bir oyun olmaktan çok uzak. Bilâkis "Yağmurcu" piyesini seyreden her tip Seyirci onda kendinden birşeyler buldu, eser onun düşünme ve hissetme kabiliyetlerini harekete geçirmesini bildi. Bu yüzden piyes bitip perde kapandığı zaman halk da eseri seyircilik vasfına yakışan bir şekilde alkışladı.

Western derken...

Amerikan filmleri kadar amerikalı -piyes yazarları da eserlerinde sık sık "western" hikâyelere ve o çevreye müracaat ederler. Ama şimdi "Yağmurcu" isimli eserini seyrettiğimiz Richard Nash eserinin konusunu batının kurak seması altında basit bir çiftliğe oturtmakla sadece Batı Amerika'da bir çiftliği ve ora insanlarını anlatmak istememiş, Nash eserine, o çerçeve içerisinde batıda yahut doğuda, dünyanın neresinde olursa olsun bütün insanları ilgilendirecek beşeri bir hava vermesini bilmiş. İnsan yaşadığı müddetçe sevmeğe, sevilmeğe ve hayal etmeğe muhtaçtır. Sadece mantığımızın emrettikleriyle yaşasaydık, arasıra bit Bill Starbuck çıkıp belki de hiç elde edemeyeceğimiz, belki de inandığımız için sahip olabileceğimiz iyi ve güzel şeyleri hayal etmeğe bizi zorlamasaydı tıpkı Curry'nin çiftliğindeki inekler gibi kuraklıktan kavrulur giderdik.

Curry iki oğlu Noah ve Jim ve kızı Lizzie ile batıdaki küçük çiftliğinde

Luios'ın Meklubu

Mecmuanızın 17 Kasım 956 tarihli nüshasının 38 inci sahifasında Beşinci Tiyatro baş lıklı yazıyı değerli Uf sanat tenkidi bulmakla faydalanmak niyetile okumağa başladım. Ve hayretle gördüm ki şahsımdan garip Ur tarzda bahsedilmektedir. Yazarı gösterilmeyen yani kimden geldiği meçhul kalan bir isnada karşı omuz silkmek belki daha doğru olacaktı. Fakat düşündüm ki yanlış bir yolda yürüyene doğru istikameti göstermemek, okuyucusu fazla bir mecmuaya iyilik sayılamaz.

Hadise iddia edilen şekilde cereyan etmemiştir. Bana Laura rolünü veren amirim ile yazınızda kullandığınız ibare veçhile "hususi surette" konuşmadım. Amirim olan ve memlekete hesapsız sanat hizmetleri dokunmuş bulunan zat esasen hususi konuşmalarla iş görenlerden değildir. Aşıla gelince şimdiye kadar bu yolla bir tek rol elde etmiş değilim. Benim gayem, her bakımdan sanat ahlâkına lâyık durumumu muhafaza edebilmektir.

Yazınızda, kullandığınız "Kleopatra ile Katerina'dan miras kalan teshir edici usuller" ibaresini, yazının sahibi meçhul zat kim isa, onun ceza mes'ûliyeti tahdında adli makamlara arzetmeyi düşünmüyor değilim. Yalnız öğrendiğime göre mes'ûliyeti yalnız bu zata tahsis etmeye hakkım olmaması, bu yazıya virgül dahi ilâve etmemiş olanları da mahkemeye sürüklemek mecburiyeti, beni düşündürmekte, yani meçhul yazarın kendi arkadaşlarından esirgediği ihtimamı göstermek mecburiyetinde olmaklığım beni şimdilik tereddüde sevketmektedir.

Bu tekzibimi Basın Kanunu hükümlerine uygun şekilde neş redeceğinizi ümit ederim, saygılarımla.

Devlet Tiyatrosu
Sanatkârlarından
Muazzez Lutas

sakin bir hayat yaşar. Karısının ölümündenberi, insanların çoğunda olduğu gibi- onun da bu basit hayatında öyle pek büyük hadiseler geçmez. Ama onun da yine bütün insanlar gibi kendime mahsus bir takım dertleri ve gaileleri vardır. Günlerdir toprağa bir damla yağmur düşmez. Etraf sıcaktan boğulurken. Curry'nin o küçük ve mütevazı evinde başka bir kuraklık daha hüküm sürer. Kızı Lizzie çoktan evlenme çağına gelmiş, fakat çirkinliğinden, bilhassa kadınca davranmanın ne olduğunu bilmemesinden ötürü şimdiye kadar kendisini istemek için Curry'nin kapısını çalan olmamıştır. Zaman zaman evin içinde patlak veren bazı günlük hadiseler, babasının ve erkek kardeşlerinin takındıkları tavır Lizzie gibi hassas bir kızı içten içe hırpalamaktan geri kalmaz. Curry'nin büyük oğlu Noah çiftliğin idaresini eline almıştır. Bu yüzden Noah'ta vaktinden önce olgunlaşmış bir hal vardır. Çiftliğin çetin işleri onu kuru, sırf mantık dolu bir genç yapıp çıkmıştır. Yaradılışındaki katılık da birleşince Noah kızkardeşinin çirkin oluşunu dahi açıkça söylemeyi vazife sayan bir adam halinde karşımıza çıkar. Oysa ki kardeşi Jim yumuşak, içi sevgi dolu, biraz hayalperest, herşeye kolay kanan, herşeyi güzel görmek,isteyen bir gençtir. Curry ve küçük oğlu, Lizzie'nin mes'ut olması işin öylesine büyük bir arzuyla doludurlar ki Şerifin muavini File'ın Lizzie'nin peşinde dolaştığına kendileri kadar genç kızı da inandırmağa çalışmaktadırlar. Halbuki File'ın, katısı kendisini bırakıp kaçtığındanberi kadınlara olan itimadı sarsılmıştır. File artık, Curry ve Jim'in başvurdukları çocukça çarelere rağmen bütün kadınlardan olduğu gibi Lizzie den de bir Maketten kaçar gibi kaçar. Lizzie Fite ile alâkadardır. Fakat hislerini içinde gizlemeğe kendini mecbur hisseder.

Sıcağın son haddini bulduğu boğucu bir gecede Curry'lerin çiftliğine Bili Starbuck adında genç bir maceraperest çıkagelir. 100 dolar verdikleri takdirde yağmuru yağdırabileceğini söyler Curry'lere... Gerçi Starbuck bulutlar üstünde dolaşan koca bir hayalperestten başka birşey değildir ve belki yağmuru da yağdıramıyacaktır ama Lizzie'yi güzel olduğuna, sevilmeğe lâyık olduğuna inandıracak, onun mevcudiyeti File'ı harekete geçirecek ve Lizzie yalnız Starbuck tarafından değil, fakat File tarafından da istendiğini hayretle görecektir. İstendiğini bilen her kadın gibi Lizzie de artık güzel ve manâlıdır. File'ın uzanan eline koşar. O, bir yerlerde duramayan Starbuck. çiftliği terketmeden önce gökyüzü yağmur bulutlarıyla dolar: Yağmur boşanır. Sevgi, rahmeti getirmiştir.

'Yağmurcu"dan bir sahne
Kuraklığı giderdi

Meçhul şöhret

Amerikalıların bile pek yakından tanımadıkları ve 1948 de Broadway'de oynanan "The Young and The Fair" isimli eseriyle başarısızlığa dahi uğramış olan N. Richard Nash "Yağmurcu" piyesinde tabiatla insan arasındaki bağıntıyı basit, fakat ince motiflerle seyirciye vermesini bilen usta bir yazar olduğunu isbat etmiş. Nash'ın eserinde söylemek istediklerini seyirci tek tek ağızlardan bir takım fikir, kırıntıları halinde değil, fakat, piyesin bütünü içinde buluyor. İş o kadarla da kalmayıp eseri seyreden herkes etrafında, hattâ bizzat kendisinde bir Lizzie, bir Jim, hattâ bir Starbuck görüyor. Asrımızın barut kokan havası içinde yirminci asır insanının çoğu zaman bir takım Starbuck'lara nekadar ihtiyacı olduğunu Büyük Tiyatro'da "Yağmurcu" piyesini seyreden halkın esere duyduğu o derin yakınlıktan daha iyi ne isbat edebilir?

Eserde şahıslar arasındaki münasebetler kadar olaylar arasındaki münasebetler de öyle ustalıkla biribirine bağlanmış ki, seyirci eserin sonunda yağmurun başlamasıyla karşılaştığı sürprizi, olması gereken bir hadiseymiş gibi kabul ediyor. Çünkü Nash'ın yaptığı iş, kapı arkasına saklanıp da pöh diye adam korkutmağa benzemiyor.

Başarılı temsil

Mahir Canova "Yağ-murcu"yu sahneye sağlam temeller üstünde oturtmuş. İş "Finten"deki gibi iğneyle kuyu kazmağa benzemediğinden Mahir Canova eline verilen mükemmel bir eserin - bazan mükemmel olmayanlarının dahi - beline kazma vuracak rejisörlerden olma* dığını tekrar isbat etmiş.

Eser Tarık . Levendoğlu'nun Konya'ya dahi taşınması yadırganmıyacak pratik, stilize dekorları içerisinde oynandı. Mahir Canova sema perdesinden ve ışıktan ustalıkla faydalanmasını bilmiş. Hakikaten perde açıldığı zaman sema perdesine düşürülen sarı ışık kurak ve boğucu bir iklim müjdeleyen gökyüzünü, o kızgın gökyüzü altında yaşayanlar kadar seyirciye de duyuruyordu. Canova'nın esere perde başlangıcı ve fon müziği olarak seçtiği western havaları eserin nasıl bir çevre içinde geçeceğini müjdelemesi, ayrıca bir atmosfer temini yönünden isabetli bir düşünüş mahsulü. Mahir Canova, eseri bu dekor ve atmosfer içine oturturken evin tepesindeki paratonerden Jim'in başına koyduğu ponponlu kırmızı kereye kadar espriyi sahip bir sanatkâr olduğunu bir kare daha gösteriyor..

Rejisörün eser üzerindeki titiz çalışması, san'atkârların oyununa verdiği tempodan da açıkça belli oluyor. Sheriff'in muavini Pile'ı oynayan Şeref Gürsoy'un yer yar bu tempoyu -rolü icabı- ağırlaştırması hariç, eser temsil boyunca hep o ölçülü ve canlı tempoyla devam etti.

Yıldız Akçan "Miras" piyesinin Catherine Sloper'i yanında çok daha nüanslı, çok daha beşeri cepheleri olan Lizzie'yi, bu nüanslara kendinden de pek çok şeyler katmak suretiyle ifadelendirdi. Üzerinde bir cilt kitap yazılabilecek böyle bir rolü her cephesiyle rahatça oynadı. Finten, Yıldız için başarılmış bir muharebe idi. Lizzie, mücadele siz ve rahatça zaptedilmiş bir kale oldu.

Müşfik Kantar, Jim Curry'yi aynı rahatlıkla ve "İki Başlı Kartal"da pa las pandıras sahneye çıkarılması hariç, eline verilen bu fırsattan azami istifade etmesini bilerek oynadı.

Nihat Akçan'ı bu piyeste ileri doğru hayli geniş adımlar atmış bir aktör olarak görmekteyiz. Bill Starbuck'ın hayalperest, maceracı ruhunu pek ölçülü bir oyunla ifadelendirmesini bilen Nihat Akçan, Starbuck olarak Curry'lerin evinden bir yağmur bulutu gibi gelip geçti ama geçip gitmeden önce de neş'eli, kaygısız tavırları, rahat sorumsuz hareketleri, sevimli ve samimi palavracılığı, nihayet en kapalı bir kadın ruhuna dahi nasıl nüfuz edilebileceğini bilen zarif, müşfik halleriyle Curry'ler için olduğu kadar seyirciler için de unutulmayacak bir tip olarak kaldı. Noah'ın kuru, mantık dolu, histen uzak yönlerini Çetin Köroğlu çatılmış kaşları, hep yüksek perdeden çıkan sesi, hoşgörmesini bilmeyen dik, kaba halleriyle isabetli bir şekilde belirtti. Şahap Akalın, Baba Curry'yi batı amerikalı bir Curry gibi değil de herhangi bir yerde yaşayan çocuklarına düşkün, onları anlamağa hazır, oğullarından birine, Jim'e meyyal herhangi bir baba gibi oynuyorsa da bu rolünün beşeri cephesi yönünden daha bile verimli oluyor. Sheriff'te Coşkun Orhon arkadaşlarının yakaladıkları tempoya ayak uydurmasını pekâlâ bilmiştir. Ne var ki, muavini File ile başbaşa kaldığı sahnelerde onun da temposu ister istemez düşüyor. Oysa ki Sheriff rolü File'den daha nankör. Yazar eserinde en az Sheriff üzerinde durmuş, buna mukabil File'a pekçok bakımdan renk ve canlılık vermiş. File sözlerimle ve hareketlerinde köşeli köşelidir ama, bu köşeli hareketlerde isteyerek gizlenmiş bir yuvarlaklık, bir yumuşaklık sezilir.

Eserin Fitnat Durusoy tarafından yapılan tercümesi çok başarılı. Okadar başarılı ki, insan kendi kendine böylesine temiz ve duru bir tercümenin tecrübeli ve usta Ur kalemden mi, yoksa adım ilk defa duyduğumuz Fitnat Durusoy'dan mı çıktığım sormaktan kendini alamıyor.

Piyesten bir başka sahne

Western

Festivaller

Bir fiyasko

Geçen hafta İstanbulun Şan Sinemasında Üniversitelerarası tiyatro festivali devam etti. Festival İstanbulluların büyük rağbetine mazhar olmuştu. Robert College'in Festival için hazırladığı Shakespeare'ın "Hamlet" temsilinde de salon kalabalıktı. Temsil başlayalı onbeş dakika olmuştu. Seyirciler gözlerini sahneye dikmişler, karanlıkta oynanan piyesi takip etmeğe çalışıyorlardı. Filhakika Hamlet'in ilk sahnelerinin gece geçmesi, bunun için de sahnenin karanlık olması lâzımdı. Ama bu karanlık, zifiri bir karanlıktı. Koyu mavi fon perdesinin önünde dolaşan oyuncular, arada sırada konuşuyorlar, sonra ortalık yine derin bir karanlık ve sessizliğe gömülüyordu.

Kolejliler Festivale büyük iddialarla girişmişlerdi. "Hamlet"e dört aydanberi çalışıyorlardı. Kostümleri İngiltereden getirttiklerini söylüyorlardı. Mizansenleri en küçük noktalarına kadar ayarladıklarını iddia ediyorlar ve işin tuhafı "nefis bir ingilizce konuştuklarını, Shakespeare'ı İngilizce temsil etmenin şeref ve mes'ûliyeti"nden bahsediyorlardı.

Halbuki temsil en iyimser insanı çileden çıkaracak kadar kötü idi. Karanlıkta geçen sahneler, birbirinden komik kıyafetler -hele Kralınki-, bir orta mektep müsameresine çıkmış gibi makyajlı çocuklar, elinde bir kitapla, uykuda gezer gibi ortada dolaşan, sırası gelince gözünü kırpmadan yüzüne hiçbir ifade vermeden nutuklar çeken bir Hamlet!... Velhasıl Kolej, Festivale iştirak etmekle, hem de "Hamlet"le iştirak etmekle hata etmişti.

Bu suretle, seyircilerin de Festivale olan itimatları ve alâkaları ciddi bir darbe yemiş oldu. Eğer öteki temsillerde "Hamlet"e benziyorsa hem vakitlerinin, hem de paralarının israfına ne lüzum vardı? "Hamlet"ten sonraki temsiller -"Ayyar Hamza" müstesna- bil yüzden yarıyarıya boş salonlar önünde verildi.

"Antigone" ve "Medea"

Festivalin beşinci günü -güzel bir tesadüfle- modern Fransız Tiyatrosunun en velût yazarlarından J. Anouilh'a ayrılmıştı. Matinede "Akaderal Tiyatrosu" yazarın "Antigone"sini temsil edecek, suvarede'de "Bonn Tiyatrosu", "Medea"yı sahneye koyacaktı. Zaten bu iki trajedi, birbirini tamamlar mahiyette idi. Akademililer "Antigone"de ellerinden geleni yaptılar. Piyesi eski temsillerden çok daha iyi oynadılar, fakat başroldeki Çolpan İlhan, birçok sahnelerdeki güzel oyununu, bağırarak konuştuğu sahnelerde adeta gölgeliyordu. Vedat Demircioğlunun rejisi, Renan Yaman'ın dekorları iyi idi. Ama Akademililer "Antigone" yerine -evvelce ilân ettikleri gibi- "Bizim Şehir" ile Festivale iştirak etselerdi herhalde daha iyi bir derece alabilirlerdi.

İlk oyunları "Falan Maden Ocakları" ile tatmin olmadıkları için sanatseverler Almanların ikinci oyunlarından da pek fazla bir sev beklemiyorlardı. Maamafih "Medea" ümit edilenden daha iyi çıktı. Medea rolünde Clara Rumber, Amme rolünde İngrid Borner, "Reinhard Ekolü"ne göre, başarılı sayılırlardı. Ama ne yazık ki bu ekol bize yabancı idi. Onun için "Bonn Üniversitesi" oyunlan, İstanbuldaki Alman Kolonisinden başka kimsenin alâkasını çekmedi.

"Ayyar Hamza"

Teknik Üniversite Sanat Klübünün en büyük avantajı. Festivale "Ayyar Hamza" ile iştirak etmesiydi. Moliere'in "Scapin'in Dolaplarından Ali Bey'in ustalıkla adapta ettiği eser Ergun Köknar tarafından başarı ile sahneye konmuştu. Piyes başlamadan evvelki tulûat, filhakika biraz fazla sürmüştü. Ama perde açıldıktan sonraki "Bale - pandomim" bir anda seyirciyi piyese bağladı. Teknik Üniversite'nin genç san'atçıları birbirinden mükemmel kompozisyonlarıyla "Ayyar Hamza"yı daha da güzelleştirdiler.

Hamza rolünde Atillâ Alpöge, eşsiz bir komedi sanatkârı olduğunu

Festivalde "Antigone"
Şu velût Anouilh!.

her haliyle belli ediyordu. İki saat müddetle koştu, yoruldu, yırtındı ve nefis bir oyun çıkardı. Durukan İşgör'ün oynadığı Muhterem efendi, Hosep Hosepyanın temsil ettiği Zuhuri efendi, Özer Erdeniz'in canlandırdığı Yaver rolleri de temellin beğenilen tipleri oldu. Zamanının iki delikanlısını oynayan Kanat Durgun ile Egemen Taylan rollerinin kalıbına girmişlerdi. Eda hanım ile Ziba hanımın mümessilleri Gencay Can ile Onay Alemdar, oyunlarını erkek arkadaşlarının oyununa uyduramamışlardı. Fakat "Ayyar Hamza" alkışlar içinde bitti.

"Benekli Top"

Tiyatro Festivalinin en başarılı oyununu Yugoslavlar verdiler. J. Torkar adında bir yazarlarının "Sarena Lopta - Benekli Top" adındaki piyesini oynadılar. Eseri sahneye, Ognjenka Milicevic, başarıyla koymuştu. Perde açıldığı zaman, bir yüzme havuzu kenarında flört eden iki üniversiteli San ve Gaşa, güzellikleri ile olduğu kadar neş'eli ve canlı oyunlarıyla da kendilerini bizlere sevdirdiler. Piyesin en mühim şahsı Renç de sahneye girince oyunun temposu daha canlandı. Piyeste kendi halinde yaşayan bir memleketin Almanlar tarafından istilâ edildikten sonraki hali anlatılıyordu. Bütün yük üç kişinin omuzlarına yüklenmişti. Fakat "Branko Krysmanovic" trupunun üç kudretli artisti bu yükün altından basarı ile kalkmasını bildiler.

Renç rolünde Uros Glovacki takdir toplamakta basta geliyordu. Hayatı umursamayan neşeli, gamsız kasavet Siz bir delikanlının düşman istilâsı altında, herşeyden korkan, zayıf iradeli bir insan olduğunu mükemmelen İfade etti. İstasyonda sevdiği kızla karşılaşması sahnesi uzun zaman hafızalardan silinemeyecek mükemmeliyette idi ve uzun uzun alkışlandı. Genç kız Gaşa rolünde Olga Savic, Festivalin en iyi kadın sanatkârı, olarak karşımıza çıktı. San rolündeki Miodrağ Radonoyic, oyun bakımından baştaki iki sanatçıya yetişememekle beraber başarılı sayılırdı. Dekorlar, bilhassa Yüzme havuzu, istasyon ve Barikad çok güzeldi. Yugoslav dilini bilmememize rağmen, mevzuu okumakla ve oyunu takip etmekle mükemmelen piyesi anladık. Alkışlar içinde kapanan perdenin tekrar tekrar açtırılması, seyircinin Yugoslav Tiyatrosunu ne kadar beğendiğini gösteriyordu.

Son temsiller

Gençlik Tiyatrosunun iki senedenberi Erlangen Festivalinde gösterdiği muvaffakiyet herkesin malûmuydu. Bunun için Festivalde onlardan büyük şeyler bekleniyordu. Fakat doğrusu, kısa zamanda bu kadar başarılı bir temsil çıkaracaklarını kimse tahmin etmiyordu. Sahneye koydukları Georges Neveux'nün "Rüyaların Anahtarı" gerçekten bir sürpriz oklu. Tenessee Williams'ın "Camineo Real"ine benzeyen acaip, orijinal bir piyesti. Sanatkârlar Mask'larla, garip kostümlerle sahnede göründüler. Rüyalarımızda gördüğümüz o alelacaip, karmakarışık vak'alar bir sinema şeridi gibi gelip geçiyordu. Genç rejisör Hamid Akınlı, "Rüyaların Anahtarı"m sahneye iyi komuştu.

Sanatkârlara gelince, çoğu kalabalık olan bu piyeste birkaç role çıkıyor ve bir öncekinden apayrı, bir kompozisyonda çok muvaffak oluyorlardı/Piyesin baş rolü Michel'de Senih Orkan, iyi bir aktör olduğunu her haliyle belli ediyor. Düştüğü acaip âlemi yadırgaması, fakat bütün zorluklarına rağmen Jülyeti'ni bir araması, herhalde uzun zaman unutulmayacaktır. Sayısı hayli kabarık olan sanatkârlardan bilhassa Erol Keskin, Necdet Aybek, Ufuk Esin, Gülçin Yalgın, Sümeray Gürün, Ertuğrul Ucel, Can Kolukısa, Yalçın Akçay, Erhan Diliigil, Sadi Çevik, Hilmi Saraçoğlu, Saadet Ernoyan, Nejat Bayındır nazarı dikkati çektiler. Erol Keskin'in dekorları da çok güzeldi.

Yugoslavların "Benekli Top"u
Festivalin en güzel eseri

Bu sene kurulan "Federasyon Tiyatrosu" nun temsil ettiği. Orhan Asenanın "Korku"sundan hiç bahsetmemek herhalde çok daha iyi olur. Kadın rolünde, fiziği uymamasına rağmen Perihan Tanyeri, Teğmenleri oynayan Orhan Samir ve Meriç Türkeş bir dereceye kadar ötekilerden ayrıldılar. Yaşlı kadını oynayan Semiha Bayböru, Ankaradaki yaşlı kadından daha muvaffaktı. Fakat teknik hatalar, yapmacık hareketler o kadar çok tu ki.,

Tiyatro Festivalinin kapanış piyesi Venedik Tiyatrosunun oynadığı Carlo Coldoni'nin "La Finta Ammalata - Yalandan Hasta olan Kız" komedisiydi. Commedia D'el Arte'nin mükemmel bir örneği olan piyes, alkışlar içinde başladı ve alkışlar içinde bitti. Aynı zamanda Pantolone rolünü oynayan Giovanni Poli'nin rejisi harikulade idi. Dekorlar, bilhassa sokak tablosu eserin bünyesine uygundu. Mühim rollerden Cesarino Vighy, Carlo Picozzi, Carlo Padoan ve Romano del Ponte ile Giorgia Rebershal ölçülü oyunlarıyla dikkati çektiler. Netice itibariyle, Millî Türk Talebe Federasyonunun tertip ettiği "Tiyatro Festivali" . çok güzel geçti, sanatseverler unutamayacakları geceler geçirdiler. Avrupanın birçok üniversiteleri siyasi durumdan dolayı Festivale gelememişlerdi. Fakat gelenler İstanbullu seyircilerin duyduğu iyi piyes seyretme ihtiyacını fazlasıyla tatmin etti.

A S K E R L İ K

Demir Perde

Yeni bilgiler

Sovyet toplarının Macaristandaki ocakları söndürdüğü, Orta Doğuya sızmak maksadıyla Sovyet "gönüllü"lerinin toplandığı, Kremlin'in Batıya savrulan tehditlerle çınladığı şu son günlerde, yani tam sırasında "Sovyet Ordusu" ismini taşıyan bir kitap yayınlandı. Kitabın yazarı Yüzbaşı B.H. Liddell Hart'tı.

Bu kitap Sovyet ordusunu eski haliyle ve bugünkü haliyle tanıtan mükemmel bir eserdir. Yüzbaşı Hart, Alman, Fransız, Rus, Amerikalı ve İngiliz uzmanların tetkiklerinden faydalanmasını iyi bilmiş ve bunları yalnız askerler arasından seçmem iştir.

Bu kitapta önce Sovyet zırhlı birliklerinin geçirdiği İstihale inceleniyor. Sovyetler İkinci Dünya Savaşına 1941 yılında General Pavlof un İspanya savaşlarından getirdiği zırhlı birliklerle "ahenk tesisi" nazariyesiyle girdiler. Tanklar daima öteki silâhlarla sıkı işbirliği halinde kullanılıyordu.

Acı dersler

Böylece 1940 da fransız ordusunda ve halan birçoklarının iddiasına göre ingiliz ordusunda olduğu gibi, tank gücü, piyade birliklerine tahsis edilen tank taburları halinde zayıflatılıyordu. Tank birlikleri tarafından başarılan devamlı ve müstakil bir harekâta rastlanmıyordu. Bu yüzden kızılordu kasa zaman sonra alman "Yıldırım harbi"nden acı dersler aidi. 1941 - 48 yılları arasında büyük ölçüde tank kaybına uğradı.

Harp sonrası yıllarına böylece gelindi. Sovyet Genelkurmayı en sağlam ve emin taarruz usulünün, nuclear silâhlarla yapılacak süratli bir hazırlama devresinden sonra motörlü birliklerle hücuma kalkmak olduğu kanaatine vardı. Sovyet kumandanları zırhlı birliklerin atom silâhlan için "zor" hedefler olduğu hükmüne varmışlardı. Buna mukabil ilerleyen piyade birlikleri atom silâhları için mükemmel bir hedef teşkil edebilirdi. Gene bu kumandanların kanaatine göre. atom silâhlarına, karşı cephelerin, hareket kabiliyeti ve sürati fazla olan zırhlı birliklerle, motorlu topçu ile hiç olmazsa bindirilmiş piyade ile teşkil edilmesi yerinde olurdu. Yoksa bindirilmemiş bir piyade birliği atom silâhlarının tehdidi altında çok müşkül bir durumda kalırdı.

Eksperlerin vardığı sonuca göre, bugün Sovyet ordusunda ilk plânda zırhlı kuvvetler geliyordu. "Ahenk tesisi" nazariyesi çoktan ölmüştü. Bunun yerine büyük tank birliklerinin müstakil olarak, yani "makineli ordular" halinde kullanılması kanaati yerleşmişti. Gerçekten harbin sonundan sonra Sovyetlerin en fazla ehemmiyet verdikleri mevzuu bu "makineli oldular" olmuştu.

Seçkin birlikler

Bir ""Makineli Ordu" bir veya iki tank tümeni (beherinde 250 tank, 12.500 asker) ile 2 veya 3 makineli tümen (beherinde 280 tank, 15.000 asker) den teşekkül etmektedir. Tank tümenleri, makineli tümenlerin düşman gerilerinde karşılaştıktan her türlü mukavemeti kırmak için kurultümenlerinin düşman hatlarında açacağı gediklerden bindirilmiş piyadesiyle süratle gerilere akmakla vazifelen--dirilmişleridir.

Şimdi Doğu Almanyada en aşağı beş nöbetçi ordu bulunmaktadır ki bunlardan üçü makineli ordu, biri de tampon ordudur. Bunlardaki tank mevcudu 4000'i geçmektedir.

"Nöbetçi Ordu"lar diğerlerinden daha iyi teçhizatlı, daha iyi eğitim görmüş ve fazla maaş alan ordulardır. Bir "tampon" ordu, iki veya dört piyade tümenli üç veya beş kolordudan mürekkeptir. Ayrıca Genel Komutanlık Karargâhından verilen tank lar ve hücum topları ile takviye edilmiştir.

Bir ordular grupunun görevi görünüşte süratli ve derinlemesine büyük tarrruzlara girişmektir. Grupta bir de hava ordusu bulunur. Bu hava ordusu vazife tiplerine göre, 120-140 uçaklı birer hava tümeni ihtiva eder. Hava ordusu ordular grupu kumandanının emrindedir.

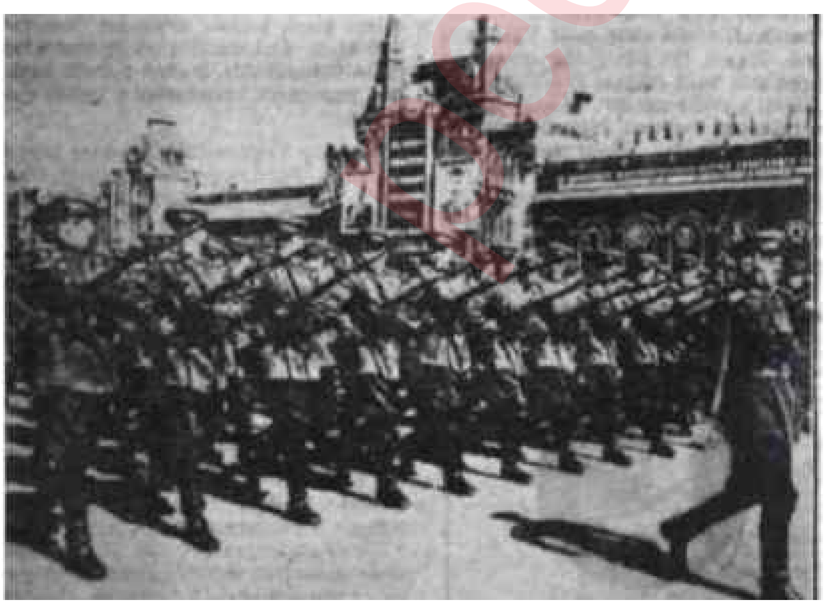
İşte Batıya çevrilmiş ve halen Doğu Almanyadaki Sovyet ordular grupunun durumu budur. Hemen bunun arkasında peyk memleketlerde ya da daha doğuya doğru 60 turnen daha vardır. Daha biraz doğuda ise 93 Sovyet tümeni, ilk ihtiyatta 145 tümen -ki bunlar bir ayda cepheye girebilecek durumdadır- yani yekûn olarak 320 tümen bulunmaktadır.

Peyk orduları

Surası şükranla kaydedilebilir ki, Batı bugün iyi uçaklarına, iyi pilotlarına ve sayısı bir hayli olan atom silahlarına güvenebilecek durumdadır. Bunların bir araya getirilmesi Sovyetlerin Batı Avrupada bulundura bilecekleri tümenlerin sayısını -100 ün altında tutmalarını sağlıyacaktır. Fakat beri yanda peykleri baskı altında tutmak için gerekli Sovyet kuvvetlerinde böyle bir tahdit yoluna gidilmesinin imkânı yoktur. Peyk tümenleri 1955 Mayısında imzalanan Varşova paktı ile ve Doğu Avrupa Müşterek Kumandanlığı kanalı ile Sovyetler Birliğine bağlıdır. Şimdiya kadar bu tümenlerin sayısı seksen diye biliniyordu. Macaristan olayları bu tahminleri değiştirmiştir.

Macaristan, İkinci Dünya Harbinde Romanya ve Bulgaristan'la birlikte Mihver devletleri safında çarpışmıştı. Bu sebeple Macaristanın harp sonrası ordusu tamamiyle bir komünist eseridir. Bu ordu 3'ü zırhlı olmak üzere 12 tümenden mürekkeptir; mevcudu ise 140 bin askerdir. Orduyu bir askerî gençlik teşkilâtı desteklemektedir. Bu son mücadelelerinde macar halkı bütün dünyaya hıristiyanlık inançlarına ne kadar bağlı olduklarını göstermişlerdir.

Şüpheleri davet eden diğer bir askeri çoğunluk da Peyklerin en kuvvetlisi olan Polonya ordusudur. 280 bin mevcutlu olan bu ordu 21 tümen halinde teşkilatlandırılmıştır. Bunlardan dördü zırhlı tümenlerdir. Bu ordunun temeli harpte kızılordu ile birlikte çarpışan küçük ordudur. Bu-

Sovyet piyadesi bir geçit resminde"

Avrupanın başındaki dert

günkü ordunun ileri gelen yüksek rütbeli subaylarından çoğu rus veya dönme Polonyalılardır.

Romenyanın muhtemel olarak takınacağı vaziyet de Sovyet Yüksek Kumandanlığını düşündüren bir husustur. Romanyanın hali hasırda 15 tümeni, başka bir tabirle. 230 bin askeri vardır. Peyk kuvvetleri, Bulgaristanın 11, Cekoslovakyanın 14 ve Doğu Almanya'nın 7 tümeni ite tamamlanmaktadır.

İleri Hava Kuvveti

Doğrudan doğruya Sovyet Savunma Bakanı Mareşal Zukof'un emrinde olan uzun menzilli Sovyet Hava Kuvvetlerinden de bahsetmek yerinde olacaktır. Bu hava kuvveti dünyanın en itefi uçaklarından T-39 Badger ve T-37 Bison bombardıman uçakları ile teçhiz edilmiştir. Kremlinin atom silâhlarının en kuvvetli vasıtaları işte bu uçaklardır.

Sovyet meseleleri mütehassıslarından J.M. Mackintosh'a göre, "zamanın kendileri lehinde işlediğine güvenen Moskofların bir anî taarruza girişmeleri dahi bir kumar olacaktır".

Sovyetlerin gayesi "atom silâhları şantajı"dır. Bunu Batılı muhaliflerin birleşmesini önlemek, atom silâhlan bakımından kuvvetli olduktan inancından elde edecekleri menfaatleri durdurmak için kurnazca kullanmaktadırlar. Batılılar hayatlarının atom silâhlarına bağlı olduğuna inanıyorlar. Hür dünya memleketlerinin gözlerini dört açmalarının tam zamanıdır.

S P O R

Olimpiyatlar

Moda'dan Melburn'a

Gecen haftanın başında, Güreş kafilemiz Melburn'a hareket etmezden bir gün önce idareciler Moda kampındaki güreşçilere "Çocuklar erken yatın, sabah saat 4'de kalkacağız" demeye hazırlanırlarken, çocuklar onlara mühim bir haber verdiler: "İbrahim Zengin kamptan kaçtı!". Halbuki "yevmiye meselesi" halledilmiş değil miydi ? O halde Zengin, bu müziği ve ahengi zengin oteldeki kamptan niçin kaçmıştı?

Sebep basitti, gündüz yapılan futbol maçında diğer güreşçiler İbrahime "biraz fazla" şaka etmişlerdi. Her insanın şakaya tahammül derecesi de bir değildi. İşte İbrahim Zengin çantasını aldığı gibi Moda'ya veda etmişti.

Bereket dört koldan başlayan arama çabuk netice verdi ve Zengin bulunarak kampa getirildi. Böylece kafile ertesi sabah tam kadro ile -15 güreşçiye 11 idareci- hareket imkânını buldu.

Uzun, hem de çok uzun bir yolculuktan sonra Melburn'a varan güreşçilerimiz "Türk Olimpiyat Kafilesi" olarak Avustralyada bulunan türkler ve Çanakkalede türklere karşı savaşmış anzaklar tarafından hararetle karşılandılar.

Melburn'da türk güreşçilerini üzentek mesele, "kilo düşme"ydi. Avustralya'ya ayak basar basmaz hemen idmana, fin hamamına girmeğe başlanıldı. Ama müsabakalara pek az kaldığı halde gene de çoğunun birer ikişer kilo fazlası bulunuyordu.

İlk tuş Emre'nin

Melburn'da güreşçilerden evvel idareciler birbirile kapıştılar. Beynelmilel Federasyonun seçimi, milletlerin bu sahadaki idari maçı hüviyetindeydi. Türk Federasyonu Başkanı Vehbi Emre. sanki güreşçilerinin başarısına önderlik eder gibi, Federasyon seçiminde ilk muvaffakiyeti kazandı. Fransız Roger Coulon başkan. Vehbi Emre ikinci başkan seçildi. Ruslar ise ancak üçüncü turda ve onbeşinci olarak federasyona girebildiler.

Emre'nin başarısı ertesi gün de devam etti. Önce Jüri'ye dahil oldu. Sonra da Teknik Komite Başkanlığına seçildi. Bunu güreşlerin 15 dakikadan 12 dakikaya indirilmesi yolundaki türk tezinin büyük çoğunlukla kabulü takip etti.

Şimdi zafer sırası kara saçlı kuvvet ilâhlarına gelmişti.

Sadece alkış

Hürriyet uğruna canlarını ortaya koyan ve hattâ seve seve verdiklerine şahit olunan macarlar, hür dünyadan sadece "alkış" toplamağa, Melburn'da da devam ettiler.

İstanbulda Olimpiyat bayrağı

Meş'ale de yanıyor

Olimpiyat Komitesi "Olimpiyatlar sırasında sporcularla siyasetten konuşulmayacağı" hakkında "sportif" bir karar vermişti. Buna rağmen parlak açılış töreninde onbinlerce insan topallayarak geçide katılan bir macar kız atletini, üç dört rekor sahibi şampiyonlardan daha çok alkışladı. Bu, doğrudan doğruya macar milletine karşı "siyasî" bir sempatinin izharıydı.

Yakışıklı Edinburgh Dükü "Onaltıncı modern olimpiyatları açıyorum" der demez binlerce güvercin semanın maviliklerine yükselmiş, ardından da Avustralyalı atlet Clarke elinde Olimpiyat meşalesi ile stada girmişti. Ayni anda olimpiyatlara iştirak eden bir çok memlekette, bu arada İstanbul Mithatpaşa- stadında da Olimpiyat bayrağı çekiliyor ve meşaleler yakılıyordu. Macar kızının hararetle alkışlandığı geçit resmi ise "Olimpiyat yemini"ni takiben başlamıştı.

Doğu - Batı mücadelesi

Olimpiyatlar bütün mana ve hüviyetiyle "sportifti ama, her spor müsabakasında dahi Doğu-Batı mücadelesi, çok defa Amerikan - Rus çekişmesi şeklinde görülüyordu. Buna bir de Macar - Rus mücadelesi eklenmişti. Meselâ Olimpiyatların ikinci gününde macar eskrimcileri sovyet sporcularını hezimete uğratınca, yalnız Melburn'da değil, Mittin hür dünyada bir sevinç yükseldi. Bunu üçüncü gün rusların basketbolda da fransızlara 7.6-67 alt olmaları takip etti. Hale meşhur ümitleri, çekiç-

çi Krivonosov, Amerikalı Connly'ye mağlûp olunca, şampiyon - rekortmen Amerikan atleti, bir anda Melburn'nun en sevimli siması oluverdi.

Çekiçte, 10 bin metrede, 400 engellide, yüksekte Olimpiyat rekorları kırılırken, 100 metre sürat koşusunda savat düşük bir derece elde ediliyordu: 10.5/10. Fakat birinci Amerikalı Morrow'un da bunda günahı yoktu. Karşıdan esen rüzgâr atletlerin daha iyi bir derece yapmasına mani olmuştu.

Fakat olimpiyatların ilk büyük enteresan hadisesi, Londra kahramanı diskti Nina Ponomareva'nın şampiyonluktan üçüncülüğe düşmesi oldu. Londra modası şapkalara meraklı rus atleti Nina, Melburn sahasında şampiyonluğa çalamamıştı. Halbuki ruslar kendisini "en büyük ümit" diye gösteriyorlardı. Belki de Nina'nın asıl marifeti, rus kafilesi Melburn'dan ayrıldıktan sonra anlaşılacaktı.

Rekorlar

Melburn müsabakalarının ilk günlerinden itibaren yeni Olimpiyat rekorları tesis edilmeye başlandı. Fakat gözler daha ziyade dünya rekorlarına çevrilmişti. Halterde amerikalı Tommy Kono 447,5 Kg. silkeliyerek, rus rakibini mağlûp ederken, ayni zamanda dünya rekorunu da kırıyordu. Fakat rekorların biribirini kovaladığı branş, atletizm oldu.

Amerikalı atletler altın madalya kazanma yarışında başta gidiyorlar, olimpiyat rekorları kırıyorlar, fakat dünya, rekoru elde edemiyorlardı. Atletizmde ilk dünya rekorunu kırmak şerefi Norveçli ciritci Danielsen'e müyesser oldu. Danielsen yaptığı 4 atışta da 85 metrenin üstüne çıktı ve son atışında 85.71 metreyle dünya rekoruna ulaştı. Atletizmde ikinci dünya rekorunu Polonyalı bir kız atlet kırdı: Elizabeth Krzeniska tek adımda 6.35 metre atlamaya muvaffak-oldu; bu -eni dünya rekoruydu.

Futbol

Buz üzerinde

Geçeni hafta pazar günü radyoların başında heyecandan kıvranan futbol meraklıları golü kimin attığını, takımda kimin oynadığını anlamayınca "Kim bu Adem?" diye söylenmeğe başladılar. Hakikaten saat 15 de ümitle radyo başına koşanlar "Prag'la irtibat temin edilemediğinden maçın nakledilemeyeceği"ni öğrenmişlerdi. Ama bu "şimdilik"ti. Nitekim kadınlar fasıl heyeti en içli şarkısına başlarken, bestenin içlerinde kaldığına şahit olundu. Prag'la irtibat sağlanmış ve işte maçın nakline başlanmıştı. Ama ne nakil!.. Çok şükür parazit filân yoktu, ama maçı anlatan Adem, idareci olarak giden Ahmet Adem'di ve radyo başında kıvrananları daha heyecanlandırıp meraka sokmaktan başka iş yapamadı. Bir ara spiker - Âdemin dediğine göre, bizim takım on üç kişi oynuyordu. Çünkü öyle çok isim sayıyordu ki!.. Zaten futbolcularımızı da tanımıyordu.

Gazeteler gece yarısına doğru Prag'la telefonla konuşabildiler ve hakiki malûmatı aldılar. Maç hakikaten bizim için bir "başarı" idi. Bu yıl Avrupa'da mağlûp olmamış çekler, kendi sahalarında türklere karşı mağlûbiyetten kurtuluyorlardı. İlk defa millî takımda yer alan solaçık Ergun, ilk devrenin bitmesine üç dakika kala Metin'den aldığı pasla ilk golü almıştı. Kaleci ile, karşı karşıya kalan genç futbolcunun, ancak çok tecrübeli ve usta bir oyuncudan beklenecek soğukkanlılıkla attığı şut, türk golü olarak çek ağlarına takılmıştı.

İkinci devrede ise türk takımı hem tehlikeli bir forvet, hem de kalesine doğru esen ve her an şiddetlenen rüz gârla mücadele etti. Bu mücadelenin neticesi de, ancak bir beraberlik golü yemekten ileri geçmedi.

Aslına balıkırsa Türkiye -Çekoslovakya maçına "buz üzerinde hokey" demek çok yerinde olurdu. Zira sıfırın altında 15 dereceyi geçen soğukta futbol oynamak epey maharet isteyen bir işti.

İşte beraberlik golümüzü bu "buz" unsuru yüzünden yedik. Önce Naci, sonra da Turgay ayakları kayıp düşüverince, Çek soliçi bu bulunmaz fırsatı kaçırmadı. Bu esnada top toplayan çocukların bile elleri donmuş, Turgay kaçan toplan bizzat almağa mecbur kalmıştı. Yan hakemler donmamak için eşofman üzerine eşofman giymişlerdi.

Maçtan sonra

Türk takımı İstanbulda ilân olunan "Turgay - Saim, Basri - Mustafa, Naci, Necdet - İsfendiyar, Çan, Metin, Kadri, Ergun" tertibiyle sahaya çıkmış, ikinci devre sonlarında "taze kuvvet" olarak sağice Can'in yerine Şeref, solaçıga da Ergun'un yerine Kasaboğlu girmişti.

Çekoslovak Federasyonu Başkanı oyundan sonra hayret içinde kaldığını söylüyor, "Siz futbolu bizden öğrenmişsiniz. Fakat görüyorum ki, aramızda hiç fark kalmamış. Bu kadar seri ve teknik takım Avrupada iyi neticeler alır" diyordu. Çek antrenörünün sözleri de buna yakındı.

Üvey evlât: Lig

Bir yandan olimpiyatlar, fite yandan Çekoslovak millî maçı, futbol hastalarına Profesyonel Lig'i unutturmuş gibiydi. Buna rağmen bir hayli seyirci, -belki de her haftanın verdiği alışkanlıkla- gene Mithatpaşa stadıma yolunu tutarak cumartesi günü de lig maçı seyrettiler, pazar günü de.

Beyoğluspor'a "sonuncu gözü ile bakan takımlardan İstanbulspor bu gururunu bir puan kayıpla ödedi. Kasımpaşa da az kalem ayal kayba uğruyordu. Neyse ki sakat bir oyuncusunun attığı gol, iki puanı kurtardı ve Kasımpaşa Beyoğluspor'u 2-1 yenebildi.

Pazar maçında ise "belki maçı dinlerim" ümidiyle radyo başında kalanlar, Beşiktaş'ın Beykoz önündeki bocalamasını seyredemediler. Halbuki ne güzel maç oluyordu. Hele Beykoz 1-0 mağlûbiyetten 2-1 galip duruma yükselince.. Beşiktaş'ın meşhur Sadri'si kale arkasında oradan oraya koşuyor, heyecandan boğuluyordu. Bereket üstüste atılan iki gol, Beşiktaşı tekrir galip duruma geçirdi. Doğrusu bu sene şu "küçük" takımlar. Beşiktaş'ı uğraştırmağa adeta ahdetmişlerdi..

Beşiktaş - Beykoz maçından görünüş

Kartal İhtiyarlayınca..

Kapak Baskısı : Rüzgârlı Matbaa Denizciler Caddesi 23/B.- Ankara